

Saul Bellow

Trăiește-ți clipa

TRĂIEȘTE-ȚI CLIPA
SEIZE THE DAY, 1956

CAPITOLUL I

CÂND ERA VORBA să-și ascundă necazurile, Tommy Wilhelm nu era mai nepriceput ca alții. Sau cel puțin așa își închipuia, bizuindu-se pe vreo câteva fapte care dovedeau că are dreptate. Odinioară fusese actor — adică nu chiar actor, figurant doar — și știa ce înseamnă să-ți joci rolul. Și pe urmă, fuma havană: și când cineva fumează havană și poartă pălărie, are un avantaj: e mai greu să-ți dai seama ce e în sufletul lui. Cobora de la etajul douăzeci și trei în holul de la mezanin ca să-și ia corespondența înainte de micul dejun și era convins — spera, în orice caz — că arăta acceptabil: ca un domn care se descurcă. Era pur și simplu o speranță, fiindcă mai mult nu avea ce să adauge. La etajul paisprezece se așteptă ca tatăl său să intre și el în lift; se întâlneau deseori la această oră, în drum spre micul dejun. Dacă-și făcea atâtea griji pentru înfățișarea lui, era mai ales de gura lui taică-su. Dar nimeni nu chemase liftul la etajul paisprezece, și acesta continuă să coboare. Apoi, ușa se deschise lin și carpeta vișinie, care acoperea pardoseala holului, veni să se întindă unduindu-se la picioarele lui Wilhelm. În fața lui holul se căsca întunecat, somnoros. Draperiile franțuzești semănând cu niște pânze de corabie nu lăsau să pătrundă soarele, dar trei ferestre înalte, înguste, erau deschise și în aerul albastrii Wilhelm văzu un porumbel gata să se așeze pe lanțul gros care ținea marchiza cinematografului aflat chiar sub holul hotelului. O clipă îi auzi aripile bătând puternic. Majoritatea celor care stăteau la hotelul Gloriana trecuseră de vârsta pensiei. Pe străzile 70, 80 și 90, înșirate de-a lungul Broadway-ului, trăiește o mare parte din populația de bătrâni și bătrâne a New York-ului. Când nu e prea rece sau prea umed afară, umplu băncile din părculețele cu garduri scunde sau se înșiruie de-a lungul răsuflătorilor stațiilor de metrou din Piața Verdi până la Universitatea Columbia, se înghesuie prin magazine, cafenele, prin dughene, ceainării, brutării, saloane de cosmetică, săli de lectură și cluburi. Printre toți bătrânii aceia de la hotelul Gloriana, Wilhelm nu se simțea prea la largul lui. Era destul de tânăr, de vreo patruzeci și ceva de ani, mare și blond, cu umeri puternici; lat în spate și masiv ca un urs, dar dacă te uitai bine, vedeai că a început să se gârbovească și să-și piardă suplețea. După micul dejun, cei vârstnici se așezau pe fotoliile și canapelele de piele verde din hol și începeau să trăncănească sau să se uite prin ziare; n-aveau altceva de făcut decât să aștepte să treacă ziua. Dar Wilhelm era obișnuit să ducă o viață activă și-i plăcea ca dimineața să pornească la

treabă plin de energie. De câteva luni, cum nu avea o slujbă, își menținea moralul sculându-se devreme; la ora opt era de obicei gata bărbierit și cobora în hol. Își cumpăra ziarul și câteva trabucuri, bea o Coca-Cola sau mai multe și se ducea să-și ia micul dejun cu tatăl său. Iar după aceea... hai în căutare de lucru. Plecarea din hotel devenise într-un fel principala lui ocupație. Dar își dădea seama că nu putea s-o mai ducă așa multă vreme, iar astăzi era de-a dreptul speriat. Simțea că ritualul obișnuit e gata să se ducă pe apa sâmbetei și că-i venise sorocul buclucului celui mare, până acum fără nume, doar presimțit. Avea să afle înainte de căderea serii.

Cu toate acestea, își urmă drumul de fiecare zi și traversă holul.

Rubin, omul de la standul de ziare, avea vederea slabă. Poate că ochii îi erau nu atât slabi, cât lipsiți de expresie, cu genele lor dantelate care se încrețeau la coada ochiului. Se îmbrăca bine. N-avea nevoie s-o facă, întrucât stătea îndărătul standului cea mai mare parte din timp — și totuși se îmbrăca foarte bine. Acum avea un costum cafeniu; manșetele îi acopereau părul de pe mâinile mici. Purta o cravată „Countess Mara” pictată. Nu-l văzu pe Wilhelm apropiindu-se; privea visător spre hotelul Ansonia care se vedea din colțul lui, la câteva cvartale distanță. Hotelul Ansonia, mândria cartierului, fusese construit de Stanford White. Arată ca un palat baroc din Praga sau München, însă de o sută de ori mai mare, cu turnulețe, cupole, bulbucături și globuri de metal înverzite de ploaie, festoane și dantelării de fier. Pe cupolele sale rotunde stau înfipite una lângă alta antene de televiziune. După cum e vremea, arată ca marmura sau ca apa mării, negru ca ardezia în ceață, alb ca tuful vulcanic în lumina soarelui. În dimineața asta arăta ca propria sa imagine reflectată într-o apă adâncă, alb și buclat ca un norișor deasupra, scobit și contorsionat pe dedesubt. Cei doi îl priviră împreună. Apoi Rubin spuse:

- Tatăl dumneavoastră, domnul bătrân, a și coborât la micul dejun.
- A, da? Astăzi mi-a luat-o înainte.
- Aveți o cămașă grozavă, zise Rubin. De unde e, de la Saks?
- Nu, de la Jack Fagman — Chicago.

Chiar când era deprimat, Wilhelm știa să-și încrețească simpatic fruntea. Unele mișcări încete, tăcute ale feței sale erau foarte plăcute. Se trase un pas înapoi, de parcă ar fi vrut să se studieze și să-și vadă mai bine cămașa. Privirea îi sclipea comic — un comentariu asupra propriei sale înfățișări neîngrijite. Îi plăcea să poarte haine bune, dar de cum le pune pe el, fiecare articol începea să-și facă de cap. Wilhelm râse puțin găfâit; avea dinți mărunți; când râdea și pufnea, obrații i se rotunjeau și arăta mult mai tânăr. De mult, când intrase la colegiu și purta haină cu blăniță și șapcă turtită pe capul lui cel mare și blond, taică-su spunea că, așa mălai mare cum e, are lipici și poate

să atragă și păsărelele dintr-un copac. Și acum Wilhelm mai păstra ceva din farmecul de pe vremuri.

— Îmi place culoarea asta grej, spuse el sociabil, bine dispus. Dar nu e lavabilă. Trebuie s-o dai la curățătoria chimică. Când vine înapoi, nu miroase așa plăcut ca atunci când o speli. Oricum, e o cămașă frumușică. M-a costat șaisprezece sau optsprezece dolari.

Cămașa nu fusese cumpărată de Wilhelm; era un cadou de la patronul lui — fostul lui patron cu care se certase. Dar n-avea niciun motiv să-i spună lui Rubin întreaga istorie. Deși poate că Rubin știa — era genul de om care le știe pe toate. Și Wilhelm știa o groază de lucruri despre Rubin, dacă era vorba pe-așa, despre nevasta lui Rubin, despre treburile și sănătatea lui. Dar niciunul din aceste subiecte nu putea fi discutat, și povara lucrurilor care nu puteau fi spuse le lăsa prea puține motive de conversație.

— Arătați grozav astăzi, spuse Rubin.

Și Wilhelm zise bucuros:

— Chiar așa? Crezi?

Nu putea să creadă. Își văzu imaginea în vitrina de sticlă plină de cutii cu țigări de foi, printre sigiliile de stat, hârtii aurite și portretele în rame grele poleite și încărcate ale unor oameni celebri ca García, Eduard al VII-lea, împăratul Cyrus. Desigur, era întuneric și geamul deforma, dar oricum nu prea arăta bine. Avea o cută adâncă pe frunte, ca o paranteză, acolo unde se îmbină sprâncenele, și pete cafenii pe tenul arămiu. Începu să se amuze oarecum în fața umbrei propriiei lui admirații, a ochilor tulburi, avizi, a nărilor și buzelor sale. Hipopotam blond! Așa se vedea pe sine însuși. Vedea o față lată, rotundă, o gură mare cu buze pline, roșii și dinți pătrați. Și pălăria; și trabucul. *Ar fi trebuit să fac muncă manuală toată viața, reflectă el. Muncă grea, cinstită, care te stoarce și te face să dormi. N-aș mai fi avut pic de energie și m-aș fi simțit mai bine. Dar, vezi Doamne, eu trebuia să mă afirm.*

Eforturi făcuse destule, dar asta era cu totul altceva decât munca grea, nu-i așa? Iar dacă de tânăr o pornise cu stângul, era tocmai din pricina chipului său. Curând după 1930, datorită înfățișării sale chipeșe, fusese considerat pentru foarte puțină vreme o viitoare stea și se dusesese la Hollywood. Timp de șapte ani, cu o încăpățănare, încercase să devină artist de cinema. Foarte curând iluziile și ambițiile îi secaseră, dar datorită mândriei și poate și datorită lenei, rămăsese în California. În cele din urmă se apucase de altele, dar acei șapte ani de sânguință nerăsplătită îl făcuseră oarecum nepotrivit pentru negoț și afaceri, iar acum era prea târziu să se apuce de vreo meserie. Se maturizase încet și pierduse ritmul, iar ca atare n-avea ce face cu propria lui energie, ba era chiar convins că tocmai această energie îi făcuse cel mai mare rău.

— Nu v-am văzut la gin rummy aseară, spuse Rubin.

— N-am putut să vin. Cum a mers?

În ultimele săptămâni, Wilhelm jucase aproape în fiecare seară, dar ieri înțelesese brusc că nu-i mai dă mâna să piardă. Nu câștigase niciodată. Nici măcar o dată. Și deși pierderile erau mici, nu erau totuși câștiguri, nu-i așa? Erau pierderi și gata. Se plictisise să tot piardă și se plictisise și de parteneri, așa că se dusesse singur la cinema.

— A, spuse Rubin, a mers bine. Carl s-a făcut de râs țipând la băieți. De data asta doctorul Tamkin nu l-a lăsat să-și facă de cap. I-a explicat motivul psihologic.

— Ce motiv?

Rubin spuse:

— Nu sunt în stare să-i repet cuvintele. Parcă poate cineva... Știți doar cum vorbește Tamkin. Nu mă întrebați pe mine. Doriți ziarul *Tribune*? Nu vreți să vă uitați la ultimele cote de la bursa de mărfuri?

— Nu știu la ce mi-ar folosi. Știu prețurile de ieri de la ora trei. Dar poate că totuși ar fi mai bine să-l cumpăr, spuse Wilhelm.

Ca să bage mâna în buzunarul hainei, trebui să salte mult un umăr. În buzunar, printre pachetele cu tot felul de pilule, mucuri, sfori de celofan, benzi roșii de la pachetele de țigări pe care le folosea uneori ca să-și lustruiască dinții — Își aminti că lăsase să cadă vreo câțiva penny.

— Nu prea sună a milioane, spuse Rubin.

Voia să pară că face doar o glumă de dragul conversației, dar vocea îi era lipsită de orice inflexiune și ochii mici cu pleoape grele priveau în altă parte. Nu voia să asculte. Pentru el era totuna. Poate că și știa, fiind omul care le știa pe toate.

Nu, nu prea suna a milioane. Wilhelm avea trei stocuri de slănină angajate pe piața de mărfuri. Doctorul Tamkin și el cumpăraseră marfa acum patru zile cu doisprezece dolari și nouăzeci și șase de cenți, dar prețul începuse imediat să scadă și scădea încă. Desigur că poșta de dimineața adusese și o notă pentru achitarea taxei adiționale. Primea câte una în fiecare zi.

Psihologul, doctorul Tamkin, îl băgase în afacerea asta. Tamkin locuia la hotelul Gloriana și chibița la jocul de cărți. Îi explicase lui Wilhelm că poți să speculezi cu mărfuri la una din sucursalele mai mărginașe ale unei bănci bune de pe Wall Street, fără să avansezi toți banii ceruți în mod legal. Totul depindea de directorul sucursalei. Dacă te știa — și toți directorii de sucursală îl știau pe Tamkin —, îți permitea să faci o achiziție pe termen scurt. Era nevoie numai să-ți deschizi un mic cont.

— Tot secretul acestui tip de speculație, îi spusese Tamkin, este să fii ager. Trebuie să acționezi repede — să cumperi și să vinzi; să cumperi și să revinzi. Dar repede! Să te duci la ghișeu și să telefonezi la Chicago chiar în secunda potrivită. Să dai lovitură după lovitură! Și

să te retragi în aceeași zi. Cât ai clipi din ochi, te alegi cu cincisprezece-douăzeci de mii de dolari câștig de la boabele de soia, cafea, porumb, piei, grâu, bumbac.

Desigur, doctorul se pricepea la mersul pieței. Altfel n-ar fi putut face ca totul să pară atât de simplu.

— De obicei, oamenii pierd fiindcă se lăcomesc și nu se retrag atunci când începe să crească prețul. Ei riscă, dar eu speculez în mod științific. Aici nu merge pe ghicite. Cum realizezi câteva puncte, cum te retragi, zău așa, îl convingea doctorul — un bărbat chel, cu ochi bulbucăți și buza flască. Te-ai gândit vreodată câți bani scot unii de pe piață?

Trecând brusc de la atenția mohorâtă la un râs cu spasme care-i schimbă cu totul expresia feței, Wilhelm spusese:

— Ha-ha, dacă m-am gândit! Dar ce crezi? Cine nu știe că am trecut de mult criza din '29 și că suntem în plin avânt? Cine n-a citit raportul Fulbright? Bani sunt peste tot. Toată lumea se scaldă în bani. Bani sunt... sunt...

— Și poți să rămâi așa, poți să stai cu brațele încrucișate, în timp ce toți din jur se îmbogățesc? spusese doctorul Tamkin. Îți mărturisesc că eu unul nu pot. Mă tot gândesc la oamenii care câștigă averi pur și simplu fiindcă au câțiva dolari pe care să-i investească. Nu au pic de minte sau de talent, doar poate niște parale în plus care fac pui. Mă înfierbânt și-mi pierd răbdarea, ah, cum îmi pierd răbdarea! N-am putut niciodată să-mi practic meseria. Cu atâția bani în jur, nimeni nu vrea să fie prost în timp ce toți ceilalți știu să profite. Cunosc niște tipi care câștigă cinci mii sau zece mii de dolari pe săptămână, pur și simplu învărtindu-se de colo până colo. Știu pe unul, de exemplu, care stă la hotelul Pierre. Nu-i nimic de capul lui, dar bea la prânz o ladă întreagă de șampanie Mumm. Mai știu pe un altul în Central Park... dar la ce bun să mai vorbim! Țștia câștigă milioane. Au avocați deștepți, care-i scapă de impozite printr-o mie și unul de șiretlicuri.

— Pe când pe mine m-au dus, comentase Wilhelm. Soția mea a refuzat să semneze împreună cu mine declarația comună de venituri. Când am avut un an bun, am intrat în categoria de impozite de treizeci și doi la sută și m-au stors până n-am rămas cu nimic. Ce să mai zic de anii slabi?

— Guvernul e în mâna afaceriștilor, spusese doctorul Tamkin. Poți să fii sigur că cei care câștigă cinci mii pe săptămână...

— N-am eu nevoie de bani dintr-ăștia, se împotrivise Wilhelm. De-aș putea să-mi fac și eu un venit cât de mic dar sigur din afacerea asta. Nu mult. Nu cer mult. Dar am atâta nevoie...! Ți-aș fi recunoscător dacă ai vrea să mă înveți cum să procedez.

— Cu plăcere. Și eu procedez așa în mod regulat. Dacă vrei, îți aduc chitanțele mele. Și mai vrei să știi ceva? îmi place foarte mult

atitudinea dumitale. Nu vrei să te cuprindă febra aurului. Genul ăsta de activitate e de obicei plin de sentimente dușmănoase și poște urâte. Ar trebui să vezi în ce hal ajung unii din pricina asta. Vin la bursă dispuși să comită și o crimă.

— Știi ce l-am auzit o dată pe unul spunând, intervenise Wilhelm. Îl cunoști pe om după ceea ce îndrăgește.

— Bine zis, aprobase Tamkin. Dar nu trebuie să le urmezi exemplul. Mai există și o metodă calmă și rațională, o metodă psihologică.

Tatăl lui Wilhelm, bătrânul doctor Adler, trăia într-o lume cu totul diferită de cea a fiului său, dar o dată îl prevenise împotriva doctorului Tamkin. Mai mult așa, în treacăt — era un bătrân bonom — Îi spusese:

— Wilky, poate că-ți pleci prea mult urechea la Tamkin ăsta. E interesant să stai de vorbă cu el. Nu mă îndoiesc. Eu îl găsesc destul de vulgar, dar are putere de convingere. Totuși, nu știi cât preț poți pune pe vorbele lui.

Pe Wilhelm îl amărâse foarte mult faptul că taică-su vorbise cu atâta lipsă de interes despre bunăstarea lui. Doctorului Adler îi plăcea să pară amabil. Amabil! Fiul său, unicul și propriul său fiu, nu putea să-și deschidă sufletul ori să-i ceară o părere tatălui său. *N-am să renunț la Tamkin*, se gândea el, *chiar dacă aș putea. Cel puțin Tamkin mă compătimește și încearcă să mă ajute, pe când tata nu vrea să fie deranjat.*

Bătrânul doctor Adler nu mai practica medicina; avea o avere considerabilă și ar fi putut cu ușurință să-și ajute fiul. De curând Wilhelm îi spusese:

— Tată... nu știu cum s-a întâmplat, dar sunt într-o pasă proastă acum... Îmi pare rău că trebuie să ți-o mărturisesc. Cred că-ți dai seama că aș prefera să-ți aduc vești bune. Dar e adevărat. Și dacă-i adevărat, tată... ce să fac? Asta-i realitatea.

Un alt părinte și-ar fi dat seama cât de greu îi venea să facă această mărturisire — cât ghinion, câtă oboseală, slăbiciune și eșec ascundea ea. Wilhelm încercase să copieze tonul bătrânului și să sune a gentleman, a bun-gust, vorbind cu o voce scăzută. Își stăpânise tremurul din glas; nu făcuse niciun gest stupid. Doar doctorul nu răspunsese. Dăduse numai din cap. Tot atât de bine ai fi putut să-i spui că Seattle e aproape de Puget Sound, sau că echipa Giants joacă în nocturnă cu echipa Dodgers — la fel de puțin i se schimbase expresia de bună dispoziție de pe fața lui de bătrânel sănătos și chipeș. Se purta cu fiul său așa cum se purtase și cu pacienții, și aceasta era marea durere a lui Wilhelm; aproape mai mult decât putea să îndure. Nu era în stare să înțeleagă?... Nu-l putea mișca nimic? Își pierduse cu totul sentimentele de familie?

Adânc jignit, Wilhelm încercă totuși să fie drept. Bătrânii se schimbă întotdeauna, spunea el. Au destule lucruri neplăcute la care

să se gândească. Trebuie să se pregătească pentru călătoria de pe urmă. Nu mai pot trăi conform vechilor scheme, li se schimbă perspectiva, și ceilalți, rude ori cunoștințe, sunt totuna pentru ei. *Tata nu mai e ce-a fost*, reflectă Wilhelm. *Avea treizeci și doi de ani când m-am născut, și acum merge pe optzeci. Și pe urmă, cred că e timpul să nu mă mai simt ca un puști în fața lui, ca un băiețel.*

Doctorul vârstnic și dichisit era cu mult deasupra celorlalți bătrâni din hotel. Toți îl idolatrizau. Oamenii spuneau:

„Uite-l pe bătrânul profesor Adler, internistul. A fost un mare diagnostician, unul dintre cei mai buni din New York și avea o clientelă formidabilă. Nu arată superb bătrânul? E atât de plăcut să vezi un savant bătrân cu o ținută frumoasă, curat și imaculat. Se ține drept și înțelege fiecare cuvânt pe care i-l spui. Are chiar și toți nasturii. Poți discuta orice cu el.”

Funcționarii, lifterii, telefonistele, chelnerițele, cameristele, direcția hotelului — toți îl linguseau și-l răsfățau. Asta și dorea. Întotdeauna fusese un vanitos. Câteodată Wilhelm simțea că înnebunește de indignare când vedea cât de tare se iubește pe sine tatăl său.

Despături ziarul *Tribune*, cu litera-i mare, neagră, bățăoare la ochi și se apucă să citească fără să înțeleagă vreun cuvânt, căci gândurile îi erau încă la vanitatea tatălui său. Doctorul își crease propria sa platformă pentru laude. Oamenii se lăsau seduși fără să știe. În fond, de ce-i trebuiau atâtea laude? Într-un hotel unde toată lumea era ocupată, unde cunoștințele erau atât de fugare și aveau o importanță atât de mică, cum puteau ele să-l satisfacă? Imaginea lui putea să stăruie în mintea oamenilor o clipă, ici și colo; să apară și să dispară. Nu putea să însemne cine știe ce pentru ei. Wilhelm oftă prelung și își ridică sprâncenele deasupra ochilor rotunzi. Privi vag chenarele groase ale ziarului.

... Iubind chiar ce vei părăsi curând.

Își aduse aminte fără să vrea de versul acesta. La început crezu că se referă la tatăl său, dar apoi înțelesese că i se potrivea mai bine lui. El trebuia să iubească.

De asta îți dai seama, și dragostea ți-o întărește.

Sub influența doctorului Tamkin, Wilhelm începuse de curând să-și amintească poeziile pe care le citise cândva. Doctorul Tamkin îi cunoștea, sau spunea că-i cunoaște, pe marii poeți englezi, și din când în când mai citea și câte o poezie de a sa. Trecuse multă vreme de când nu-i mai vorbise nimeni lui Wilhelm despre asemenea lucruri. Nu-i plăcea să se gândească la anii petrecuți la colegiu, și totuși îi revenea imaginea cursului de literatură din anul întâi. Manualul era *Poezie și proză britanică* de Lieder și Lovett, o carte neagră, grea, cu foi subțiri. *Eu sunt oare cel care a citit cartea din scoarță în scoarță?* se întrebă. Da, o citise, și cel puțin putea să-și amintească cu plăcere de

faptul ăsta. Citise încă o dată, o lauri! Ce sunet pur! Era frumos!

Deși scufundat sub podeaua de apă...

Wilhelm avea respect pentru adevăr, dar știa să și mintă, iar unul din lucrurile în privința cărora mințea adesea erau studiile sale. De obicei, spunea că terminase universitatea în statul Pennsylvania; de fapt, părăsise colegiul înainte de a ajunge în anul al treilea. Sora lui, Catherine, era licențiată în științe. Răposata maică-sa absolvise colegiul Bryn Mawr. El era singurul membru al familiei căruia nu-i plăcuse cartea. Acesta era un alt punct nevralgic. Tatălui său îi era rușine de el.

Îl auzise însă pe bătrân laudându-se altuia și spunând:

— Fiul meu e comis-voiajor. N-a avut răbdare să termine școala. Dar se descurcă bine. Venitul lui se ridică la o sumă cu cinci cifre.

— Cam... treizeci-patruzeci de mii? se mirase prietenul său cel gărbovit.

— Da, are nevoie măcar de atâta pentru stilul lui de viață. Da, de atâta are nevoie.

În ciuda necazurilor sale, Wilhelm aproape pufnise în râs. Ce vulpoi bătrân și fățarnic! Știa că nu mai e de mult director comercial. De multe săptămâni nu mai avea nici slujba de comis-voiajor, nici vreun venit. Dar ne place atât de mult să facem pe grozavii în ochii oamenilor... Ce bine le stă bătrânilor când trag câte o minciună! *Tata, se gândea Wilhelm, e de fapt comis-voiajor. Mă vinde. El ar fi trebuit să cutreiere drumurile.*

Dar care era adevărul? Adevărul era că existau multe probleme, și tatălui său nu-i plăcea să fie amestecat în ele. Îi era rușine de el. Adevărul, se gândea Wilhelm, era foarte neplăcut. Își strânse buzele; îl dureau coardele vocale și gâtul, iar în coșul pieptului se formase un nod dureros. *Tata nu mi-a fost niciodată prieten când eram tânăr, reflectă el. Era în cabinet, la spital sau la cursuri. Voia să-mi port singur de grijă și niciodată nu se prea gândea la mine. Acum mă privește de sus. Și poate că are dreptate, în unele privințe.*

Nu era de mirare că Wilhelm încerca să întârzie momentul când va trebui să intre în restaurant. Mersese până la capătul standului lui Rubin. Deschisese ziarul; hârtia proaspătă atârna moale; trabucul era fumat și nici pălăria nu-l mai apăra. Se înșelase când își închipuisese că se pricepe mai bine ca alții să-și ascundă necazurile. Îi stăteau clar scrise pe față. Dar nici măcar nu-și dădea seama.

Adesea, numele lor diferite creau o problemă la hotel.

— Sunteți fiul doctorului Adler?

— Da, dar mă numesc Tommy Wilhelm.

Și doctorului îi plăcea să spună:

— Fiul meu și cu mine folosim nume diferite. Eu mă țin de tradiție. Lui îi plac lucrurile noi.

Numele de „Tommy” era invenția lui Wilhelm. Îl adoptase când cu plecarea la Hollywood și renunțase la Adler. Și Hollywood-ul fusese tot ideea lui. De obicei, îi plăcea să spună că totul fusese din vina unui „căutător de talente”, profesionist, pe care-l chema Maurice Venice. Dar tipul nu-i făcuse niciodată vreo ofertă clară. Făcuse cunoștință cu el, dar rezultatul probelor nu fusese bun. După probe, Wilhelm luase inițiativa și îl bătuse la cap pe Maurice Venice până când îl făcuse să spună: „Mda, s-ar putea să meargă”. Pe baza acestor cuvinte, Wilhelm lăsase colegiul și plecase în California.

Cineva spusese, și Wilhelm era de aceeași părere, că la Los Angeles se adunau toate obiectele pierdute din țară, ca și cum cineva ar fi scuturat America, iar tot ceea ce nu era înșurubat sau încleiat ca lumea s-ar fi scurs în sudul Californiei. El însuși fusese unul dintre aceste obiecte pierdute. Câteodată spunea: „Eram prea matur pentru colegiu. Eram mare. Și mi-am zis: când o să încep să stau și eu pe picioarele mele?” După ce învățase să conducă o rablă revopsită și purtase un maiou galben cu lozinci pe el, după ce jucase pocher pe ascuns și se dusesse la întâlniri cu fete, „fumase” colegiul. Voia să încerce ceva nou și se certa mereu cu părinții în legătură cu viitorul său. Pe urmă a venit o scrisoare de la Maurice Venice.

Întreaga poveste despre apariția „descoperitorului” era lungă și complicată și cu mai multe versiuni. Adevărul nu s-a aflat niciodată. Mai întâi Wilhelm mințise din lăudăroșenie, apoi din autocompătimire. Dar memoria lui era bună și mai putea încă să separe ceea ce inventase de ceea ce se întâmplase cu adevărat; și în dimineața asta, așa cum stătea lângă standul lui Rubin cu ziarul în mână, simți nevoia să-și aducă aminte de nebunia acelor zile, cum le trăise în realitate.

Nici nu-mi dădeam seama că trăiam într-un moment de criză economică. Cum am putut să fiu atât de găgăuță și să nu mă pregătesc pentru nimic, să mă bazez doar pe noroc și inspirație? Cu ochii cenușii rotunjiți și buzele frumoase strânse sever față de sine însuși, se sili să scoată la iveală tot ceea ce păstrase ascuns cu grijă. Pe tata nu-l puteam influența. Mama a fost aceea care a tot încercat să mă oprească și ne-am certat, eu am țipat și m-am rugat. Cu cât mințeam mai mult, cu atât ridicam vocea mai tare și mă avântam... ca un hipopotam. Biata mamă! Cum am dezamăgit-o. Rubin îl auzi pe Wilhelm suspinând înăbușit, așa cum stătea cu ziarul mototolit, uitat sub braț.

Când își dădu seama că în ochii lui Rubin, care-l observa, pare un pierde-vară lipsit de ocupație și, după toate aparențele, neștiind cum să-și omoare timpul, se îndreptă spre automatul de Coca-Cola. Sorbi repede din sticlă și îi veni să tușească, dar nu-i păsa fiindcă era încă dus pe gânduri, cu ochii ațintiți în tavan și cu buzele strânse acoperite cu palma. După un vechi obicei, purta întotdeauna gulerul hainei

ridicat de parcă era vânt. Niciodată nu-l lăsa întors la locul lui. Dar pe spatele lui lat, gârbovit sub propria-i greutate, cu toată forța rămasă doar o masă diformă, gulerul hainei de sport nu părea mai lat decât o panglică.

Își asculta propria voce explicându-i, acum douăzeci și cinci de ani, mamei sale în salonul de pe strada West End. „Dar, bine, mamă, dacă nu ajung actor, pot oricând să mă întorc la școală.”

Mamei îi era însă teamă că avea să se distrugă. Îi spunea: „Wilky, tata ar putea să te ajute să urmezi medicina”. Și acum, când își aducea aminte, simțea că parcă-l strânge cineva de gât. „Nu pot să suport spitalele. Afară de asta, aș putea să greșesc, să vatăm sau chiar să omor un pacient. N-aș putea să îndur. Și pe urmă, nici nu am cap pentru așa ceva.”

Apoi maică-sa făcuse greșeala să i-l dea de exemplu pe nepotul ei Artie, vărul lui Wilhelm, care era student eminent la Columbia, la secția de matematică și limbi străine. Artie ăla, mic și tuciuriu, veșnic ca un nor de ploaie, cu mutra lui îngustă și dezgustătoare, cu alunițele și obiceiul de a pufni de parcă-i mirosea ceva tot timpul, care mânca urât la masă și avea deprinderea plictisitoare de a conjuga verbe atunci când ieșeau cu el la plimbare. „Afgana e o limbă ușoară. Adaugi terminația *tl* peste tot.” Acum era profesor, același Artie cu care Wilhelm se jucase lângă monumentul soldaților și marinarilor pe Riverside Drive. Și ce mare lucru să fii profesor! Cum puteai să suporti să știi atâtea limbi? Iar Artie trebuie să fi rămas același Artie, ceea ce era o afacere destul de proastă în fond. Sau poate că succesul îl schimbuse. Acum, că își câștigase un loc în viață, poate era mai bun. Oare Artie iubea limbile străine, trăia pentru ele, sau în sufletul lui era și el un cinic? În ziua de azi atâția oameni sunt cuprinși de boala asta. Nimeni nu părea mulțumit, și pe Wilhelm îl cutremura cinismul celor care reușiseră în viață. Cinismul era hrana tuturor. Și ironia. Poate că nu se putea altfel. Ba poate era chiar necesar. Totuși, Wilhelm se temea de cinism din tot sufletul. Ori de câte ori era prea obosit seara, puneă asta pe seama cinismului. Prea mulți se aflau în treabă pe lumea asta! Prea multă falsitate! Avea mai mulți termeni la îndemână când dorea să explice efectul pe care morbul îl avea asupra lui: Găinării! Scârnavii! Aglomerare! exclama în sine sa.

Impostură! Crimă! Faceți jocul! Vax!

La început scrisoarea primită de la „descoperitorul de talente” nu păruse nimic altceva decât o glumă măgulitoare. Maurice Venice văzuse portretul lui Wilhelm în revista colegiului, atunci când acesta candidase pentru locul de responsabil financiar al clasei, și îi scrisese dacă n-ar vrea să facă niște probe de film. De îndată Wilhelm a și luat trenul spre New York. Ajungând acolo, a constatat că Venice e imens și cu o figură bovină, atât de gras încât brațele păreau strânse pe

dedesubt într-o centură de carne și slănină, dând senzația netă că omul trebuie să sufere din greu. Avea păr puțin; totuși, se bucura de avantajul unui ten sănătos. Respira zgomotos și vorbea gâfâit și cu greutate din cauza grăsimii din gât. Purta un costum la două rânduri, în genul cunoscut la vremea aceea sub numele de „cutie cu pilule”, cu dungulițe roz pe fond bleu; pantalonii îi fluturau în jurul gleznelor.

Au făcut cunoștință, și-au dat mâna și s-au așezat. Împreună, cei doi giganți făceau ca micuțul birou de pe Broadway să pară cât o casă de păpuși cu mobilă de jucărie. Când arăta bine, Wilhelm avea obrazul ca un măr, iar pe vremea aceea părul blond îi creștea des, iar umerii largi stăteau drept; linia fâlcilor îi era suplă, ochii mari și strălucitori; nu prea știa să se miște, dar era impresionant de frumos. Și era pe punctul de a comite prima sa mare greșală. *De parcă mă pregăteam* — avea să-și zică după aceea — *să pun mâna pe o rangă și să-mi dau una în cap.*

Dominând biroul din camera mică în care nu pătrundea pic de lumină din pricina clădirilor supraetajate care o înconjurau — pereții goi, spații cenușii, lagune uscate de pietricele și smoală —, Maurice Venice se legitimă mai întâi. Spuse:

— Scrisoarea mea era pe hârtie cu antet, dar poate că totuși vrei să te convingi?

— Cine, eu? Întrebă Wilhelm. De ce?

— Unii cred că vreau să fac afaceri și că cer bani ca să-i bag la probe. Să știi că nu cer nicio para. Nu-s agentul vreunei societăți. Nu trebuie să-mi dai nimic la sută.

— Nici nu m-am gândit la asta, spuse Wilhelm.

Poate că era totuși ceva în neregulă cu Venice ăsta? Prea îi dădea multe asigurări.

Cu vocea sa gâfâită, încleiată în grăsime, îl provoacă în sfârșit pe Wilhelm să ia o atitudine.

— Dacă nu ești convins, poți să-l suni pe șeful meu și să vezi cine sunt eu, Maurice Venice.

Wilhelm îl privi uluit.

— De ce să nu fiu sigur? Sigur că sunt.

— Văd eu după cum mă măsoară și fiindcă biroul ăsta e așa de prăpădit. Parcă nu m-ai crede. Dă-i drumul. Dă telefon. Nu mă supăr dacă ești prevăzător. Nu glumesc. Mulți se îndoiesc de mine la început. Nu le vine să creadă că a dat norocul peste ei.

— Dar vă spun că vă cred, spuse Wilhelm și se strânse tot ca să-și stăpânească gâlgâiala râsului clocotitor.

Era un răs nervos. Avea gâtul roz și bărbierit cu grijă în jurul urechilor — tocmai ieșise de la frizer; iar fața lui îi strălucea de dorința să facă impresie plăcută. Dar toate astea nu însemnau nimic pentru Venice, care se străduia și el cât putea să facă o impresie

plăcută.

— Dacă ești surprins, am să-ți explic cum merge treaba asta, spuse Venice. Acum vreo cincisprezece luni, chiar în acest birou, am văzut în ziar o chestie care mi-a plăcut. Nici măcar nu era o fotografie, ci un desen, o reclamă de sutiene. Dar mi-am dat seama imediat că din fata aia putea să iasă o stea. Dau telefon imediat la ziar să întreb cine e, și ăia îmi dau numele agenției de publicitate. Telefonez la agenție și aflu numele desenatorului; pun mâna pe artist și-mi dă numărul agenției care angaja modele. În sfârșit, am dat de numărul ei, am sunat-o și i-am spus: „La telefon e Maurice Venice de la casa de filme Kaskaskia”, și ea de colo: „Fii serios!” Când am văzut că n-o scot la capăt cu ea, i-am spus: „Ascultă, fetițo. Dumneata n-ai nicio vină. Ești fată frumoasă și probabil că ai în jurul dumitale pe puțin o jumătate de duzină de admiratori, băieți cărora le place să te sune, să te ia peste picior și să se distreze. Dar, din păcate, eu sunt foarte ocupat și n-am timp să-mi pierd vremea certându-mă, așa că uite ce faci mata. Țasta e numărul meu și ăsta e numărul casei de filme Kaskaskia. Întreabă de mine, Maurice Venice”. Zis și făcut. După câțva timp mi-a dat ea telefon, toată numai vai și pardon, dar n-am vrut s-o fac să se simtă prost și s-o pornesc cu stângul în relațiile mele cu o artistă. Nu fac eu gafe de-astea. Așa că i-am spus că era foarte firesc să controleze și că nu face nimic. Voiam să fac o probă de film chiar atunci. Fiindcă mi se întâmplă foarte rar să mă înșel asupra unui talent autentic. Pun degetul unde trebuie. Să ții minte asta. Și știi cine e astăzi fetișcana?

— Nu, spuse Wilhelm curios. Cine?

Venice rosti pe un ton apăsător:

— Nita Christenberry.

Wilhelm rămase cu gura căscată. Ce prost era! N-auzise niciodată de numele ăsta, iar Venice îi aștepta răspunsul și avea să se supere.

Într-adevăr, Venice se supără. Îl întrebă:

— Pe ce lume trăiești? Nu citești revistele? E o starletă.

— Îmi pare rău, răspunse Wilhelm. Sunt la colegiu și nu prea am timp să mă țin la curent. Nu înseamnă nimic faptul că nu o cunosc. Pariez că a avut un succes monstru.

— Bineînțeles. Uite o fotografie de-a ei.

Îi arătă lui Wilhelm câteva poze. Era o frumusețe în costum de baie — mică de statură, cu sâni, șoldurile și pulpele rotunde. Da, da, destul de bine, după câte își aducea aminte Wilhelm. Purta tocuri înalte și avea în păr un pieptene și o mantilă spaniolă. În mână ținea un evantai.

Spuse:

— Arată teribil de sexy.

— Nu așa că-i divină? Și câtă personalitate! Nu e numai un obiect pentru industria noastră, crede-mă. Avea și o surpriză pentru Wilhelm:

împreună cu ea mi-am găsit fericirea, spuse el.

— V-ați găsit fericirea? întrebă Wilhelm, care tot nu pricepea.

— Da, băiete, suntem logodiți.

Wilhelm se mai uită și la o altă fotografie, luată pe plajă. Venice purta un costum de baie din doc și privea drept în obiectiv, obraz lângă obraz cu fata. Dedesubt era scris: „Dragoste în colonia Malibu”.

— Sunt convins că o să fiți foarte fericiți. Vă doresc...

— Știu, spuse Venice ferm, voi fi foarte fericit. Când am văzut desenul acela, am simțit suflarea destinului asupra mea. Am simțit-o cu toată ființa.

— Stați puțin, mi-am adus aminte, spuse Wilhelm. Nu cumva sunteți rudă cu Martial Venice, producătorul?

Venice era nepotul sau fiul unui văr primar al producătorului. Evident, nu reușise să facă mare lucru în viață. Acum, Wilhelm își dădea destul de bine seama. Biroul era atât de sărăcăcios, Venice se lăuda cu atâta panică și avea grijă să se legitimeze — sărmanul băiat! Era rebutul obscur al unui clan agresiv și puternic. Ca atare, se bucură de întreaga simpatie a lui Wilhelm.

Venice spuse:

— Probabil că vrei să știi cum de-am ajuns să-ți scriu. Te-am văzut în revista școlii, din întâmplare. Ești foarte fotogenic.

— Chiar așa? spuse Wilhelm, gâfâind mai mult decât râzând.

— Doar n-o să mă înveți pe mine meseria, spuse Venice. Las' pe mine. Doar am studiat, nu glumă.

— Să știți că nu m-aș fi gândit... În fond, ce genuri de roluri credeți că mi-ar merge?

— Cât am vorbit, te-am observat. Să nu crezi că nu te-am observat. Îmi aduci aminte de cineva. Ia să vedem cine-ar fi — cineva din marii artiști din trecut. Milton Sills? Nu, nu e ăsta. Conway Tearle, Jack Mulhall? George Bancroft? Nu, avea o față mai aspră. Poți să-ți spun doar atât, că nu ești tipul lui George Raft — genul întunecat, dur și rău.

— Nu, parcă nici eu n-aș zice.

— Nu, nu ești gen boxer, cu pumni, club de noapte și băieți sclipitori, dansând tango sau bolero. Nici Edward G. Robinson — iartă-mă, gândesc cu voce tare. Și nici pentru roluri de șofer de taxi înfigăreț nu ești bun, cu gura pe care o ai.

— Cred și eu.

— Nici suav ca William Powell, nici tinerel liric ca Buddy Rogers. Cânti la saxofon? Nu. Dar...

— Dar, ce?

— Te văd în rolul tipului pe care-l părăsește iubita pentru un George Bancroft sau William Powell. Ești statornic — omul se poate bizui pe dumneata. Femeile mai vârstnice te înțeleg. Mamele sunt de

partea dumitale. După tot ce-au suferit, dacă ar fi după ele te-ar lua într-o clipă. Ești foarte simpatic, chiar și fetele tinere își dau seama. Ai deveni un soț bun. Dar se lasă seduse de celelalte genuri. E clar ca lumina zilei.

Wilhelm nu se vedea pe sine în această lumină. Și-acum, gândindu-se, își dădea seama că nu a fost numai uluit, ci și jignit. Dar bine, încă de pe atunci omul m-a menit să pierd întruna? Spuse, intenționând doar parțial să fie obraznic:

— Și chiar asta e părerea dumneavoastră?

Lui Venice nu-i trecuse niciodată prin cap că cineva ar avea ceva împotriva să devină stea într-un astfel de rol.

— Asta e șansa dumitale. Mai ești încă la colegiu. Ce studiezi? Întrebă el pocnind din degete. Aha, prostii.

Și Wilhelm era de aceeași părere.

— Poți să te mai chinui cincizeci de ani de-acum înainte până să fie ceva de capul dumitale. Pe când așa, dintr-un salt te cunoaște toată lumea. Ajungi un nume ca Roosevelt ori Swanson. De la răsărit până la apus, până în China, până în America de Sud. Zău că nu-s gogoși. O să ajungi amantul ideal pentru întreg mapamondul. Oamenii doresc, au nevoie de asta. Când zâmbește El, zâmbește un miliard de oameni. Când plânge, celălalt miliard suspină cu el. Ascultă, amice...

Venice făcea un efort evident. În calea imaginației lui se afla o povară de care nu putea scăpa. Voia ca și Wilhelm să o simtă. Își strâmbă fața mare, curată, binevoitoare, cam prostuță, de parcă ar fi fost supusul ei, și spuse cu vocea lui înăbușită, împiedicată în grăsime:

— Ascultă, peste tot sunt oameni care se străduiesc, nenorociți, chinuiți, deprimați, obosiți, care se străduiesc și se tot străduiesc. Au nevoie de o destindere, nu-i așa? O ieșire, un ajutor, noroc sau compătimire.

— Chiar așa, spuse Wilhelm.

Pricepuse ce-l frământa și aștepta ca Venice să continue. Dar Venice nu mai avea nimic de spus: terminase. Îi dădu lui Wilhelm mai multe pagini de scenariu litografiat, prinse cu o clamă, și îi spuse să se pregătească pentru probă.

— Studiază-ți rolul în fața oglinzii, spuse el. Și dă-ți drumul. Trebuie să te lași prins de rol. Să nu-ți fie teamă să te strâmbi și să lași frâu liber emoției. Dă-i drumul. Atunci când începi să joci, nu mai ești un om de rând și măsura lui nu ți se aplică. Încetezi să te mai porți ca omul obișnuit.

Și așa se făcu că Wilhelm nu se mai întoarce în Pennsylvania. Colegul său de cameră îi trimise lucrurile la New York, și direcțiunea școlii fu obligată să-i scrie doctorului Adler ce s-a întâmplat.

Și totuși, trei luni la rând, Wilhelm și-a tot amânat plecarea în California. Ar fi dorit să pornească la drum însoțit de binecuvântarea

familiei, dar n-au vrut să i-o dea. Se certă cu părinții și cu sora lui. Și, în sfârșit, când ajunse să-și dea seama prea bine de riscurile care-l așteptau și că avea o mie și unu de motive să nu plece, când în sfârșit începu să i se facă greață de atâtea ezitări, plecă de acasă. Tocmai la așa ceva te puteai aștepta de la Wilhelm. După multă gândire, ezitare și dialog cu sine însuși, invariabil apuca tocmai pe calea pe care o respinsese de nenumărate ori. Istoria vieții lui era compusă din zeci de asemenea hotărâri. Ajunsesse la concluzia că ar fi o greșeală să plece la Hollywood, și dus a fost. Luase hotărârea să n-o ia de nevastă pe aceea care avea să-i fie soție, și ca atare fugi de acasă și se însură. Era absolut decis să nu-și investească averea în speculațiile lui Tamkin, după care îi dăduse acestuia un cec.

Odinioară, Wilhelm era nerăbdător să-și înceapă viața. Învățătura la colegiu însemna doar o nouă amânare. Venice făcuse primul pas și îi spusese că lumea îl alesese să strălucească în fața ochilor ei uimiți. Avea să se elibereze din limitele înguste și nesigure ale unei vieți mediocre. Și pe urmă, Venice pretindea că nu se înșală niciodată. Zicea ca instinctul lui în descoperirea talentelor este infailibil.

Dar când Venice văzu rezultatele probei, făcu repede o întoarcere de o sută optzeci de grade. Pe atunci Wilhelm avea un defect de vorbire. Nu era chiar o bâlbâială, ci mai mult o pronunțare neclară, pe care banda sonoră o exagera. Pelicula îi mai scotea în evidență și alte particularități, care altminteri treceau neobservate. Când ridica din umeri, mâinile îi scădeau și se retrăgeau parcă în mâneci. Avea arcul pieptului lat, și totuși în lumina reflectoarelor nu părea puternic. Deși îi plăcea să-și zică hipopotam, semăna mai degrabă a urs. Avea un mers de urs, iute și fără zgomot, cu vârfurile picioarelor întoarse înăuntru, de parcă se tot împiedica în pantofi. Venice avusese dreptate doar într-o anumită privință. Wilhelm era fotogenic, iar părul lui blond, ondulat (acum încărunțit) ieșea în evidență bine. Dar oricum, după probă, Venice nu-l mai încurajă. Dimpotrivă, încercă să scape de el. Nu-i dădea mâna să riște, făcuse și așa prea multe greșeli și trăia într-o teamă permanentă de puternicele sale rude.

Wilhelm le spusese părinților săi: „Venice zice că am față de mine însumi datoria să plec”. Cât de rușinat era acum de această minciună! Îl implorase pe Venice să nu-l zvârle la gunoi. Îi spusese:

— N-ați putea să mă ajutați? Aș muri să mă întorc acum la școală.

Apoi, când a ajuns în California, a constatat că o recomandatie din partea lui Maurice Venice era absolut fatală. Venice avea mai multă nevoie decât el de milă și pomană. După câțiva ani, când Wilhelm trecea printr-o pasă proastă și lucra ca infirmier într-un spital din Los Angeles, văzu fotografia lui Venice în ziar. Era dat în judecată pentru proxenetism. Urmărind cu interes procesul, Wilhelm află că într-adevăr Venice fusese angajat de casa de filme Kaskaskia, dar făcuse

abuz de influența pe care o avea organizând o casă de rendez-vous. „Și-atunci, ce-a vrut cu mine?” se întreba Wilhelm. N-ar fi vrut să creadă ceva rău despre Venice. Poate era nechibzuit și ghinionist, un fraier, unul sortit să ia mereu plasă. Dar parcă nu merita să facă cincisprezece ani de pușcărie pentru asta. Wilhelm se gândea adesea că i-ar putea scrie să-i spună cât îi părea de rău. Își aminti apoi de asigurările lui Venice că va fi fericit și de suflarea sorții. Nita Christenberry era condamnată la trei ani. Wilhelm o recunoscuse și pe ea, deși își schimbase numele.

Pe atunci Wilhelm începuse să-și spună și el altfel. În California deveni Tommy Wilhelm. Doctorul Adler nu fusese de acord. Până în ziua de astăzi îi spunea fiului său Wilky, așa cum îi spusese timp de peste patruzeci de ani. *Da, da, se gândea acum Wilhelm, stând cu ziarul mototolit sub braț, sunt prea puține lucrurile pe care omul le poate schimba după plac. Nu-și poate schimba nici plămânii, nici nervii, nici constituția, nici temperamentul. Nu sunt sub controlul lui. Când e tânăr, puternic, impulsiv și nesatisfăcut de cum curg lucrurile, ar vrea să schimbe ordinea lor ca să arate tuturor cât e el de liber. Dar nu poate nici să răstoarne guvernul, nici să se nască altul; are doar puține lucruri de schimbat și, cine știe, poate presimțirea că în fond nu te poți schimba. Și totuși, face acest gest și devine Tommy Wilhelm.* Wilhelm întotdeauna dorise din tot sufletul să fie Tommy. Dar nu reușise niciodată să se poarte ca un Tommy și în sufletul lui rămăsese întotdeauna Wilky. Când era beat și își făcea reproșuri amare, își zicea tot Wilky. „Wilky, prostule, idiotule!” își spunea sie însuși. Uneori se gândea că poate era mai bine că nu devenise un om de succes, în calitatea lui de Tommy, dacă tot n-ar fi fost un succes autentic. Wilhelm s-ar fi temut că nu el, ci Tommy avusese acest succes, furându-i lui Wilky dreptul său de naștere. Da, da, fusese o prostie, dar toate erau din pricina judecății necoapte de la vârsta de douăzeci de ani. Renunțase la numele tatălui său și, o dată cu asta, și la opinia lui. De fapt, știa el bine, era miza pe care trebuia s-o pună pentru a se libera, Adler fiind în capul său titlul de proprietate, Tommy libertatea individului. Dar Wilky era eul lui de care nu putea să scape.

Când ajungi la jumătatea vieții, nu te mai gândești la liberul arbitru. Atunci îți vine în minte că de la un bunic ai moștenit un păr care seamănă cu mierea când se zaharisește în borcan; de la altul, umeri largi și puternici; o particularitate de vorbire de la un unchi, iar de la altul, dinții mici, ochii cenușii întunecați și gura cu buze late ca o statuie peruviană. Popoarele care rățăcesc dintr-un loc în altul arată astfel — au oasele unui trib, pielea altuia. De la mama lui moștenise un suflet simțitor, o inimă bună, o natură meditativă și tendința de a se pierde cu firea.

Greșise schimbându-și numele, și era primul care o recunoștea. Dar

nu mai putea să revină asupra acestei greșeli, așa că de ce trebuia tatăl său să-i reamintească mereu cum păcătuisese? Era prea târziu. Ar trebui să se întoarcă la ziua aceea groaznică în care comisese păcatul. Și unde era acea zi? Trecută și moartă de mult. Ale cui erau aceste amintiri umiltoare? Ale lui, nu ale tatălui său. Câte amintiri frumoase avea? Puține, foarte puține. Trebuie să ierți. Mai întâi să te ierți pe tine însuși, apoi să-i ierți pe toți. Nu suferea oare mai mult el decât tatăl lui de pe urma greșelilor sale?

O, Doamne, se rugă Wilhelm. Scoate-mă din necazurile astea. Scapă-mă de gândurile mele și ajută-mă să fac ceva bun. Îmi pare rău că am pierdut atâta timp. Ajută-mă să ies din încurcături și să încep o viață nouă. Fiindcă m-am încurcat foarte rău. Fie-ți milă.

CAPITOLUL II

CORESPONDENȚA.

Funcționarul care i-o înmână nu se sinchisea de felul cum arăta el în dimineața asta. Îi aruncă numai o privire scurtă, de jos în sus, pe sub sprâncene, în timp ce-i dădea scrisorile. Și în fond, de ce-ar fi politicoși cu el funcționarii hotelului? Erau doar la curent cu situația lui. Omul știa că, împreună cu scrisorile, îi înmâna și nota de plată. Wilhelm avu grijă să-și ia o înfățișare detașată de astfel de fleacuri. Dar lucrurile stăteau prost. Ca să plătească nota, va trebui să scoată bani din contul său de la bursă, și acest cont era încontinuu supravegheat datorită scăderii prețului slăninei. După cifrele din *Tribune*, prețul mărfii era cu douăzeci de puncte mai scăzut decât anul trecut. Prețurile erau menținute cu subvenții de la stat. Wilhelm nu știa exact cum se proceda, dar înțelegea că fermierii erau protejați de guvern și că acesta supraveghea bursa, și deci era convins că acțiunile se vor ridica din nou și că n-avea nicio pricină de îngrijorare. Dar între timp, taică-su s-ar fi putut oferi să-i plătească el nota. De ce n-o făcuse? Ce bătrân egoist! Doar vedea bine greutatea fiului său; ar fi putut atât de ușor să-l ajute. Ce puțin ar însemna pentru el și ce mult pentru Wilhelm! Oare bătrânul n-avea inimă? *Poate că pe vremuri, gândea Wilhelm, eram eu sentimental și-i exageram bunătatea — viața caldă de familie. Poate că niciodată n-a existat așa ceva.*

Mai deunăzi, tatăl său îi spusese pe tonul lui amabil, detașat:

— Ei, Wilky, iată-ne împreună sub același acoperiș, după atâția ani.

O clipă Wilhelm se bucurase. Cel puțin acum vor putea să stea de vorbă despre vremurile de demult. În același timp era însă în gardă împotriva insinuărilor. Nu cumva tatăl său spunea: Ce cauți tu aici la hotel cu mine și cum de nu ești acasă în Brooklyn, cu nevasta și cei doi băieți? Nu ești nici văduv, nici burlac. Întotdeauna ai venit la mine cu încurcăturile tale. Ce vrei să fac cu ele?

Așa că Wilhelm se gândi o clipă la remarca tatălui său și apoi spuse:

— Sunt douăzeci și șase de etaje până la acoperiș. Dar câți ani au

trecut oare?

— Asta te întreb și eu.

— Eh, tată, de unde să știu? Nu cumva era în anul în care a murit mama? În ce an?

Întrebuse cu o expresie inocentă pe fața lui blondă, cu obraji ca niște mere. „În ce an!” de parcă n-ar fi știut anul, luna, ziua, chiar ora morții mamei lui.

— Nu era în '31? spuse doctorul Adler.

— A, da? spuse Wilhelm.

Și, ca să-și ascundă amărăciunea și sentimentul copleșitor de ironie al acestei întrebări, se scutură nervos, clătinându-și capul și pipăind cu mișcări febrile reverele gulerului.

— Tu nu știi? spuse tatăl său. Trebuie să înțelegi, pe memoria bătrânilor nu te mai poți bizui. Știi precis că era iarnă. În '32?

Da, da, era din cauza vârstei. *Să nu-i dai prea multă importanță*, își spuse Wilhelm. *Dacă l-ai întreba pe bătrânul doctor în ce an își dăduse internatul, ți-ar răspunde corect. Cu toate astea, să nu-i dai prea multă importanță. Să nu te cerți cu propriul tău tată. Să-ți fie milă de slăbiciunile unui bătrân.*

— Mă tem că era mai degrabă spre '34, tată, spuse el.

Doctorul Adler se gândea însă: *De ce dracu' nu poate băiatul ăsta să stea locului când vorbește omul cu el? Ba își ridică pantalonii cu mâinile în buzunare, ba se bătăie pe picioare. O să ajungă o adevărată colecție de ticuri.* Wilhelm avea obiceiul să-și miște picioarele înainte și înapoi, ca și cum, grăbindu-se să intre în casă, ar fi trebuit să-și curețe mai întâi pantofii pe preșul din fața ușii.

Atunci Wilhelm spuse:

— Da, atunci a început sfârșitul, nu-i așa, tată?

Wilhelm îl uluia adesea pe doctorul Adler. A început sfârșitul? Ce-o mai fi și asta, unde voia să ajungă? Al cui sfârșit? Sfârșitul vieții de familie? Bătrânul era nedumerit, dar nu voia să-i dea ocazia lui Wilhelm să înceapă să se plângă. Învățase că e mai bine să nu răspundă straniilor provocări ale lui Wilhelm. Așa că încuviință binevoitor, fiindcă stăpânea la perfecție secretele comportării civilizate, și spuse:

— A fost o nenorocire cumplită pentru noi toți.

Se gândea însă: *Ce rost are să mi se plângă mie de moartea mamei mele?*

Stând față-n față, de fapt fiecare își definise poziția. A început — n-a început sfârșitul — depinde care sfârșit.

Fără să-și dea seama că gestul său era neobișnuit, și asta fiindcă îl repeta mereu, Wilhelm turtise vârful aprins al țigării și băgase mukul în buzunar, unde mai avea și altele. Și așa cum se uita la tatăl său, degetul cel mic de la mâna dreaptă începu să-i tremure și să tresară

neruos; nici de asta nu-și dădea seama.

În ciuda tuturor ticurilor, era convins că atunci când se străduiește, poate să aibă maniere perfecte și chiar distinse, întrecându-l pe tatăl lui. Deși nu putuse să scape de greutatea din vorbire — ajungând chiar să se bâlbâie când începea aceeași propoziție de mai multe ori și încerca să elimine sunetele neclare — reușea totuși să se exprime curgător. Altfel n-ar fi putut ajunge un bun comis-voiajor. Pretindea de asemenea că se pricepe să asculte. Ascultând, își strângea buzele și-și rotea ochii gânditor. De obicei însă se plictisea repede și începea să respire scurt, zgomotos, nerăbdător și să spună:

— Aha... da, da, da. Sunt perfect de acord.

Când era silit să exprime o părere contrară, obișnuia să declare:

— Mda, nu sunt chiar atât de sigur. Eu văd lucrurile astfel. Nu știu nici eu ce să cred.

Niciodată n-ar fi rănit cu bună știință sentimentele vreunui om.

Dar în conversațiile cu tatăl său, pur și simplu nu se putea controla. După ce stătea de vorbă cu doctorul Adler, Wilhelm încerca un sentiment de nemulțumire, care ajungea să-l copleșească de câte ori discutau probleme de familie. Aparent, încercase să-l ajute pe bătrân să-și amintească o dată, dar de fapt ar fi vrut să-i spună: „Te-ai simțit liber când a murit mama. Ai vrut s-o uiți. Ai vrea să scapi și de Catherine. Și de mine. Nu poți păcăli pe nimeni” — asta se străduise să sugereze Wilhelm, dar bătrânul refuza să priceapă. În cele din urmă rămăsese să se lupte în gol, pe când taică-su nu părea impresionat.

Încă o dată Wilhelm încercă să se convingă: Omule! Nu mai ești un puști. Nici atunci nu mai erai un copil! De la înălțimea sa, aruncă o privire asupra propriului său trup, mare, indecent de mare, complet deformat. Începea să-și piardă silueta, avea burtă și arăta ca un hipopotam. Băiatul lui cel mic, Paul, îi spunea „hipopotamule”. Și iată-l încă luptându-se cu bătrânul său tată, plin de reproșuri vechi. În loc să spună: Adio, tinerețe! Adio, zile minunate, nechibzuite, pierdute pentru totdeauna! Ce fraier am fost — și sunt încă!

Wilhelm își plătea cu vârf și îndesat greșelile. Soția sa Margaret nu voia să divorțeze și el trebuia s-o întrețină și pe ea și pe cei doi copii. Din când în când nevastă-sa părea dispusă să divorțeze, dar apoi se gândea mai bine și punea alte condiții — din ce în ce mai grele. Nicio instanță nu l-ar fi putut sili să-i dea sumele de bani pe care i le plătea el de bunăvoie. Așa cum se aștepta, una din scrisorile de azi-dimineață era de la ea. Pentru prima dată îi trimisese un cec postdatat, și Margaret protesta. Pusese în plic și polițele de asigurare pentru studiile copiilor, care trebuiau achitate săptămâna viitoare. Pe vremea când stătea la Beverly Hills, soacra lui Wilhelm îi asigurase pe copii pe perioada studiilor, și de când murise ea, acum doi ani, el trebuia să plătească primele. De ce nu și-o fi văzut de treabă! Erau copiii lui,

avea el grijă de ei și de viitorul lor. Plănuise să întemeieze un fond de tutelă pentru ei. Dar mizase pe perspectivele lui de atunci. Acum viitorul trebuia altfel chibzuit, din cauza banilor. Între timp, polițele trebuiau plătite. Când văzu cele două sume perforate atât de clar pe cartonașul poliței, înjură societatea de asigurări și aparatura ei electronică. Simțea că-i plesnesc inima și capul de mânie. Toată lumea trebuie să aibă bani. Societății puțin îi păsa. Știau doar să publice poze cu înmormântări în reviste, ca să-i sperie pe fraieri, și pe urmă perforau găurele în niște cartonașe, iar clienții n-aveau decât să stea noaptea și să se frământa de unde să facă rost de parale. Le era rușine să nu aibă. Nici nu puteau să lase în aer o companie atât de mare, așa că în cele din urmă făceau rost de bani. Pe vremuri îl băgau pe om la închisoare pentru datorii, dar acum inventaseră lucruri mai subtile. Făcuseră în așa fel încât fiecare să se rușineze dacă n-avea bani, și așa îi puneau pe toți la lucru.

Ce-i mai trimisese Margaret? Rupse plicul cu degetul mare, jurându-și că de acum înainte avea să îi trimită înapoi orice notă. Din fericire, nu mai era nimic. Băgă cartonașele cu sumele perforate în buzunar. Ce, Margaret nu știe că e la capătul resurselor? Era de așteptat: instinctul ei îi spunea că acum era momentul să-i facă zile fripte.

Intră în restaurantul hotelului. Era un local aproape european, ținut de niște austrieci. Patiseria era excelentă, mai ales ștrudelul. Adesea mânca acolo strudel cu mere și bea cafea după-masă.

De cum intră, văzu capul mic al lui taică-su în nișa înșorită din celălalt capăt și-i auzi vocea clară. Traversă restaurantul cu un bizar sentiment al primejdiei.

Doctorului Adler îi plăcea să se așeze într-un colț, de unde vedea peste Broadway până la Hudson și New Jersey. De cealaltă parte a străzii era un bufet expres ultramodern, cu coloane mozaicate, aurii și indigo. La etajul doi era o școală de detectivi particulari, un laborator dentar, un cabinet pentru cură de slăbire, un club al veteranilor și o școală ebraică. Bătrânul presăra zahăr pe căpșuni. Paharele de apă aruncau cercuri mici strălucitoare pe fața de masă albă, deși lumina soarelui era destul de palidă. Fiind început de vară, panoul mare de geam era deschis; pe cercevea se vedea o molie; chitul era spart și emailul alb al ramelor era plin de crăpături.

— Ascultă, Wilky, se adresează bătrânul fiului său întârziat, îl cunoști pe vecinul nostru de la etajul cincisprezece, domnul Perls?

— Încântat, spuse Wilhelm.

Nu-i plăcea că era și acest străin de față; începu de îndată să-i caute defecte. Domnul Perls purta un baston greu cu mâner ca de cârjă. Faptul că avea părul vopsit și o frunte colțuroasă n-ar fi fost un motiv să-l antipatizeze. Și nici măcar nu era vina lui că doctorul Adler se folosea de el fiindcă nu voia să ia micul dejun singur cu fiul său. De

undeva, dinăuntrul lui Wilhelm, o voce morocănoasă mârâi: De unde dracu' a mai ieșit și scrumbia asta astenică cu păr vopsit, dinții de pește și mustață pleoștită? *Încă unul din prietenii nemți ai tatei. De unde i-o fi adunând pe toți? Și cu ce și-o fi îmbrăcat dinții? N-am văzut niciodată niște coroane atât de ascuțite. O fi oțel inoxidabil sau un soi de argint? Cum poate să arate în așa hal o față omenească? Pfui!* Privind în gol cu ochii săi cenușii și depărtați, Wilhelm se așează, cu spatele încovoiat sub jacheta sport. Își puse pe masă mâinile împreunate într-o implorare mută. Pe urmă, supărarea sa împotriva domnului Perls începu să se mai înmoaie, începând cu dinții. Fiecare coroană presupunea pilirea dintelui până la gingie, și dacă-ți făceai socoteala că suferințele pe care un om le îndură din pricina dinților reprezintă pe puțin doi la sută din totalul suferinței de o viață întreagă, iar dacă puneai la socoteală și faptul că fuga din Germania era probabil pricina zbârciturilor sale cumplite, care nu se puteau confunda cu creșturile provocate de zâmbet, ajungeai la o sumă impresionantă.

— Domnul Perls a fost angrosist de lenjerie fină, spuse doctorul Adler.

— Acesta e fiul dumneavoastră despre care mi-ați spus că se ocupă de vânzări? Întrebă domnul Perls.

Doctorul Adler replică:

— Numai băiatul ăsta îl am. Mai am o fată. Era tehniciană medicală înainte de a se căsători — anestezistă. La un moment dat deținea o funcție importantă la Muntele Sinai.

Niciodată nu putea să pomenească de copiii săi fără să se laude. După părerea lui Wilhelm, însă, nu prea avea cu ce se lăuda. Catherine, ca și Wilhelm, era mare și bălană. Se căsătorise cu un cronicar judiciar pe care îl chinuia ca pe hoții de cai. Își luase și un nume de artistă — Philipa. La patruzeci de ani se mai ambiționa încă să devină pictoriță. Wilhelm nu îndrăznea să-i critice opera. Lui nu-i spuneau mare lucru tablourile ei, afirma el, dar nu avea pretenția că se pricepe. Oricum, el și soră-sa nu se înțelegeau deloc și nu avea ocazia să-i admire foarte des picturile. Soră-sa lucra mult, dar în New York erau cam cincizeci de mii de oameni care mânuiau pensulele și vopselele, fiecare de capul lui. Era un fel de Turn Babel al picturii. El nu voia să se bage. Haosul domnea pretutindeni.

Doctorului Adler i se păru că Wilhelm are o înfățișare din cale afară de neîngrijită în dimineața asta, obosit, cu ochii iritați de atâta fumat. Respira pe gură, era evident foarte hărțuit, și-și rostogolea ochii roșii într-un mod barbar. Ca de obicei gulerul hainei îi era ridicat de parcă ar fi fost silit să umble prin ploaie. Pe vremea când mergea la slujbă, se îngrijea ceva mai mult; altfel se lăsa în voia sorții și arăta ca o sperietoare.

— Ce-i cu tine, Wilky, n-ai dormit azi-noapte?

— Nu cine știe ce.

— Iei prea multe pilule de tot felul, ba stimulente, ba calmante, ba anodine, ba analeptice, până ce sărmanul tău organism nu mai știe ce-i cu el. Pe urmă, te miri că oamenii nu mai dorm nici cu Luminal și că nu se trezesc nici cu Pervitin sau Benzedrină. Dumnezeu știe! Chestiile astea devin o problemă la fel de serioasă ca și otrava, și totuși fiecare își pune toată încrederea în ele.

— Nu, tată, nu e vorba de pilule. Adevărul e că m-am dezobișnuit de New York. Pentru unul născut aici e cam ciudat, nu-i așa? Parcă niciodată n-a fost atât de mult zgomot noaptea ca acum și fiecare fleac te ține sub tensiune. De exemplu, chestia cu parcare alternativă. La opt dimineața trebuie să dai fuga să-ți muți mașina. Și unde s-o pui? Un moment de neatenție, și-ți suflă altul locul de sub nas. Pe urmă vine un dobitoc și-ți pune o reclamă sub unul din ștergătoare, gata să faci infarct când o vezi de departe și crezi că e o amendă. Când te amendează, nici n-ai cu cine să te cerți. N-ai nicio șansă de câștig la proces și municipalitatea are și ea nevoie de venituri.

— Dar cu ocupația dumneavoastră sunteți obligat să aveți mașină, nu? spuse domnul Perls.

— Altfel, care ar fi nebunul să vrea mașină într-un astfel de oraș, dacă n-are nevoie de ea ca să-și câștige existența?

Vechiul Pontiac al lui Wilhelm era parcat în stradă. Înainte, când i se decontau cheltuielile, îl ținea întotdeauna într-un garaj. Acum îi era frică să scoată mașina din Riverside Drive, ca să nu-și piardă locul de parcare. Și o folosea numai sâmbăta, când echipa Dodgers juca pe stadionul Ebbets și-i lua pe băieți cu el. Sâmbăta trecută, când echipa Dodgers era în deplasare, se dusesse la mormântul mamei sale.

Doctorul Adler refuzase să meargă. Îl enerva felul cum conducea fiul său. Distrat, Wilhelm mergea mile întregi în viteza a doua; arareori i se întâmpla să se afle pe culoarul reglementar, nici nu semnaliza, nici nu era atent la stop. Tapiseria Pontiac-ului era soioasă și plină de scrum. O țigară ardea în scrumieră, alta în mână, o a treia pe podea, alături de hărți, alte hârtii netrebuincioase și sticle de Coca-Cola. La volan era ori visător, ori gesticula și se certa — așa că bătrânul doctor nu voia să meargă cu el.

Wilhelm se întorsese furios de la cimitir, fiindcă banca de piatră dintre mormântul mamei și al bunicii sale fusese răsturnată și spartă de niște vandali.

— Huliganii ăștia mucoși devin din ce în ce mai obraznici, spusese el. Dumnezeu știe, cred că au folosit un baros ca să spargă banca în halul ăsta. Ah! de-aș prinde măcar pe unul dintre ei!

Ar fi vrut ca doctorul să comande o nouă bancă, dar tatăl său primise sugestia cu destulă răceală. Ba chiar amintise cu acest prilej că el ținea să fie incinerat.

Domnul Perls spuse:

— Cred și eu că nu puteți dormi la etajul unde stați. Vocea îi suna strident, de parcă era puțin surd. Îl aveți doar pe Parigi, profesorul de canto, nu-i așa? E o faună în hotelul ăsta! La ce etaj stă cucoana din Estonia, aia cu câinii și pisicile? Ar fi trebuit de mult să i se pună în vedere să plece.

— Au mutat-o la doisprezece, spuse doctorul Adler.

Wilhelm comandă la micul dejun o Coca-Cola mare. Scotocind pe ascuns printre pliculețele din buzunar, găsi două pilule. Din cauza frecării, hârtia era roasă și subțiată. Ascunzându-se după un șervet, înghiți un sedativ Fenafen și un Unicap. Dar doctorul avea privirea ageră, așa că băgă de seamă:

— Acum ce mai iei, Wilky?

— Vitamine.

Puse chiștocul țigării într-o scrumieră de pe o măsuță din spate, fiindcă lui taică-său nu-i plăcea mirosul. Apoi își bău Coca-Cola.

— Asta beți la micul dejun, nu suc de portocale? întrebă domnul Perls.

Părea să-și dea seama că nu scade în ochi doctorului Adler dacă abordează un ton ironic față de fiul lui.

— Cofeina stimulează activitatea cerebrală, spuse bătrânul doctor. Dar nu e bună pentru centrii respiratori.

— E o deprindere pe care am căpătat-o în timpul numeroaselor mele călătorii, spuse Wilhelm. Conducând mult, începe să ți se învârtă capul, stomacul și toate cele.

Tatăl său se simți dator să explice:

— Wilky lucra pentru societatea Rojax. Era reprezentantul lor pentru regiunea de nord-est, dar de curând a încetat să mai colaboreze cu ei.

— Da, spuse Wilhelm, după război am lucrat pentru ei.

Își sorbi Coca-Cola și mestecă gheața privind când la unul când la celălalt, cu aerul său de demnitate răbdătoare, masivă, dar nesigură. Chelnerița îi puse în față două ouă fierte.

— Ce produce societatea Rojax? întrebă domnul Perls.

— Mobilă pentru copii. Scăunele, balansoare, măsuțe, aparate de gimnastică, tobogane, leagăne.

Wilhelm îl lăsa pe tatăl său să explice. Cu înfățișarea lui corpolentă și cu aerul încăpățânat, încerca să șadă liniștit, dar picioarele refuzau să-l asculte. În regulă! Tatăl său voia deci să-l impresioneze pe domnul Perls? Avea să cedeze încă o dată și să-și joace rolul. Perfect! Avea să-și joace rolul, venind astfel în ajutorul tatălui său care ținea atât să-și mențină distincția. Distincția era lucrul cel mai important. Excelent!

— Am lucrat cam vreo zece ani cu societatea Rojax, spuse el. Am plecat de la ei fiindcă voiau să împart cu altcineva regiunea în care

lucram. Au băgat în afaceri pe ginerele cuiva sau ceva de genul ăsta. Un începător. Era de fapt ideea lui.

Wilhelm nu se putu opri să nu se întrebe: *Dumnezeu știe de ce-o fi trebuind să mă spovedesc scrumbiei ăsteia blestemată. Numai eu sunt în stare de așa ceva. Alții își țin necazurile pentru ei. Numai eu nu.* Continuă totuși:

— Explicația dată a fost că regiunea ar fi chipurile prea vastă pentru un singur om. Cică dețineam monopolul. Nu era adevărat. Motivul adevărat era că ajunseseră la punctul când erau obligați să mă avanseze funcționar superior al societății. Vicepreședinte. Era dreptul meu, dar a intervenit ginerele ăsta și...

Doctorului Adler i se păru că Wilhelm își dă prea pe față grijile, așa că interveni:

— Fiul meu avea un venit care se ridica la vreo câteva zeci de mii.

De cum auzi că e vorba de bani, vocea stridentă a domnului Perls căpătă o altă nuanță.

— Da? Cu un impozit de treizeci și doi la sută. Poate chiar mai mult.

Ar fi vrut o indicație în plus și rostea cifrele mângâindu-le parcă drăgăstos cu glasul.

Uf! Cum le mai plac banii, se gândea Wilhelm. Adoră banii. Banii cei sfinți! Banii cei frumoși. În ziua de azi oamenii nu se mai pricep la nimic altceva în afară de bani. Dacă n-ai bani, ești un maimuțoi, o jucărie a sorții! Trebuie aproape să-ți ceri scuze pentru faptul că mai ești încă pe fața pământului. Te iau drept ageamiu. E o lume a afacerilor. Numai de-ar putea găsi o cale de scăpare.

Gândurile astea îl făceau de obicei să se congestioneze tot. Dacă mai continua, avea să înnebunească de-a binelea. Așa că tăcu din gură și se apucă să mănânce.

Înainte să spargă oul cu lingurița, îl șterse cu șervetul. Apoi îl ciocăni (după părerea tatălui său) mai mult decât era necesar. Murdări albușul cu degetele curățind coaja. Doctorul Adler observa totul cu o repulsie mută. Ce mai Wilky adusese și el pe lume! Nici măcar nu se spăla pe mâini dimineța. Avea aparat electric de bărbierit, așa că nu se mai atinge de apă. Doctorul nu putea să sufere deprinderea lui Wilky de a umbla neîngrijit. O singură dată, prima și ultima de altfel, după cum își jurase, îl vizitase în camera lui. Wilhelm ședea în pat, în pijama și ciorapi, bând gin dintr-o ceașcă mare de cafea și făcând zgomotos galerie la televizor echipei Dodgers.

— Doi la doi pentru voi, Duke! Hai, dă-i drumul, trage acum!

Se trântise pe saltea — buf! Patul arăta de parcă se bătuseră niște nebuni în el. Pe urmă dăduse pe gât ginul, de parcă ar fi fost ceai, încurajându-și echipa favorită cu pumnul strâns. Mirosul rufelor murdare era insuportabil. Lângă pat era aruncată o sticlă, tot felul de

reviste de duzină și romane polițiste pentru orele de insomnie. Wilhelm trăia într-o mizerie mai mare decât un sălbatic din junglă. Când doctorul îi făcuse observații, răspunsese:

— Ce vrei, n-am soție care să aibă grijă de lucrurile mele.

Și cine — cine, Doamne! — plecase de acasă? Doar nu Margaret! Doctorul era convins că ea ar fi vrut să i se întoarcă soțul.

Wilhelm își bea cafeaua cu mâna tremurândă. Ochii lui cenușii, obosiți și congestionați, se mișcau încoace și încolo pe fața-i rotundă și jignită. Își puse ceașca înapoi pe farfurioară cu o mișcare bruscă și băgă în gură jumătate din țigară; o ținea cu dinții, de parcă ar fi fost un trabuc.

— Nu pot să las lucrurile așa, spuse el. E de fapt și o chestie de moral.

Tatăl său îl corectă:

— Poate vrei să spui o problemă de morală, Wilky?

— Și asta. Trebuie să fac ceva ca să mă apăr. Mi s-a promis un post de răspundere.

Îl jignise observația ce i se făcuse în fața unui străin și fața sa blondă își schimbă culoarea întâi pălind, apoi întunecându-se. Continuă să se adreseze lui Perls, dar îl spiona cu privirea pe taică-su.

— În fond, eu am fost acela care am prospectat regiunea pentru ei. Aș putea să mă adresez unei firme rivale și să le iau toți clienții. Clienții mei. E o chestie de moral, fiindcă au încercat să-mi submineze încrederea în mine.

— Ați vrea să oferiți mărfuri ale unei alte societăți aceluiași clienți? se minună domnul Perls.

— De ce nu? Știi foarte bine ce defecte au produsele Rojax.

— Prostii, spuse tatăl său. Prostii și fleacuri copilărești, Wilky. În felul ăsta îți cauți cu lumânarea neazurile și încurcăturile. Cu ce te-ai alege de pe urma acestei dispute stupide? Trebuie să te gândești cum să-ți câștigi pâinea și să faci față obligațiilor.

Înfierbântat și înciudat, Wilhelm spuse mândru, în timp ce hârșăia picioarele pe sub masă, în semn de mânie:

— Nu trebuie să mi se atragă atenția asupra obligațiilor mele. Mi le achit de ani de zile. De mai bine de douăzeci de ani nu m-a ajutat nimeni măcar cu un ban. Am preferat să sap șanțuri pentru Administrația Lucrărilor Publice, dar n-am pus pe nimeni să îndeplinească obligațiile mele în locul meu.

— Wilky a trecut prin multe în viață, spuse doctorul Adler.

Fața doctorului avea o culoare sănătoasă, trandafirie și aproape translucidă, ca o caisă coaptă. Zbârciturile din dreptul urechilor erau mult adâncite, fiindcă pielea se întinsese pe oase. Era un bătrânel sănătos și distins. Purta o vestă albă cu pătrățele de culoare deschisă. În buzunar avea aparatul acustic. Cămașa care-i acoperea pieptul era

și ea neobișnuită, cu dungi roșii și negre. De obicei își cumpăra hainele de la magazinul unui colegiu, din marginea orașului. Lui Wilhelm i se părea că n-are niciun rost să se îmbrace ca un jocheu, măcar din respect pentru profesiunea sa.

— Să știți, spuse domnul Perls, că vă înțeleg. Vreți să luptați până-n pânzele albe. Vine o vreme când nu mai e nicio plăcere s-o iei de la-nceput, deși un om capabil se descurcă întotdeauna. Oricum însă, desigur că ați vrea să rămâneți într-o branșă în care aveți experiență și să nu fiți obligat să vă formați alte relații de afaceri.

Wilhelm se gândea din nou: *De ce-o fi trebuind să fiu tocmai eu cel discutat, eu și viața mea, în loc să vorbim despre el și despre viața lui? Dar n-ar îngădui niciodată așa ceva.*

Numai eu sunt prostul. Nu am nicio pudoare. Cu mine merge. Trăncănesc. Probabil că eu îi îndemn. Oricui îi plac conversațiile intime, dar tipii deștepți nu se trădează, numai proștii. Tipii deștepți vorbesc cu un aer intim despre proști, îi examinează din cap până-n picioare și le dau sfaturi. De ce să îngădui una ca asta? Aluzia la vârsta lui îl jignise. Nu, desigur, nu poți să pretinzi că toate sunt la fel. Lucrurile merg din ce în ce mai rău.

— Între timp, spuse doctorul Adler, Wilky nu-și face prea mult sânge rău și analizează diferitele propuneri pe care le primește. Nu-ia așa?

— Mai mult sau mai puțin, spuse Wilhelm.

Îl lăsa pe tatăl său să-l laude în fața domnului Perls. Chestia cu săpatul șanțurilor făcuse familia de răs. Era cam obosit. Spiritul, povara existenței sale, trăgea de el ca o excrescență, o greutate, o cocoașă. În orice moment de liniște, când oboseala fizică îl împiedica să lupte, simțea această greutate misterioasă, această creștere sau aglomerare de lucruri fără nume pe care era menit s-o poarte toată viața. Poate că de asta se nasc oamenii. Această personalitate mare, bizară, tulburată, cărnoasă, blondă, cam din topor, numită Wilhelm sau Tommy era aici, prezentă, acum — doctorul Tamkin îi sugerase o mulțime de lucruri în legătură cu momentul, cu clipa de față —, acest Wilky sau Tommy Wilhelm în vârstă de patruzeci de patru de ani, tată a doi fii, locuind la hotelul Gloriana, era deci menit să poarte o povară care era a propriului său eu, eul său caracteristic. Nu există cifră sau sumă care să exprime valoarea acestei poveri. Oricum, e probabil exagerată de către subiect, T.W.; care este un soi de animal vizionar; care trebuie să creadă că poate să afle de ce există. Deși n-a încercat niciodată cu adevărat să descopere de ce.

Domnul Perls vorbea:

— Dacă vrea să câștige timp ca să reflecteze și să se odihnească, de ce nu se duce undeva în Florida pentru câțva timp? Când nu e sezon, e mai ieftin și e și liniște. O adevărată țară de basm. Mangotierii tocmai

înfloresc. Am și eu acolo vreo doi acri de pământ. Îți vine să crezi că ești în India.

Domnul Perls îl uluise pur și simplu pe Wilhelm vorbind, cu accentul său străin, de țara de basm. Mangotierii — India? Ce voia să spună cu India?

— Odată, de mult, spuse Wilhelm, lucram făcând publicitate pentru un hotel mare din Cuba. Dacă aș putea să le plasez o reclamă într-un ziar, aș putea să fac rost de un concediu acolo pe gratis. N-am avut concediu de nu mai știu când și nu mi-ar strica puțină odihnă după ce m-am zbătut atâta. Știi că am dreptate, tată!

Voia să spună, de fapt, că tatăl său știa cât de acută devenea criza în care se afla; cât de mare nevoie avea de bani; că nu putea să se odihnească dacă nu voia să fie zdrobit la prima poticnire; că obligațiile aveau să-l distrugă. Nu avea voie să greșească. Se gândea:... *banii! Pe vremea când îi aveam, îmi curgeau șuvoaie printre degete. Țâșneau ca sângele când te tai. Aveam adevărate hemoragii de bani. Și-acum, că am rămas fără nicio para, unde să mă duc ca să fac rost?*

Spuse cu glas tare:

— De fapt, tată, sunt obosit de moarte.

Dar domnul Perls începu să zâmbescă și zise:

— Din câte am înțeles de la doctorul Tamkin, ați intrat într-o combinație cu dânsul, ca parteneri.

— Știți, e un tip foarte ingenios, spuse doctorul Adler. Îmi face o adevărată plăcere să-l ascult când își dă drumul. Mă întreb dacă este chiar doctor în medicină.

— Să nu fie oare? Întrebă Perls. Toți sunt convinși că da. Vorbește de pacienții săi. Nu scrie și rețete?

— În realitate, habar n-am ce face, spuse doctorul Adler. E un om foarte abil.

— Din câte am înțeles, e psiholog, zise Wilhelm.

— Nu știu ce fel de psiholog sau psihiatru o fi, replică tatăl său. E puțin vag în această privință. Meseria lui devine din ce în ce mai mult o adevărată industrie, și încă una foarte scumpă. Numai grangurii își pot permite să-l consulte. Oricum, acest Tamkin e deștept. N-a spus niciodată că ar fi practicat aici, din câte știu era doctor în California. Acolo însă se pare că nu sunt legi atât de stricte și, din câte am auzit, dacă dai o mie de dolari poți să-ți faci rost de un titlu la o facultate prin corespondență din Los Angeles. Face impresia că se pricepe puțin la chimie și la alte lucruri, cum ar fi hipnotismul. Și totuși, eu unul n-aș avea încredere în el.

— Și de ce, mă rog? Întrebă Wilhelm.

— Fiindcă probabil e un mincinos. Chiar crezi că a inventat toate chestiile pe care le pretinde?

Domnul Perls zâmbea sarcastic.

— S-a scris în revista *Fortune* despre el, spuse Wilhelm. Da, în revista *Fortune*. Mi-a arătat articolul. Am văzut tăieturile din ea.

— Asta nu înseamnă că nu e impostor, spuse doctorul Adler. Poate că era un alt Tamkin. Bagă de seamă, ăsta e un escroc. Poate o fi țicnit.

— Țicnit, zici?

Domnul Perls interveni:

— Ar putea să fie și întreg la minte, și țicnit în același timp. În ziua de azi nu le mai deosebești cu atâta ușurință.

— O șmecherie electrică, pe care șoferii de camion urmează s-o poarte în șepci, spuse doctorul Adler descriind una din presupusele invenții ale lui Tamkin. Cică îi trezește ca un șoc când încep să moșăie la volan. Funcționează pe baza schimbărilor care au loc în tensiunea arterială când omul ațipește.

— Nu mi se pare chiar atât de imposibil, spuse Wilhelm.

Domnul Perls adăugă:

— Mie mi-a descris un costum de scafandru cu care un om poate să se plimbe pe fundul fluviului Hudson în caz de atac atomic. Zice că ar putea să meargă până la Albany cu costumul ăsta.

— Ha, ha, ha, ha! râse doctorul Adler cu vocea lui bătrânească. Aiurelile lui Tamkin! Așa ai putea să faci o excursie și camping sub cascada Niagara.

— ăsta e tipul lui de fantezie, spuse Wilhelm. Și ce-i cu asta? Așa sunt toți inventatorii. Până și mie îmi vin uneori idei nostime. Fiecare vrea să facă ceva. Orice american.

Tatăl său se prefăcu a nu-l fi auzit și îi spuse lui Perls:

— Ce alte invenții ți-a mai descris?

Și cum domnul Perls, cu mutra lui obosită, și tatăl său cu cămașa caraghioasă, ca o jiletcă de maimuță la circ, se prăpădeau de râs, Wilhelm nu se mai putu abține și începu și el să râdă gâlgâit. Dar era disperat. Râdeau de omul căruia el îi încredințase puteri discreționare asupra ultimelor șapte sute de dolari pe care-i avea, ca să facă speculații la bursa de mărfuri. Cumpăraseră tot stocul acela de slănină. Prețul trebuia să se ridice astăzi. Până la zece sau zece și jumătate, piața avea să se înviorzeze și el o să afle.

CAPITOLUL III

PRINTRE FEȚE DE masă albe, pahare și argintărie sclipitoare, în lumina obositor de puternică, silueta subțiratică a domnului Perls se îndepărtă spre întunericul holului. Bocănea cu bastonul în podea și trăgea după el un pantof diform, pe care Wilhelm nu-l inclusese în bilanțul necazurilor sale. Doctorul Adler avea chef să vorbească despre cel plecat.

— Sărmanul om, oasele îl lasă încetul cu încetul.

— O boală din acelea care progresează? întrebă Wilhelm.

— O boală foarte gravă. M-am deprins, îi spuse doctorul, să-mi păstrez compasiunea pentru suferințele autentice. Acest domn Perls e mai vrednic de milă decât oricare dintre oamenii pe care-i cunosc.

Wilhelm pricepu aluzia dar nu-și dădu nicio părere. Continuă să mănânce. Nu se grăbea, ci-și puna mereu mâncare pe farfurie până ce isprăvi gogoșile, și apoi și căpșunile tatălui său, și vreo câteva bucăți de șuncă rămasă; bău mai multe cești de cafea și, când termină, arăta exact ca un colos oprit din mișcare, fără să pară că știe ce mai are de făcut.

O clipă tatăl și fiul rămaseră neclintiți. Precauțiile lui Wilhelm pentru a intra în grațiile doctorului Adler nu avuseseră niciun efect, fiindcă bătrânul se gândea: *N-ai zice niciodată că a fost crescut curățel!* și: *Ce murdar e băiatul ăsta al meu. De ce n-o fi încercând să-și mai aranjeze puțin înfățișarea? De ce i-o fi plăcând să se târască așa? Și mai vrea să pară idealist.*

Wilhelm stătea, mare cât un munte. Nu era chiar atât de troglodit cum îl credea tatăl său. În anumite privințe avea chiar o anumită delicatețe. Gura, deși mare, era fin conturată, fruntea și nasul curbat aveau demnitate, iar părul blond avea nu numai fire albe, ci și nuanțe aurii și castanii. Pe vremea când lucra pentru societatea Rojax, Wilhelm avusese un mic apartament în Roxbury, două camere într-o casă mare cu verandă și grădină, iar în verile timpurii ca asta își petrecea diminețile libere stând întins cât era de lung într-un scaun de răchită, scăldat în lumina soarelui cernută prin țesătura scaunului, strecurată prin găurile roase de melci în frunzele nalbelor și chiar printre firele de iarbă. Tihna aceasta (uitase că și pe vremea aceea avea necazuri), tihna aceasta dispăruse. Poate că nici n-o cunoscuse cu adevărat, fiindcă viața de aici din New York cu bătrânul său tată semăna mult mai mult cu adevărata lui viață. Își dădea prea bine seama că n-avea nicio șansă să câștige compasiunea tatălui său, care zicea că și-o păstrează pentru suferința adevărată. Ba chiar își propusese în repetate rânduri să nu mai discute problemele sale complicate cu el, căci taică-su, pe bună dreptate, voia să fie lăsat în pace. Wilhelm mai știa că, atunci când se apuca să vorbească despre lucrurile astea, nu făcea decât să se simtă mai rău, sătul de ele și prins ca într-o capcană. Drept care își zise: Las-o baltă, băiatule. Nu faci decât să-ți agravezi situația. De undeva din adâncuri veneau totuși alte voci. Dacă nu reușea să-și păstreze necazurile vii și neogoite, risca să le piardă cu totul, și știa din experiență că asta era mai rău. Dar, mai ales, nu reușea să-l scuze pe tatăl său că era bătrân. Nu. Nu, nu putea. *Sunt fiul lui, se gândea. E tatăl meu. Îmi este tată tot atât cât îi sunt și eu fiu — bătrân sau nu.* Afirmând asta, deși în tăcere, stătea și, stând, nu-l lăsa nici pe taică-su să plece de la masă.

— Wilky, spuse bătrânul, ai fost la baie?

— Nu, tată, nu încă.

— Cred că știi că Gloriana are una din cele mai frumoase piscine din New York. Peste douăzeci de metri lungime, faianță albastră. O frumusețe, nu altceva.

Wilhelm văzuse piscina. În drum spre sala de gin rummy, trecea prin coridorul care ducea la piscină. Nu-i plăcea însă mirosul apei cu clor închisă între patru pereți.

— Ar trebui să te duci și la băile turcești și rusești. Și la cabinetele de ultraviolete și masaj. Personal, nu-mi plac ultravioletele. Dar masajul face foarte bine și nu există nimic mai sănătos decât hidroterapia, atunci când o folosești numai pe ea. Apa simplă are un efect calmant și ți-ar face mult mai bine decât toate barbituricele și alcoolul din lume.

Wilhelm se gândi că acest sfat avea să fie singura manifestare de ajutor și compătimire a tatălui său.

— Credeam că băile reci sunt tratament pentru nebuni, spuse el.

Doctorul primi reflecția ca pe o glumă a fiului său și spuse zâmbind:

— Ei bine, în orice caz n-o să faci nebun dintr-un om sănătos. Mie îmi fac foarte bine. Nici n-aș putea trăi fără masaje și băi de abur.

— Probabil că ai dreptate. Ar trebui să încerc și eu într-o zi. Ieri, pe seară, simțeam că-mi crapă capul și că trebuie să iau puțin aer, așa că m-am plimbat în jurul bazinului și am stat puțin pe terenul de joc al copiilor. Mă relaxează să mă uit la ei cum joacă șotron și sar coarda.

Doctorul zise aprobativ:

— Uite, vezi, așa înțeleg și eu.

— Liliacul e pe sfârșite, spuse Wilhelm. Când se trece liliacul, începe vara. Cel puțin în oraș. Cam pe vremea când la bomboneriei și răcoritoare scot ferestrele din vitrine și încep să vândă sifon în stradă. Dar chiar fiind crescut aici, tată, nu mai suport să stau în oraș. Tânjesc după tihna de la țară. Pentru mine e prea multă îmbulzeală aici. Mă obosește. Iau lucrurile prea în serios. Tu, de fapt, de ce nu te-ai retras într-un loc mai liniștit?

Doctorul își desfăcu pumnul mic pe masă cu un gest atât de vechi și atât de tipic, încât Wilhelm îl simți ca pe o atingere concretă adusă înseși temeliei vieții sale.

— Și eu sunt un produs al orașului, să nu uiți asta, explică doctorul Adler. Dar dacă ți se pare atât de greu de suportat, ar trebui să pleci undeva.

— Așa o să și fac, spuse Wilhelm, cum găsesc prilejul. Până atunci... Tatăl său îl întrerupse:

— Până atunci ar fi bine să nu mai iei atâtea pilule.

— Exagerezi, tată. De fapt, nu fac decât să-mi îndulcesc...

Aproape pronunță cuvântul *nefericire*, dar își aduse aminte că luase hotărârea să nu se plângă. Totuși doctorul comise greșeala să împingă

sfaturile prea departe. Doar atât avea de dat fiului său, așa că profită.

— Apă și mișcare, spuse el.

Vrea un fiu tânăr, elegant, reușit, se gândi Wilhem și spuse:

— Vai, tată, e foarte amabil din partea ta să-mi dai aceste sfaturi medicale, dar nu băile de abur o să-mi vindece boala.

Doctorul se feri vizibil, avertizat de tonul brusc plângăreț al vocii lui Wilhelm, de fața lui dintr-o dată alungită, de burta devenită pe neașteptate proeminentă deasupra strânsorii curelei.

— S-a mai întâmplat ceva nou? întrebă el fără amabilitate.

Înainte de a răspunde, Wilhelm își pregăti amănunțit tot trupul. Își supse burta, inspiră adânc, se schimbă la față și-și lăsă ochii să se umezească.

— Nou? întrebă el.

— Prea le pui pe toate la inimă, spuse doctorul. Problemele tale n-ar trebui să devină cronice. Gândește-te la adevăratele nenorociri — boli fatale, accidente.

Întreaga ființă a bătrânului părea să spună: *Wilky, nu-mi face una ca asta. Te rog, ai putea să mă scutești.*

Și Wilky însuși se ruga în sinea lui să se poată abține; își cunoștea slăbiciunea și se lupta cu ea. Cunoștea de asemenea și caracterul tatălui său. Începu cu binișorul:

— În ceea ce privește fatalitatea, toți care nu suntem încă în pământ ne aflăm cam la aceeași distanță de moarte. Nu, de fapt necazul meu nu e nou. Trebuie să plătesc primele polițelor de asigurare ale băieților. Margaret mi le-a trimis. Pune totul pe umerii mei. Maică-sa i-a lăsat o rentă. Nu vrea nici măcar să semnăm împreună declarația de venituri. Simt că mă împotmolesc. Și mai sunt și altele. Dar, de altfel, ai auzit și înainte întreaga poveste.

— Bineînțeles că am auzit-o, spuse bătrânul. Și te-am sfătuit să nu-i mai dai atâția bani.

Wilhelm își mișcă buzele în tăcere înainte de a putea scoate o vorbă. Simțea cum i se urcă sângele la cap.

— Dar copiii, tată? Copiii mei. Țin la ei. Nu vreau să le lipsească nimic.

Doctorul spuse, cu bunăvoința unui om cam surd:

— Bineînțeles. Și, firește, este și ea beneficiara asigurării.

— N-are decât. Prefer să mor decât să iau un cent din banii ăștia.

— Aha, da. Bătrânul suspină: nu-i plăcea să se aducă vorba de moarte. Ți-am spus că sora ta Catherine-Philipa mă pisează iar?

— De ce?

— Vrea să închirieze o galerie pentru o expoziție.

Wilhelm spuse cu un ton cam grețos pe care-l voia echitabil:

— Desigur, depinde de tine, tată.

Bătrânul, cu capul lui rotund, cu părul fin, alb ca neaua, spuse:

— Nu, Wilky. Pânzele alea nu valorează un ban. Nu cred în ele; e ca povestea cu hainele împăratului. Poate că am dat în mintea copiilor, dar cel puțin am lăsat de mult în urmă prima copilărie. N-am avut nimic împotrivă să-i cumpăr creioane colorate când avea patru ani. Dar acum are patruzeci și e prea bătrână ca să fie încurajată în aiurelile ei. N-are talent la pictură.

— N-aș putea să spun că e un artist înnăscut, spuse Wilhelm, dar nici n-aș putea s-o învinuiesc că încearcă să se realizeze.

— Lasă-l pe bărbatul ei s-o răsfete.

Wilhelm făcuse tot ce-i stătea în putință să fie corect față de soră-sa și încercase din tot sufletul să-l cruțe pe tatăl lui, dar surzenia bonomă și impenetrabilă a bătrânului își produse efectul obișnuit asupra lui. Spuse:

— Când e vorba de femei și de bani, nu mai înțeleg nimic. De ce se poartă oare Margaret așa cu mine?

— Vrea să-ți arate că nu te poți descurca fără ea, spuse doctorul. Ar vrea să te aducă înapoi prin șantaj financiar.

— Dar dacă mă ruinează, tată, cum își închipuie că am să mă întorc înapoi? Nu, am și eu simțul onoarei. Tu nu-ți dai seama că încearcă să mă distrugă?

Tatăl său îl privi fix. I se păru absolut absurd. Și Wilhelm se gândea: *Dacă pornești să aluneci în jos, ajungi să te consideri tu însuși un fraier. Un fraier fără pereche. Ba chiar să te și mândrești. Dar n-ai de ce să fii mândru, nu-i așa, băiete? Cătuși de puțin. Nu-l condamni pe tata pentru atitudinea lui. Și nu-i niciun motiv de mândrie.*

— Nu pot să înțeleg. Dacă așa gândești, de ce nu cazi la o înțelegere cu ea, odată pentru totdeauna?

— Ce vrei să spui tată? întrebă Wilhelm surprins. Credeam că ți-am explicat. Îți închipui că n-aș vrea să ajung la o înțelegere? Acum patru ani, când ne-am despărțit, i-am lăsat totul — mobilă, veselă, economii. Am încercat să mă arăt binevoitor, dar n-am ajuns la niciun rezultat. Când i-am spus că îl vreau pe Forfecuță, cățelul nostru, fiindcă ne înțelegeam atât de bine — era și așa destul de greu să-mi părăsesc copiii — m-a refuzat categoric. Nu că i-ar fi păsat de câine. Nu știu dacă l-ai văzut. E un câine ciobănesc australian. De obicei au ochiul albicios, ceea ce îi face să arate fioroși, dar de fapt sunt câinii cei mai blânzi și sunt foarte delicați la mâncare și sensibili la felul în care li se vorbește. Să-mi fi lăsat măcar prietenia acestui animal. Dar nu, n-a vrut.

Wilhelm era foarte zdruncinat. Își șterse fata cu șervetul. Doctorul Adler simțea că fiul său se complăcea în propria lui stare de emotivitate.

— Ori de câte ori mă poate lovi, o face, și pare că trăiește doar pentru atâta. Cere din ce în ce mai mult. Acum doi ani a vrut să se

întoarce la colegiu și să-și mai ia o graduație. Nu mi-a venit ușor, însă m-am gândit că ar fi mai bine dacă ar putea să obțină o slujbă mai bună. Dar și acuma pretinde de la mine la fel de mult. Azi-măine o să vrea să-și dea și doctoratul în filosofie. Zice că în familia ei femeile trăiesc mult, așa că o să plătesc cât oi trăi.

Doctorul replică nerăbdător:

— Toate astea sunt detalii, nu principii. Detalii pe care le poți lăsa deoparte. Câinele! Amesteci tot soiul de lucruri care n-au importanță. Vorbește cu un avocat bun.

— Dar ți-am spus, tată. Eu am avocatul meu, ea are avocatul ei, și amândoi se înțeleg între ei și-mi trimit note de plată, iar eu îmi mușc de sub unghii. Ah, tată, tată, în ce încurcătură sunt! spuse Wilhelm, acum nenorocit de-a binelea. Știi — avocații redactează o convenție luni, ea zice că e de acord, iar marți îmi cere și mai mulți bani. Și o luăm de la capăt.

— Întotdeauna am fost de părere că-i o femeie ciudată, spuse doctorul Adler.

Simțea că, neplăcându-i Margaret din capul locului și dezaproband această căsătorie, făcuse tot ce i se putea cere.

— Ciudată, tată? Să-ți arăt de ce e în stare.

Mâna cu degete pătate de nicotină și unghii mâncate se încleștă de gâtul puternic și începu să se sugrume.

— Ce faci? strigă bătrânul.

— Îți arăt ce-mi face.

— Termină, oprește-te! țipă bătrânul, bătând poruncitor în masă.

— Da, tată, mă urăște. Simt că mă strânge de gât. Nu pot să respir. S-a agățat de mine ca să mă ucidă. Poate s-o facă și de la depărtare. În curând am să mor sufocat, sau o să mă lovească apoplexia din cauza ei. Nu pot să respir, înțelegi?

— Ia-ți mâna de la gât, nătărăule, spuse tatăl său. Termină cu prostiile. Doar nu-ți închipui că pot să cred toate poveștile astea cu vrăji și deochi.

— Dacă-ți place să-i zici așa, n-ai decât. Fața ba îi pălea, ba se înroșea, ba avea aerul că se umflă și respirația îi devenise chinuită. Vreau să-ți spun însă că, din clipa în care am întâlnit-o, am fost un rob. *Declarația Eliberării Sclavilor* a fost dată pentru negri. Un soț ca mine e ca un sclav, cu zgardă de fier. Biserica apără legea și nu îngăduie divorțul. Instanța zice: „Vrei să fii liber, atunci muncește de două ori mai mult — cel puțin de două ori mai mult! Muncește! Haimana!” Și-atunci oamenii se înjunghie unii pe alții ca să facă rost de bani, dar chiar dacă scapă de nevasta care-i urăște, sunt datori vânduți societății la care lucrează. Societatea știe că omul nu poate fără lefșoara lui, și profită de el cât poate. Să nu-mi vorbești de libertate. Unul putred de bogat, cu un venit de un milion neto, poate

să fie liber. Un păduchios poate și el să fie liber, fiindcă nimănui nu-i pasă de ceea ce face. Dar unul ca mine trebuie să nădușească până pică de oboseală.

La care tatăl său îi răspunse:

— Wilky, e numai vina ta. Nu te silește nimeni să îngădui una ca asta.

Oprit în avântul elocinței sale, Wilhelm nu-și mai găsea cuvintele. Mut și stângaci, se strădui să-și recapete respirația normală și, din cauza efortului, se încruntă la taică-su.

— Nu înțeleg problemele astea ale tale, spuse bătrânul. Eu n-am avut niciuna de genul ăsta.

Acum însă Wilhelm reușise să-și piardă de tot capul și începu să dea din mâini și să repete.

— Ah, tată, mai slăbește-mă, mai slăbește-mă odată! Nu mă mai pisa cu chestia asta.

— E adevărat, spuse tatăl său, eu aparțin unei lumi diferite. Mama ta și cu mine am dus cu totul altă viață.

— Cum poți să o compari cu mama? spuse Wilhelm. Mama te-a ajutat. Ți-a făcut vreodată vreun rău?

— Nu e nevoie să dai din mâini ca la operă, Wilky, spuse doctorul. Aceasta este numai versiunea ta.

— Cum? Dar e adevărul adevărat! spuse Wilhelm.

Bătrânul nu se lăsa convins; clătină din capul rotund, trăgându-și vesta peste cămașa împodobită, se lăsa apoi pe spătarul scaunului cu o mișcare atât de degajată, încât un privitor care nu auzea conversația ar fi putut crede că asistă la o discuție banală între un om de vârstă mijlocie și respectabilul său tată. Wilhelm semăna cu un colos legănându-și vârful din pricina vântului, mare și parcă năclăit, cu ochii cenușii injectați și cu părul de culoarea mierii înțepând văzduhul ca o flacăra. Nedreptatea îl înfuria și-l făcea să se milogească. Voia să se împace cu tatăl său, și de asta încercă să capituleze. Spuse:

— Nu poți s-o compari pe mama cu Margaret, și nici pe mine cu tine, fiindcă tu, tată, ai reușit în viață. Reușita e reușită. Eu n-am gustat niciodată din ea.

Fața bătrână a doctorului își pierdu expresia cumpătată și deveni aspră și furioasă. I se zbătu pieptul îngust sub cămașa roșu cu negru și spuse:

— Da. Fiindcă am muncit din greu. N-am fost leneș și îngăduitor cu mine însumi. Tatăl meu era negustor de textile în Williamsburg. Nu înseamnă nimic, înțelegi? Știam că nu-mi dă mâna să-mi irosesc șansele de a mă ridica în viață.

— Nu sunt câtuși de puțin de acord că am fost leneș, spuse Wilhelm. Dimpotrivă, poate că m-am străduit prea mult. Recunosc că am făcut multe greșeli. De exemplu, fiindcă mi-am zis că n-ar trebui să fac

aceleași lucruri pe care le-ai făcut și tu. Cum ar fi să studiez chimia. Tu o studiaseși. Era în familie.

Tatăl său continuă:

— Eu nu mi-am făcut de cap cu câte cincizeci de femei. N-am făcut pe vedeta la Hollywood. N-am avut timp să plec în Cuba în vacanță. Am stat acasă și am avut grijă de copiii mei.

Uf, se gândi Wilhelm, ridicând ochii spre tavan. De ce oare m-am grăbit să vin aici, să stau în preajma lui? New York-ul e ca un gaz. Culorile se amestecă difuz. Îmi simt capul strâns parcă în cercuri de fier, nu mai știu ce fac. Crede că vreau să-i iau banii, sau că-l invidiez, poate. Nu înțelege ce vreau.

— Tată, spuse Wilhelm cu voce tare, ești foarte nedrept. E adevărat că povestea cu cinematografia a fost o greșală. Dar îmi iubesc băieții. Nu i-am abandonat. Am părăsit-o pe Margaret pentru că am fost silit să o fac.

— Cum adică?

— Cum să-ți spun... începu Wilhelm, încercând să-și exprime nenumăratele sale motive în câteva cuvinte simple. Am fost silit... Am fost silit.

Cu o duritate bruscă și surprinzătoare, tatăl său spuse:

— Nu te potriveai cu ea la pat? Atunci ar fi trebuit să rabzi. Mai devreme sau mai târziu, fiecare trece prin asta. Oamenii normali se împacă cu ideea. Trece. Dar tu n-ai vrut, așa că plătești acum pentru ideile tale stupide și romantice. M-am exprimat destul de clar?

Era foarte clar. Lui Wilhelm i se păru că aude voci repetându-i din mai multe părți același lucru, așa că-și înclină capul în toate direcțiile, ascultă și cugetă. În sfârșit, zise:

— Cred că ăsta e un punct de vedere medical. Poate că ai dreptate. Pur și simplu n-am putut să trăiesc cu Margaret. Am încercat să rabd, dar îmi făcea rău. Ea era într-un fel și eu eram într-alt fel. Ea nu voia să fie ca mine, așa că am încercat eu să fiu ca ea și n-am reușit.

— Sigur că nu ea ți-a spus să pleci?

— Din păcate, nu. Situația mea ar fi mai bună. Nu, eu am fost acela. Nu voiam de fapt să plec, dar nici nu puteam să rămân. Cineva trebuia să ia inițiativa. Am luat-o eu. Și uite că am pierdut.

Măturând cu anticipație toate obiecțiile pe care fiul său ar fi putut să le facă, doctorul spuse:

— De ce te-au dat afară de la Rojax?

— Nu m-au dat afară, ți-am spus.

— Minți. Te știu eu, n-ai fi plecat de bunăvoie. Ai prea multă nevoie de bani. Sigur că ai intrat în vreo încurcătură. Bătrânelul vorbea concis, cu o mare convingere. Dacă vrei să stăm de vorbă și să zgândărim toate rănilor, spune măcar adevărul. A fost vreun scandal... Vreo femeie?

Wilhelm se apără cu înverșunare.

— Nu, tată, n-a fost nicio femeie. Ți-am spus cum a fost.

— Poate că a fost un bărbat atunci, spuse bătrânul cu răutate.

Indignat, Wilhelm îl privi ținând, cu obraji palizi și buzele uscate. Pielea îi arăta galbenă.

— Am impresia că nu știi ce vorbești, spuse el după o clipă. N-ar trebui să-ți lași imaginația să rătăcească. Crezi că dacă locuiești aici, pe Broadway, înțelegi viața modernă. Ai fi putut să-ți cunoști mai bine fiul. Dar hai s-o lăsăm baltă acum.

— Bine, Wilky, retrag ce-am spus. Dar ceva trebuie să se fi întâmplat la Roxbury. N-o să te mai întorci niciodată acolo. Dar nici n-o să te adresezi unei companii rivale — asta e doar o vorbă aruncată la mânia. N-ai s-o faci. Mă tem că ai făcut ceva și ți-ai stricat reputația. Probabil că ai câteva prietene care te așteaptă să te întorci, nu-i așa?

— Bineînțeles că-mi găsesc și eu pe câte cineva din când în când, atunci când merg pe teren, spuse Wilhelm. Doar nu sunt călugăr.

— Nimeni în mod special? Ești sigur că nu te-ai băgat în niște încurcături?

Încercase să se descarce și, în loc de asta, se gândea Wilhelm, trebuie să suporte un adevărat interogatoriu ca pe vremea Inchiziției, ca să se vadă dacă merită un cuvânt de compătimire. Și asta fiindcă tatăl său era convins că e în stare de orice mârșănie.

— E o fată la Roxbury cu care mă împrietenisem. Ne-am îndrăgostit unul de altul și am vrut să mă căsătoresc cu ea, dar s-a plictisit să mai aștepte până mi se acordă divorțul. Margaret și-a dat seama. După toate, fata era catolică și a trebuit să mergem împreună la preot și să-i explicăm lucrurile.

Nici această ultimă mărturisire nu-i trezi doctorului Adler vreo simpatie și nu-l făcu să-și piardă capul sau să-și schimbe culoarea feței.

— Nu, nu, nu, totul e anapoda, spuse el.

Wilhelm își propuse din nou să nu uite de vârsta lui taică-su. *Nu mai e omul care a fost. Nu poate să sufere necazurile. Eu însumi sunt atât de furios și încolțit, încât nu mai pot vedea clar. Oare o să pot ieși vreodată din hățișul ăsta și să-mi recapăt echilibrul? Nu mai pot fi același după toate astea. Necazurile fac praf sistemul nervos.*

— Chiar vrei să divorțezi? spuse bătrânul.

— Pentru banii pe care-i dau, ar trebui să obțin măcar atât.

— În cazul acesta, spuse doctorul Adler, mi se pare că un om normal n-ar trebui să suporte un astfel de tratament de la o femeie.

— Ah, tată, tată! spuse Wilhelm. Întotdeauna rămâi același. Numai uită-te puțin cum te porți cu mine. Mă stârnești întâi, chipurile ca să mă ajuți să-mi rezolv problemele, și ești îngăduitor și așa mai departe.

Asta îmi dă speranțe și încep să-ți fiu recunoscător. Dar înainte să terminăm, sunt de o sută de ori mai deprimat ca înainte. De ce? Pentru că nu ai niciun fel de înțelegere pentru mine. Vrei să arunci toată vina pe spinarea mea. Poate e mai înțelept din partea ta să procedezi așa.

Wilhelm începea să-și piardă coerența.

— Nu pari să te gândești decât la moartea ta. Ce să fac, îmi pare rău. Dar și eu o să mor. Și sunt fiul tău. Nu este în primul rând vina mea. Ar trebui să existe o soluție și pentru asta, ca să putem fi drepti unul cu altul. Dar aș vrea să știu de ce mă stârnești, dacă de fapt n-ai de gând să mă ajuți? De ce vrei să-mi afli necazurile, tată? Ca să poți să arunci toată vina pe umerii mei, ca să nu trebuiască să mă ajuți? Ai vrea să te consolez fiindcă ai un astfel de fiu.

Nodul din piept provocat de atâta nedreptate îl sufoca, și lacrimile îi înecau ochii, dar se stăpânea. Și așa arăta destul de prost. Avea o voce tulbure și îngroșată, se bâlbâia și nu reușea să dea glas frământatelor sale simțăminte.

— Tu urmărești un scop, spuse doctorul, atunci când te porți atât de nehibzuit. Ce vrei de la mine? La ce te aștepti?

— La ce mă aștept? spuse Wilhelm.

Se simțea incapabil să-și regăsească stăpânirea de sine. Ca o minge purtată de valurile mării, împinsă mereu acolo unde mâna n-o mai poate ajunge, autocontrolul îl părăsea.

— Mă aștept la ajutor!

Cuvintele îi scăpară într-un strigăt asurzitor, sălbatic, nebunesc și-l făcură pe bătrân să tresară, iar pe doi sau trei clienți, care-și luau și ei micul dejun în apropiere, să arunce o privire spre ei. Părul lui Wilhelm, de culoarea mierii zaharisite, lung și des, i se ridicase ca o perie în vârful capului, trăgându-i în sus fața, și așa alungită de disperare. Reluă:

— Când sufăr... nici măcar nu-ți pasă. Fiindcă n-ai niciun sentiment pentru mine și nu vrei să știi de mine.

— Și de ce mi-ar plăcea modul în care te porți? Nu, nu-mi place, spuse doctorul Adler.

— Perfect. Vrei să mă schimb. Dar să spunem că m-aș schimba — ce-aș deveni? Ce-aș putea să devin? Să zicem că toată viața am avut idei greșite despre mine însumi și că nu eram ceea ce credeam. Și n-am avut măcar grija să-mi iau câteva precauții, așa cum fac cei mai mulți oameni — ca o marmotă care are cel puțin câteva ieșiri la galeriile ei. Dar acum, ce să fac? Mai bine de jumătate din viață s-a dus. Mai bine de jumătate. Și acum vii și-mi spui că nici măcar nu sunt normal.

Bătrânul își pierduse și el calmul.

— Atâta știi, să îți dai după ajutor, spuse el. Când ți-a trăsnet să pleci

în armată, îi trimiteam un cec lui Margaret în fiecare lună. Fiind cap de familie, ai fi putut să fii scutit de militărie. Dar nu! Războiul, vezi Doamne, nu se putea desfășura dacă nu te înrolai și tu ca să-ți joci rolul de trepăduș pe teatrul Pacificului. Orice funcționar ar fi putut face ce-ai făcut tu. Nu ți-ai putut găsi o întrebuințare mai bună decât meseria de soldat.

Wilhelm voia să răspundă și-și săltase pe jumătate din scaun trupul greoi, ca de urs, cu degetele răsfirate și albite de efortul cu care strângea masa, dar bătrânul nu-l lăsă să spună o vorbă, ci continuă:

— Mai văd și alți bătrâni aici ai căror copii nu sunt buni de nimic și care-i ajută mereu și de fiecare dată îi salvează cu prețul unor mari sacrificii. Eu n-am de gând să fac această greșală. Ție nu-ți intră în cap că atunci când voi muri — peste un an sau doi — tu o să mai fii încă viu. Vezi însă că eu mă gândesc.

Intenția lui fusese să arate că are dreptul să fie lăsat în pace. În loc de asta, îl făcuse pe Wilhelm să creadă că voia să spună că nu era drept ca cel mai bun, cel mai folositor, cel mai admirat dintre cei doi oameni să părăsească primul această lume. Poate că, de fapt, voise să spună și asta — un pic; dar în alte condiții n-ar fi declarat-o atât de fățiș.

— Tată, mai făcu Wilhelm o încercare neobișnuit de sinceră de apropiere, crezi că nu te înțeleg? Mie mi-e milă. Aș vrea să trăiești veșnic. Nu mi-ar păsa de-ar fi să mor înaintea ta.

Cum tatăl său nu răspunse acestei mărturisiri și-și întoarse privirea, Wilhelm izbucni dintr-o dată:

— A, nu, dar tu mă urăști! Dacă aș avea bani, nu m-ai urî. Pentru numele lui Dumnezeu, trebuie să recunoști! Banii stau între noi. Dacă aș constitui pentru tine un prilej de laudă, ca să te poți mândri cu mine în tot hotelul, am fi un tată și un fiu fericiți. Dar nu sunt eu omul acela. Sunt prea bătrân, prea bătrân și prea ghinionist.

Tatăl său spuse:

— Nu-ți pot da niciun ban. N-aș mai termina o dată ce aș începe. Tu și cu sora ta ați fi în stare să-mi luați și ultimul dolar. Mai trăiesc încă, n-am murit. Mai sunt încă aici. Viața nu mi s-a încheiat. Sunt la fel de viu ca tine sau ca oricare altul. Și nu vreau să car pe nimeni în spinare. Hai, pleacă! Și-ți dau și ție același sfat, Wilky. Să nu cari pe nimeni în spinare.

— N-ai decât să-ți ții banii, spuse Wilhelm nenorocit. Tine-ți-i și bucură-te de ei. Asta e!

CAPITOLUL IV

MĂGARULE! IDIOTULE! MISTREȚULE! Catâr încăpățânat! Sclavule! Hipopotam scârbos și îngălat! Își spunea Wilky în timp ce picioarele moi îl purtau afară din restaurant. Mândria lui! Sentimentele lui arzătoare! Să cerșească și să-și arate slăbiciunea! Să se certe cu bătrânul lui tată,

să amestece toate lucrurile ca să nu le mai descurse nimeni. Vai, cât de sărman, demn de dispreț și de ridicol mai era! Când își aducea aminte cum spusese cu o notă marcată de reproș: „Ai fi putut să-ți cunoști mai bine fiul” — of, cât de pretențios și oribil suna!

Nu reușea să iasă mai repede din sufrageria strident strălucitoare. Era groaznic de enervat; gâtul, umerii, pieptul îl dureau de parcă ar fi fost legate cu funii. În nas îi veni mirosul sărat al lacrimilor.

Dar în același timp, întrucât în el existau adâncimi necunoscute chiar sieși, din cine știe ce cotlon ascuns al gândurilor sale se născu o înțelegere nouă — și anume că scopul vieții, adevărata misiune a ei, de a purta propria-i povară, de a se simți rușinat și neputincios, de a gusta aceste lacrimi nevărsate, singurul scop important, cel mai înalt, se împlinea tocmai atunci. Poate că sensul vieții și esența existenței sale era tocmai să greșească. Poate că de asta era făcut: să facă greșeli și să sufere de pe urma lor pe acest pământ. Și deși se considera mai presus de domnul Perls și de tatăl său fiindcă adora banii, totuși ei erau cei meniți să se poarte energic, și asta era mai bine decât să te văicărești și să plângi, să te rogi și să implori, să dai cu bâta-n baltă, să greșești, să mergi numai în salturi și să cazi numai pe spinii vieții. Și, în sfârșit, să dispari pentru totdeauna sub „podeaua de apă” — ar fi oare ghinion sau numai un fel de adio?

Pe urmă îl apucă din nou furia împotriva lui taică-su. *Alți oameni cu bani vor să facă bine cu ei atâta cât trăiesc. E drept, nu-i de datoria lui să mă întrețină. I-am cerut eu vreodată una ca asta? De fapt, i-am cerut vreodată bani, pentru Margaret sau pentru copii sau pentru mine? Nici măcar nu-i vorba de bani, ci numai de ajutor; nici măcar ajutor, numai intenție. Dar poate că tocmai asta vrea să mă învețe: un bărbat în toată firea nu trebuie să aibă astfel de simțăminte. Tocmai simțămintele m-au dus în impas la firma Rojax. Simțeam că aparțin acestei firme și tocmai simțămintele mi-au fost jignite atunci când mi l-au băgat pe Gerber șef. Tata crede că judec prea simplist. Dar nu sunt chiar atât de redus la minte. Ce să mai zic de sentimentele lui? Nu uită moartea nici măcar o clipă — de asta și e așa cum e. Și nu numai că se gândește la moarte, dar mă obligă și pe mine să mă gândesc la ea din cauza banilor. Îi dă putere asupra mea. În felul ăsta mă îndreaptă și pe mine pe același drum și pe urmă se înfurie. Dacă era sărac, puteam să am grijă de el și să i-o dovedesc. Așa cum știu eu să țin la cineva, numai să-mi fi dat prilejul. Ar fi văzut câtă dragoste și cât respect port în mine. L-ar fi făcut și pe el alt om. Și-ar fi întins mâna asupra mea și mi-ar fi dat binecuvântarea.*

Cineva cu o pălărie de pai cenușie, cu panglică lată de culoarea ciocolatei, veni către Wilhelm în hol. Lumina era prăfoasă, pătată de roșul carpetei, de verdele mobilei îmbrăcate în piele, de galbenul luminii indirecte.

— Salutare, Tommy. Ce faci?

— Iartă-mă, spuse Wilhelm încercând să se îndrepte spre un telefon interior.

Dar individul era tocmai doctorul Tamkin pe care avea de gând să-l sune.

— Ai o privire de obsedat, spuse doctorul Tamkin.

Wilhelm se gândi: *Ia te uită, ia te uită! Măcar pe omul ăsta dacă aş putea să-l descifrez.*

— A, da? îi spuse lui Tamkin. Chiar așa arăt? Orice-ar fi, așa trebuie să fie, dacă zici dumneata.

Vederea doctorului Tamkin îl făcu să uite de cearta cu tatăl său. Se simți alunecând spre un alt fâgaș.

— Ce facem? zise el. Ce se întâmplă cu slănina noastră astăzi?

— Nu-ți face griji. Nu trebuie decât să ne ținem tari și prețul o să crească. Dar de ce te-ai încins așa, Wilhelm?

— Eh, o discuție de familie.

Era momentul să-l cerceteze din nou pe Tamkin, și într-adevăr îl examinează atent — dar, efortul nu-i aduse nimic. Bineînțeles că Tamkin era exact ceea ce pretindea a fi și toate bârfelile nu conțineau niciun grăunte de adevăr. Era însă el un savant sau nu? Dacă nu, poate că procurorul ar fi trebuit să cerceteze. Era un mincinos? O problemă delicată. Chiar și un mincinos poate fi demn de încredere în unele privințe. Putea să aibă încredere în Tamkin, putea oare? Căută febril și fără folos un răspuns.

Dar vremea întrebărilor trecuse, și acum n-avea ce face, trebuia să aibă încredere. După o luptă îndelungată cu sine însuși, îi dăduse banii. Judecata practică o lăsase în suspensie. Obosise, și hotărârea nu mai avea aerul unei hotărâri. Cum de se întâmplase așa? Dar parcă la Hollywood cum își începuse cariera? Nu din cauza lui Maurice Venice, care se dovedise până la urmă un simplu codoș, ci din cauza sa, fiind înclinat spre greșală. Și căsătoria fusese la fel. Prin aceste hotărâri i se conturase într-un fel toată viața. Și astfel, din momentul când simțise în doctorul Tamkin mirosul acela special al fatalității, nu-și mai putuse păstra banii.

Cu cinci zile înainte, Tamkin spusese:

— Să ne întâlnim mâine să mergem la bursă.

Drept care, Wilhelm fusese obligat să se ducă. La ora unsprezece se duseseră la biroul curtierilor. Pe drum, Tamkin îi spusese lui Wilhelm că, deși sunt parteneri egali, el nu poate să depună pe loc jumătatea lui de bani; era o chestie de o săptămână sau două, până primea ce i se cuvenea pentru unul dintre patentele invențiilor lui. Îi lipseau vreo două sute de dolari, dar săptămâna viitoare îi va avea. Că doar niciunul dintre ei nu are nevoie să-și câștige existența la bursă, nu-i așa? Era mai mult pentru plăcerea jocului, zicea Tamkin. Wilhelm fusese obligat să răspundă: „Firește”. Era prea târziu ca să se retragă.

Ce altceva putea face? Pe urmă au ajuns la partea formală a tranzacției, care era îngrozitoare. Până și nuanța verde a cecului lui Tamkin nu arăta cum trebuie; era o culoare falsă, deprimantă. Scrisul acestuia părea ciudat, chiar monstruos; e-ul era i-ul, t-ul și l-ul la fel, iar h-ul semăna cu burta unei viespi. Scria ca un copil din clasa a patra. Savanții, vezi bine, lucrau mai mult cu simboluri; făceau literele ca cifrele. Aceasta era explicația pe care o găsi Wilhelm.

Doctorul Tamkin îi dăduse un cec de trei sute de dolari. Wilhelm, cuprins parcă de o rătăcire care-i pusese o pânză pe ochi și-l făcea să se strâmbe convulsiv, apăsă cât putea ca să-și oprească tremurul mâinii în timp ce completa un cec de o mie. Își strângea buzele, se apleca asupra mesei, scria cu degetele încordate, înfricoșate, știind că dacă cecul lui Tamkin nu era valabil, nici al lui nu va mai putea fi onorat. Singura idee prevăzătoare care-i veni fu să antedateze cecul cu o zi, ca să aibă timp să se lămurească ce e cu cecul verde.

Pe urmă semnase o hârtie prin care Tamkin avea dreptul să-i administreze banii și să facă speculații cu ei, și acesta era lucrul cel mai înfricoșător. Tamkin nu-i spusese niciun cuvânt despre așa ceva, dar asta era situația și trebuiau să meargă până la capăt.

După ce terminară de semnat, singura precauție pe care o luă Wilhelm fu să se întoarcă la directorul biroului curtierilor și să-l întrebe între patru ochi: „Ăă, în legătură cu doctorul Tamkin. Știți, am fost la dumneavoastră acum câteva minute, vă amintiți?”

Fusese o zi neguroasă, cu ploaie, și Wilhelm o ștersese de lângă Tamkin sub pretextul că trebuie să dea o fugă până la oficiul poștal. Tamkin se dusese să prânzească singur, și acum Wilhelm se întorsese cu răsuflarea tăiată, cu pălăria șiroind de ploaie, întrebându-l inutil pe director dacă-și amintește. „Da, domnule, știu despre ce-i vorba”, spusese directorul. Era un neamț calm, uscățiv și blând, îmbrăcat impecabil și purtând în jurul gâtului un binoclu cu care citea tabela de anunțuri. Avea un aer extrem de corect, cu toate că nu se bărbierea niciodată dimineața, fiindcă probabil nu-i păsa cum arată în fața tuturor acelor gură-cască, bătrâni, tehnicieni, burtă-verde și speculanți care mișunau pe lângă Broadway. Bursa se închidea la trei. Poate că, încercă Wilhelm să ghicească, îi creștea barba prea des și voia să arate proaspăt bărbierit seara, când ieșea cu vreo femeie în oraș.

— Numai o întrebare, spuse Wilhelm. Acum câteva minute i-am dat doctorului Tamkin puteri absolute pentru a investi în numele meu. Dumneavoastră mi-ați dat formularul.

— Da, domnule, îmi amintesc.

— Aș vrea să știu un lucru, spusese Wilhelm. Nu sunt avocat și nu m-am uitat la hârtie decât în treacăt. Ea îi dă doctorului Tamkin puteri discreționare și asupra altor fonduri ale mele — bani sau proprietăți?

Ploaia se scursese de pe impermeabilul deformat, transparent al lui

Wilhelm; nasturii cămășii, care păreau întotdeauna foarte mici, erau spărți, arătând ca niște sferturi de lună sifedii, și o parte din părul des, castaniu, care-i creștea pe piept, se vedea prin deschizătura cămășii. Meseria directorului nu-i îngăduia să-și exprime părerea despre el; era șiret, cenușiu, corect (deși nebărbierit) și vorbea foarte puțin în afara problemelor profesionale. Probabil că recunoscuse, de altfel, în Wilhelm tipul de om care reflectează îndelung și ia apoi hotărârea pe care o respinsese de douăzeci de ori. Cărunt, calm, egal, cu fața prelungă, plin de experiență, indiferent, înzestrat cu spirit de observație, nebărbierit dar rafinat, abia dacă-i aruncă o privire lui Wilhelm, care tremura jenat, plin de temeri. Fața directorului, fără culoare, cu nările subțiri, acționa ca o unitate de percepție. Ochii aveau și ei partea lor, redusă însă. Iată un om care, ca și Rubin, le știa pe toate. El, un străin, știa; Wilhelm, în orașul său natal, nu știa. Celălalt spusese: „Nu, domnule, nu-i dă”. „Numai asupra fondurilor pe care le-am depus la dumneavoastră?” „Da, domnule.” „Mulțumesc, asta am vrut să știu”, spusese Wilhelm recunoscător.

Răspunsul îl liniștise. Oricum, întrebarea nu avea nicio valoare. Niciuna. Căci Wilhelm nu mai avea alte bunuri. Îi dăduse lui Tamkin ultimii săi bani. Nici aceștia nu erau de ajuns ca să-și acopere datoriile, și Wilhelm își făcuse socoteala că putea să ajungă falit la fel de bine acum, ca și luna viitoare. „Sau falit, sau bogat”, așa-și imaginase el lucrurile, și această formulă îl încurajase să riște. Nu chiar bogat; nu se aștepta la atât de mult, dar poate că Tamkin chiar avea să-i arate un mod facil de a câștiga la bursă cât îi trebuia. Acum însă uitase de socotelile sale și știa numai că avea să piardă cei șapte sute de dolari, până la ultimul cent.

Doctorul Tamkin își luă o atitudine ca și cum ar fi fost vorba de doi domni experimentați la bursa slăninei și grânelor; banii, câteva sute de dolari, nu aveau importanță pentru niciunul dintre ei. Îi spuse lui Wilhelm:

— Așteaptă. O să faci un salt și ai să te minunezi de ce nu intră mai mulți în combinații de genul ăsta. Crezi că tipii din Wall Street sunt chiar atât de deștepți — niște genii? Asta pentru că ne temem cu toții să ne gândim la detalii. Uite, de exemplu, când pleci cu mașina și habar n-ai cum funcționează motorul, nu-i așa că te gândești tot timpul ce te faci dacă se defectează? Greșesc?

Nu, avea dreptate.

— Ei bine, spuse doctorul Tamkin cu o expresie de triumf în jurul gurii, aproape ca o umbră de rânjet sarcastic, e vorba de același principiu psihologic, Wilhelm. Ei sunt bogați pentru că dumneata nu te pricepi la mecanismul afacerilor. Dar, de fapt, nu e niciun mister, iar dacă investești ceva bani și aplici anumite principii bazate pe observație, începi să înțelegi câte ceva. Treaba asta nu se poate studia,

așa, în mod abstract. Trebuie să-ți acorzi un minimum de risc ca să poți simți procesul, cursul banilor, întregul complex de factori. Ca să-ți dai seama ce înseamnă să fii algă, trebuie să intri în mare, nu-i așa? În scurt timp o să realizăm un profit de sută la sută.

Deci, Wilhelm fusese obligat să pretindă la început că interesul său pentru bursă era pur teoretic.

— Ei, spuse Tamkin când îl întâlni acum în hol, care-i problema, ce-i cu discuția de familie? Ia spune-mi.

Facea pe savantul psihiatru, interesat profesional. De câte ori se întâmpla așa, Wilhelm nu știa ce să-i răspundă. Indiferent ce-ar fi spus sau făcut, i se părea că doctorul Tamkin vede prin el.

— Am avut un schimb de cuvinte cu tata.

Doctorul Tamkin nu găsea nimic extraordinar în aceasta.

— Aceeași eternă poveste, spuse el. Conflictul elementar dintre părinți și copii. Nu se va sfârși niciodată. Chiar în cazul unui domn în vârstă cum e tatăl dumitale.

— Nici eu nu cred că se va sfârși. N-am ajuns la nicio concluzie cu el. Are ceva împotriva simțămintelor mele. După părerea lui, sunt meschine. Eu îl tulbur, și în schimb el se supără pe mine. Dar poate că toți bătrânii sunt la fel.

— La fel sunt și fiii. Îți vorbește unul dintre ei, spuse doctorul Tamkin. Totuși, ar trebui să fii mândru că ai un patriarh atât de falnic drept tată. Ar trebui să-ți dea speranțe. Cu cât trăiește mai mult, cu atât mai favorabil și pronosticul dumitale, de longevitate.

Wilhelm răspunse gânditor:

— Se poate. Dar cred că semăn cu mama, și ea a murit pe la cincizeci de ani.

— Tocmai am avut de rezolvat o problemă similară între un tânăr pe care-l tratez și tatăl său. Vin de la o consultație, spuse doctorul Tamkin scoțându-și pălăria cenușie.

— Așa, cu noaptea-n cap? spuse Wilhelm bănuitor.

— Prin telefon, bineînțeles.

Ce mai figură avea și Tamkin când își scotea pălăria! Lumina indirectă îi scotea în evidență neregularitățile căpătâinii lucioase, nasul gălbui, sprâncenele frumoase, mustața absurdă, ochii căprui cu privirea furișă. Era îndesat, bătos, cu gâtul atât de scurt încât bosa occipitalului îi atingeă gulerul. Oasele aveau și ele o formă specială, de parcă ar fi fost răsucite de două ori acolo unde de obicei sunt doar curbate, și umerii i se ridicau ca la acoperișurile de pagodă. Gros în talie, avea vârfurile picioarelor întoarse înăuntru, ceea ce putea fi un semn de duplicitate, sau avea ceva de ascuns. Măinile îi arătau vârsta, iar unghiile, concave, neîngrijite, păreau niște gheare. Ochii îi erau cafenii ca blana de jder și plini de liniuțe bizare. Cele două globuri mari, căprui, nude, păreau gânditoare (dar erau oare?) și cinstite —

dar era doctorul Tamkin cinstit? Ochii săi exercitau o putere hipnotică, dar nu întotdeauna de aceeași tărie, și Wilhelm nu credea că ar fi fost absolut naturală. Simțea că Tamkin încearcă în mod deliberat să-și scoată în evidență privirea, cu o artă studiată, și că obține efectele hipnotice cu mare efort. Din când în când nu reușea sau obosea, și atunci expresia feței nu mai era dată de puterea ochilor, ci cobora spre buza de jos, roșie, groasă (cam caraghioasă poate).

Wilhelm voia să stea de vorbă despre stocul de slănină, dar doctorul Tamkin continuă:

— Acest caz de conflict tată — fiu, de care mă ocup, ar putea să-ți folosească. Din punct de vedere psihologic, e vorba de un tip absolut deosebit de cel al tatălui dumitale. Tatăl crede că de fapt nici nu e fiul lui.

— De ce?

— Fiindcă a descoperit că nevastă-sa avea de douăzeci și cinci de ani o legătură cu un prieten al familiei.

— Parcă poți să știi! spuse Wilhelm; și în gând adăugă: *Aiureală. Nimic altceva decât aiureală.*

— Trebuie să remarci cât de interesantă este și situația femeii. Are doi bărbați. Ai cui sunt copiii? Bărbatul a prins-o și ea a declarat în scris că doi dintre cei patru copii nu sunt ai soțului ei.

— Formidabil, spuse Wilhelm cu gândul departe.

Întotdeauna auzea astfel de povești de la doctorul Tamkin. Dacă ar fi fost să-l crezi pe Tamkin, toată lumea era la fel. Toți din hotel sufereau de deranjament mintal, aveau o poveste secretă, o boală ascunsă. Soția lui Rubin de la standul cu ziare se pare că era întreținută de Carl, jucătorul de gin rummy căruia îi plăcea să urle și să vorbească tare. Soția lui Frank de la frizerie fugise cu un soldat, în timp ce el o aștepta să debarce pe cheiul Companiilor Franceze. Toată lumea semăna cu figurile de pe cărțile de joc, cu susul în jos din orice parte le-ai privi. Fiecare personalitate publică avea o nevroză. Cei mai nebuni erau oamenii de afaceri, clasa afaceriștilor lipsiți de inimă, flușturatici, neserioși, care conduceau America cu lipsa lor de maniere, cu minciunile lor îndrăznețe și cuvintele absurde pe care nimeni nu le putea crede. Erau mai nebuni decât toți ceilalți. Ei răspândeau ciuma. Wilhelm, gândindu-se la societatea Rojax, era tentat și el să creadă că mulți oameni de afaceri nu sunt în toate mințile. Și mai simțea că Tamkin, cu toate slăbiciunile lui, într-un fel ajunsese aproape de adevăr și chiar le făcea oamenilor un soi de bine. Când auzi diagnosticul de ciumă socială, Wilhelm văzu că i se confirmă presupunerile și încuviință:

— Sunt perfect de acord cu dumneata. Fac comerț cu orice, nu se dau înapoi să fure, sunt cinici până-n măduva oaselor.

— Trebuie să înțelegi, spuse Tamkin vorbind de pacientul sau de

clientul său, că mărturisirea mamei nu e valabilă. A fost smulsă prin constrângere. Tot încerc să-l conving pe tânăr că nu trebuie să se frământa din cauza unei confesiuni plătuite. Dar ce, crezi că-l ajută dacă fac apel la rațiunea lui?

— Nu? spuse Wilhelm foarte nervos. Cred că ar trebui să mergem la bursă. O să se deschidă în curând.

— Ei, asta-i! spuse Tamkin. Nu e nici măcar nouă, și oricum la prima oră nu sunt prea multe vânzări și cumpărări. La Chicago lucrurile nu se încep până pe la zece și jumătate, și nu uita că ei sunt cu o oră în urma noastră. Oricum, când spun că prețurile vor urca, trebuie să mă crezi. Pe cuvântul meu. Am studiat ciclul culpabilitate-agresivitate care stă la baza tuturor acestor manifestări. Ar fi cazul să mă pricep cât de cât la lucrurile astea. Aranjează-ți gulerul.

— Dar între timp, săptămâna asta n-am făcut decât să pierdem. Ești convins că nu te-a părăsit flerul? Poate că atunci când nu ești în formă, ar trebui să ne lăsăm păgubași și să așteptăm.

— Nu înțelegi că drumul care duce la victorie nu e drept? Este, dimpotrivă, sinuos. De la Euclid și până la Newton liniile au fost drepte. Epoca modernă lucrează numai cu cele sinuoase. Din fondurile mele am pierdut la comerțul cu piei și cafea. Dar am încredere. Sunt convins că am să mă dovedesc mai șmecher decât ceilalți.

Îi zâmbi lui Wilhelm prietenos, șiret, ca un vrăjitor puternic care-l proteja. Îi simțea temerile și râdea de ele.

— Nu e rău să vezi cum se manifestă factorul competitiv la diferiți indivizi.

— Așa? Hai să mergem.

— Dar n-am mâncat încă.

— Eu da.

— Hai să bei o cafea.

— N-aș vrea să mă întâlnesc cu tata.

Privind prin ușile de sticlă, Wilhelm văzu că tatăl său ieșise pe cealaltă ușă. Se gândi: *Nici el n-a vrut să se întâlnească nas în nas cu mine.* Îi spuse doctorului Tamkin:

— Bine, stau cu dumneata, dar hai să ne grăbim, fiindcă aș vrea să ajung la bursă din vreme, ca să mai găsesc un loc să stau jos. Acolo parcă toți ți-o iau înainte.

— Aș vrea să-ți vorbesc despre tânărul acela și tatăl lui. E foarte pasionant. Tatăl era adept al nudismului. Toată lumea umbla în pielea goală prin casă. Poate că de asta femeii îi plăceau bărbații îmbrăcați. Bărbatul ei nu voia nici măcar să se tundă. Era dentist. În cabinet purta pantaloni de călărie, cizme și o apărătoare de soare verde.

— Ei, lasă-mă, spuse Wilhelm.

— Zău, chiar așa.

Pe neașteptate, Wilhelm începu să râdă. Nici el nu-și dăduse seama cum i se schimbase dispoziția. Fața îi deveni caldă și plăcută, uită de taică-su, de neliniștea lui; gâfâia ca un urs, fericit, printre dinți.

— Parcă e vorba de un dentist de cai. Dar pentru un cal n-ar fi avut nevoie să-și pună pantaloni. Ce mai ai să-mi spui? Nevasta cânta la mandolină? Băiatul s-a înrolat la cavalerie? Oh, Tamkin, ești teribil de amuzant.

— A, vasăzică îți închipui că vreau să te amuz, spuse Tamkin. Asta fiindcă nu ești familiarizat cu metoda mea. Mă ocup de fapte. Faptele sunt întotdeauna senzaționale. Repet. Faptele sunt întotdeauna senzaționale.

Lui Wilhelm nu-i venea să se despartă de buna sa dispoziție. Doctorul nu prea avea simțul umorului.

Îl privea cât se poate de serios.

— Pariez pe cât vrei, spuse Tamkin, că faptele din viața dumitale sunt senzaționale.

— Oh — ha, ha! Vrei să-ți citez vreo câteva? Poți să le vinzi unei reviste care publică tot felul de confesiuni autentice.

— Oamenii uită cât de senzaționale sunt lucrurile pe care le fac. Nu le văd, când e vorba de ei. Se contopesc cu fundalul vieții de fiecare zi.

Wilhelm surâse.

— Ești convins că tânărul ăsta îți spune adevărul?

— Da, fiindcă îi cunosc familia de ani de zile.

— Și faci cercetări psihologice asupra prietenilor dumitale? Nu știam că e permis.

— Mda, în profesia mea sunt radical. Trebuie să fac bine oricui pot.

Din nou fața lui Wilhelm deveni greoaie și palidă. Conștient parcă de povara părului de aur albicios care-i apăsa capul, strângea masa cu

degete nesigure. Senzațional, dar — lucru ciudat — plicticos în același timp. Cum îți explici asta? Se contopesc cu fundalul. Nostim, dar nu cine știe ce. Autentic, dar fals. Spontan, dar laborios, așa era Tamkin. Wilhelm devenea bănuitor tocmai când doctorul adopta tonul cel mai arid.

— Eu lucrez cel mai bine fără onorariu, spuse doctorul Tamkin. Atunci când îmi place ceva. Fără răsplată financiară. Mă sustrag influenței sociale. În special celei a banilor. Caut compensația spirituală. Să-i fac pe oameni să trăiască în clipa de față. Universul real. Acesta este momentul prezent. Trecutul nu ne folosește la nimic. Viitorul e plin de neliniște. Numai prezentul este real — clipa. Trăiește-ți clipa.

— Ei bine, spuse Wilhelm redevenind serios, știu că ești un om neobișnuit. Îmi place ceea ce spui despre clipă. Toți cei care vin la dumneata sunt prieteni personali și în același timp și pacienți? Ca de pildă fata aceea înaltă, atrăgătoare, cea care poartă fuste strâmte și cordoane frumoase?

— Are epilepsie, cu o evoluție foarte gravă. O îngrijesc cu succes. Nu a mai avut un acces de șase luni, pe când înainte avea în fiecare săptămână.

— Și operatorul tânăr, cel care ne-a arătat filmele din jungla braziliană, e rudă cu ea?

— Fratele ei. Și pe el îl îngrijesc. Are niște impulsuri teribile, de așteptat atunci când în familie există epilepsie. Am intervenit în viața lor atunci când aveau enorm de multă nevoie de ajutor și i-am luat în grijă. Un bărbat cu patruzeci de ani mai bătrân ca ea o domina cu totul și îi crea crize de epilepsie prin sugestie ori de câte ori încerca să-l părăsească. Dacă ai ști măcar unu la sută din câte se întâmplă în New York! Vezi, eu unul înțeleg ce înseamnă atunci când un om singur începe să se simtă ca un animal. Când se lasă noaptea și-i vine să se ducă la fereastră și să urle ca un lup. Acum îi îngrijesc pe tânărul acela și pe sora lui. Trebuie să-l liniștesc, altfel e gata să plece și mâine din Brazilia în Australia. Deocamdată, îl țin în prezent învățându-l grecește.

Asta era o surpriză!

— Cum, știi grecește?

— M-a învățat un prieten când eram la Cairo. L-am studiat pe Aristotel împreună, ca să nu mă lenevesc.

Wilhelm încercă să asimileze toate acestea și să le examineze. Să urla de la fereastră ca un lup când vine noaptea nu suna a impostură. Ba chiar într-adevăr putea să-ți dea de gândit. Dar limba greacă! Își dădu seama că Tamkin îl observă, să vadă cum înghite noutatea. Se adăugau din ce în ce mai multe elemente. Acum câteva zile Tamkin dăduse a înțelege că pe vremuri făcuse parte din lumea interlopă, ca

membru al „Bandeii Purpurii” din Detroit. Condusesese și o clinică de boli nervoase în Toledo. Lucrase cu un inventator polonez la construirea unui vapor care să nu se poată scufunda. Era consilier tehnic în domeniul televiziunii. În viața unui om genial se puteau întâmpla toate aceste lucruri. Dar oare lui Tamkin i se întâmplaseră? Era oare un geniu? Spunea adesea că îngrijise pe cineva din familia regală egipteană, ca psihiatru. „Dar toți sunt la fel, aristocrați sau oameni de rând”, îi spusese lui Wilhelm. „Aristocrații știu doar mai puține despre viață.”

O prințesă egipteană tratată de el în California de niște tulburări îngrozitoare pe care i le descrisese lui Wilhelm, îl rugase să vină și el în țara ei, și acolo îi îngrijise mulți prieteni și rude. Îi făcuseră cadou o vilă pe Nil.

— Din motive etice, nu pot să-ți mărturisesc prea multe lucruri despre ei, spunea Tamkin.

Numai că Wilhelm auzise de la el toate aceste detalii, într-adevăr bizare și șocante, dacă erau adevărate. Dacă erau adevărate — și nu putea să scape de obsesia îndoielii. De exemplu, generalul care purta ciorapi de mătase ca femeile și stătea gol în fața oglinzii — și tot restul. Ascultându-l pe doctor mânuind bizarul limbaj al faptelor, Wilhelm trebuia să-și traducă spusele lui în propria sa limbă, și uneori nu putea să traducă destul de repede sau să găsească termeni adecvați pentru cele ce auzea.

— Rechinii aceia egipteni jucau la bursă de plăcere. De ce-ar mai fi avut nevoie de bani? În asociație cu ei, era cât pe aci să devin și eu milionar. Și dacă aș fi jucat tare, cine știe ce s-ar fi întâmplat. Aș fi putut fi ambasador.

Ambasador american? Ambasador egiptean?

— Un prieten mi-a vândut un pont grozav în legătură cu bumbacul. Am cumpărat un stoc imens. Nu aveam bani gheață, dar toată lumea mă cunoștea. N-ar fi putut concepe niciodată că un membru al cercului lor social nu are parale. Vânzarea s-a făcut prin telefon. Pe urmă, în timp ce transportul de bumbac era pe mare, prețul s-a triplat. Când marfa a devenit atât de valoroasă, toată piața bumbacului a sărit în aer și toți au început să se întrebe cine e proprietarul celui transport imens. Eu! Au făcut cercetări asupra creditului meu la bancă, au descoperit că eram un simplu doctor și au anulat vânzarea. Chestie ilegală. Le-am intentat proces. Dar cum nu aveam bani să mă lupt cu ei, am vândut procesul unui avocat din Wall Street pentru douăzeci de mii de dolari. A pledat și a câștigat. Au căzut la învoială pentru un milion și ceva. Dar la întoarcerea din Cairo, avionul s-a prăbușit și toți pasagerii au murit. Am acest păcat pe conștiință, de a-l fi ucis fără să vreau pe avocat. Deși era un escroc.

Wilhelm se gândea: *Mare tâmpit trebuie să fiu ca să stau și să ascult*

gogoșile lui. *Probabil că pentru cei care vorbesc despre problemele adânci ale vieții, cum este cel din fața mea, reprezintă tipul de fraier perfect.*

— Noi, oamenii de știință, vorbim de ceea ce se cheamă păcatul irațional, Wilhelm, spuse doctorul Tamkin de parcă Wilhelm ar fi fost elevul său. Într-o astfel de situație, din cauza banilor i-am dorit răul. Îmi dau seama. Nu e momentul să descriu toate detaliile, dar banii m-au făcut vinovat. Capitalul și criza încep cu aceeași literă. Cinism. Cruzime.

Wilhelm, cu mintea funcționându-i mecanic, spuse:

— Dar Caritatea? Cupa-cu-balsamul-unității-umane?

— Un lucru trebuie să-ți fie clar. Lupta pentru bani înseamnă agresiune. Asta-i totul. Explicația funcțională este singura valabilă. Oamenii vin la bursă să ucidă. Se spune: „Am de gând să dau o lovitură”. Nu e întâmplător. Numai că nu au curajul să ucidă cu adevărat, și-atunci își construiesc un simbol al crimei: Banii. Omoară din fantezie. Numărătoarea și numerele au în ele ceva sadic. Ca și bătaia. În Biblie, evreii nu dădeau voie să-i numeri. Simțeau că e un gest sadic.

— Nu înțeleg ce vrei să spui, zise Wilhelm, simțind că-l chinuie o stânjeneală ciudată, că îi e prea cald și n-are capul limpede. De ce vor să ucidă?

— Treptat o să pricepi, îl asigură doctorul Tamkin. Ochii lui surprinzători aveau ceva din uscăciunea succulentă a unei blăni cafenii. Nenumărate firisoare cristaline și puncte luminoase sclipeau pe suprafețele lor temerare. Nu poți să înțelegi până ce nu ți-ai petrecut ani de zile studiind cauzele comportamentului uman și animal, adâncile secrete ale vieții, chimice și organice, ca și cele spirituale. Sunt un poet al psihologiei.

— Dacă ești poet așa cum spui, zise Wilhelm ale cărui degete scotoceau prin buzunare după capsulele de Fenafen, ce cauți la bursă?

— O întrebare potrivită. Poate că reușesc mai bine când e vorba de speculații fiindcă nu particip sufletește. În fond, nu doresc cu adevărat bani, și ca atare îi caut fără să-mi pierd capul.

Wilhelm se gândea: *A, bineînțeles! Acesta e un răspuns, nu-i așa? Pariez că dacă mi-aș compune o atitudine mai fermă, ar da înapoi în toate. S-ar gudura în fața mea. Cum mă mai iscodește pe furie, să vadă dacă m-a dus! Își înghiți pilula cu o gură de apă. Marginile pleoapelor i se înroșiră în timp ce o înghițea. Pe urmă se simți mai liniștit.*

— Să vedem dacă-ți pot da un răspuns satisfăcător, spuse doctorul Tamkin.

I se aduseră clătitele. Își puse unt pe ele, turnă deasupra sirop cafeniu de arțar, le tăie în patru și începu să mănânce, mestecând cu fălcile-i puternice, active, musculoase, care trosneau câteodată la încheieturi. Împungându-se cu mânerul cuțitului în piept, spuse:

— Aici, în pieptul acesta — al meu, al tău, al oricui —, nu e numai un singur suflet. Sunt mai multe. Dar două sunt mai importante, cel adevărat și cel fals. Acum, fii atent! Fiecare își dă seama că trebuie să iubească ceva sau pe cineva. Simte că trebuie să se exprime. „De nu poți iubi, ce ești?” Pricepi?

— Da, doctore, cred că da, spuse Wilhelm ascultând, cam sceptic, dar cu atenție totuși.

— „Ce ești?” Nimic. Acesta-i răspunsul. Nimic. În străfundurile sufletului, nimic! Așa că, bineînțeles, neputând îndura, vrei să devii Ceva, și-atunci încerci. Dar în loc să fie acest Ceva, omul se descurcă pe seama celorlalți. Nu poți să fii chiar atât de strict cu tine însuși. Trebuie să iubești puțin. Ca atunci când îți iei un câine (*Forfecuță!*) sau dai bani pentru o acțiune de binefacere. Asta nu înseamnă dragoste, nu-i așa? Ce-i atunci? Egoism, pur și simplu. Un mod de a iubi sufletul cel fals. Vanitate. Vanitate, numai atâta. Și conveniențe. Interesul sufletului fals e una cu interesul vieții sociale, al mecanismului societății. Asta e principala tragedie a vieții omului. Ah, e teribil! Teribil! Nu ești liber. Propriul tău trădător se află în tine și te vinde. Trebuie să-l ascuți ca un sclav. Te face să trudești ca o vită. Și pentru ce? Pentru cine?

— Da, pentru ce? Cuvintele doctorului îi pătrunseseră adânc în suflet. Sunt de acord, spuse el. Când ne eliberăm?

— Totul e să menții mașinăria în mișcare. Sufletul cel adevărat este cel care plătește oalele sparte. Suferă și se îmbolnăvește și înțelege că cel fals nu poate fi iubit. Pentru că impostorul e mincinos. Sufletul cel adevărat iubește adevărul. Și-atunci când sufletul cel adevărat simte astfel, vrea să-l ucidă pe cel fals. Dragostea s-a transformat în ură. Atunci devii periculos. Ucigaș. Trebuie să-l ucizi pe impostor.

— Și-asta se întâmplă cu fiecare?

Doctorul răspunse simplu:

— Da, cu fiecare. Desigur, pentru a simplifica lucrurile, am vorbit de suflet; nu e un termen științific dar te ajută să înțelegi. Ori de ori câte ori ucigașul ucide, vrea să distrugă sufletul din el care l-a înșelat și l-a chinuit. Cine e dușmanul lui? El însuși. Și iubitul lui? Tot el. Deci orice sinucidere este o crimă, și orice crimă o sinucidere. E unul și același fenomen. Biologic vorbind, sufletul fals fură energia celui autentic, ca un parazit, și-l vlăguește. Asta se petrece inconștient. Fără să-ți dai seama, în adâncul organismului. Ai studiat vreodată parazitologia?

— Nu, tata e doctor, nu eu.

— Ar trebui să citești o carte despre știința asta.

— Dar înseamnă că lumea e plină de ucigași! Deci nu e lume. E un fel de iad.

— Desigur, răspunse doctorul. Sau cel puțin un fel de purgatoriu.

Calci pe cadavre. Ești înconjurat de ele. Le aud parcă strigând de profundis și frângându-și mâinile. Le aud, sărmâne animale umane. Nu pot să nu le aud. Ochii îmi sunt deschiși către ele. Nu pot să nu plâng. Aceasta este tragicomedia umană.

Wilhelm încercă să-i urmărească viziunea. Și iarăși doctorul îi apărui ca un tip dubios, și Wilhelm se îndoi de el.

— Bine, dar totuși mai sunt și oameni de treabă, spuse el, obișnuiți, pe care te poți bizui. Sunt pe undeva, pe la țară. Peste tot. Și în fond, ce sunt poveștile acestea morbide pe care le citești?

Camera doctorului era plină de cărți.

— Citesc ce e mai bun în literatură, știință și filosofie, spuse doctorul Tamkin.

Wilhelm remarcase că în camera lui până și antena televizorului era pusă pe-o grămadă de cărți.

— Korzybski, Aristotel, Freud, W.H. Sheldon și toți marii poeți. Îmi răspunzi ca un diletant. Dumneata nu ai studiat serios aceste probleme.

— Foarte interesant, spuse Wilhelm. Știa că nu studiase serios mai nimic. Totuși nu trebuie să-ți închipui că sunt chiar atât de prost. Am și eu idei.

Aruncând o privire la ceas, văzu că bursa avea să se deschidă în curând. Mai aveau totuși câteva minute. Ar mai fi vrut să audă câte ceva de la Tamkin. Își dădea seama că Tamkin vorbea cu multe greșeli, dar nu toți savanții vorbesc foarte literar. Dar ceea ce îl impresionase fusese descrierea celor două suflete. În Tommy îl vedea pe cel fals. Și chiar Wilky putea să nu fie el însuși. S-ar putea ca numele adevăratului său suflet să fie cel pe care i-l dăduse bătrânul său bunic — *Velvel*? Totuși, numele unui suflet nu poate să fie decât atât — suflet. Cum o fi arătând oare? Oare sufletul meu îmi seamănă? O fi vreun suflet care să semene cu tata? Cu Tamkin? De unde-și ia adevăratul suflet puterea? De ce trebuie să iubească adevărul? Wilhelm se chinuia, dar încerca să-și uite chinul. În secret, se ruga ca doctorul să-i dea un sfat bun care să-i transforme viața.

— Da, te înțeleg, spuse el. Să știi că nu predici în pustiu.

— N-am spus niciodată că nu ești inteligent, ci numai că nu ai studiat problema. De fapt, ești o personalitate profundă, cu serioase capacități creatoare, dar și cu unele tulburări. M-ai interesat și de câtva timp te tratez.

— Fără să știi? N-am simțit nimic. Ce vrei să spui? Parcă nu-mi place să fiu tratat fără știrea mea. Nu știu ce să cred. Ce Dumnezeu, doar nu mă consideri anormal!

Și într-adevăr, nu știa ce să creadă. Faptul că doctorul era preocupat de el îl încânta. După asta tânjea, ca cineva să se ocupe de el, să-i vrea binele. Bunătate, milă, asta dorea. Dar — și aici își strânse umerii grei,

așa cum obișnuia, retrăgându-și mâinile în mâneci; picioarele i se agitară sub masă — dar era îngrijorat și chiar indignat. Ce drept avea Tamkin să se bage fără să fie rugat? Ce fel de viață privilegiată ducea acest om? Lua banii altora și făcea speculații cu ei. Trata toată lumea ca pe niște pacienți. Nimeni nu putea avea secrete față de el.

Doctorul îl privi grav cu ochii-i căprui, grei, impenetrabili, ținându-l în capul chel strălucitor, cu buza de jos roșie și groasă și spuse:

— Porți în dumneata o povară grea de păcate.

Wilhelm încuviință neputincios, în timp ce-și simțea fața lată inundată de un val de căldură.

— Da, așa e. Dar personal, adăugă el, nu mă simt ca un ucigaș. Întotdeauna încerc să nu mă ating de nimeni — ceilalți nu mă lasă în pace. Înțelegi, mă fac să mă simt persecutat. Și dacă nu te superi și ți-e totuna, aș vrea să mă anunți și pe mine când începi să mă tratezi. Și acum, Tamkin, pentru numele lui Dumnezeu, nu vezi că încep să pună meniurile pentru prânz? Semnează nota și hai să mergem!

Tamkin îl ascultă și se ridicară. Când treceau pe lângă biroul contabilului, doctorul scoase un teanc de foițe și spuse:

— Astea sunt chitanțele tranzacțiilor. Duplicatele. Mai bine le păstrezi dumneata, fiindcă ai contul pe numele dumitale și o să ai nevoie de ele pentru impozitul pe venit. Iar aici ai un exemplar dintr-o poezie pe care am scris-o ieri.

— Trebuie să las ceva la recepție pentru tata, spuse Wilhelm, și puse nota de la hotel într-un plic cu un bilet. „Dragă tată, te rog plătește-mi-o tu luna asta. Al tău W.” Se uită la funcționarul cu mutră de mops și cu aer de majordom cum pune plicul în caseta tatălui său.

— Aș putea să te întreb, de fapt, de ce te-ai certat cu tatăl dumitale? spuse doctorul Tamkin, care zăbovise să-l aștepte.

— În legătură cu viitorul meu, răspunse Wilhelm.

Coborî repede scările, ca un turn pus în mișcare, cu mâinile în buzunarele pantalonilor. Îi era rușine să discute chestiunea.

— Spune că trebuie să existe un motiv pentru care nu-mi pot relua slujba, și are dreptate. Am spus la toată lumea că urma să fiu numit într-un post de răspundere. Și chiar așa era. Îmi promisese. Dar pe urmă s-au dezis din cauza ginerelui nu-știu-cui. Iar eu apucasem să mă laud și să-mi dau importanță.

— Dacă te-ai umili, te-ai putea întoarce. Dar nu contează prea mult. O să facem să câștigi bine la bursă.

Ieșiră afară pe înșoritul Broadway, nu senin, dar palpitând prin praf și fum — văzduhul înșelător alcătuit din gaze pe care le vedeai atunci când le scuipau afară țevile de eșapament ale autobuzelor. După un vechi obicei, Wilhelm își ridică gulerul hainei.

— O întrebare de amănunt, spuse Wilhelm. Ce se-ntâmplă dacă pierderile sunt mai mari decât depunerile?

— Nu te frământa. Au mașini electronice ultramoderne de calcul și nu te lasă să te îndatorezi. Te elimină automat. Dar țin să citești poezia asta. N-ai citit-o încă.

Sprinten ca o lăcustă, un helicopter care ducea corespondența de la aeroportul Newark spre La Guardia țâșni deasupra orașului într-un salt elegant.

Hârtia pe care o despături Wilhelm avea un chenar de cerneală roșie. Citi:

MECANISM CONTRA FUNCȚIONALISM

*Pe tine însuși, o, de te-ai putea vedea,
În măreția ce o ai sau o s-o ai cândva,
Ai simți extaz — frumos — plăcerea ta
Treimea bună — Terra — mare la picioare-ți va sta.*

*Ca ce mai zăbovești atunci
Și te înfrupți din coajă doar
Și numai pe fața planetei luneci
Când creațiunea toată-i al tău har?*

*Ceea ce nu-i acolo ți se cere
În gloria ta nu huzurească altul nime
Fii martor. Nu-i stearpă-a ta putere
Tu ești Rege. Și ești la înălțime.*

*Privește așadar în față, nu în spate — Doar înaintea ochii tăi să cate
La poalele Muntelui Seninătate
E leagănul tău spre eternitate.*

Nedumerit la culme, Wilhelm explodează în sinea lui: *Ce mai e și aiureala asta, mișmașul ăsta? Ce vrea de la mine? Lua-l-ar dracu', mai bine m-ar pocni cu ceva în cap să scape de mine, să mă omoare. De ce mi-a dat-o? Ce urmărește? E un test pregătit dinainte? Vrea să mă zăpăcească? Și așa m-a făcut să nu mai știu nici cum mă cheamă! Nu m-am priceput niciodată la dezlegat ghicitori. Adio celor șapte sute de dolari! Va fi încă o greșală într-un șir lung de greșeli — și încă ce mai șir, mamă!*

Stătea lângă vitrina strălucitoare a unui magazin cu fructe exotice, ținând în mână hârtia lui Tamkin, uluit de parcă îi intrase în ochi pulberea de magneziu a fotografului.

Îmi așteaptă reacția. Trebuie să-i spun ceva despre poezie. Nu e glumă. Ce să-i spun? Cine e regele ăsta? Poezia e scrisă pentru cineva. Dar pentru cine? Nu știu ce să spun. Mă simt înăbușit și sugrumat. Cu toate cărțile pe care le citește, cum poate fi așa de agramat omul ăsta? Și de ce și-or fi închipuind oamenii că ai de unde să știi ce e în capul lor? Nu. Eu nu știu, nimeni nu știe. Nici planetele, nici stelele, nici spațiul infinit. Nu se potrivește nici cu constanta lui Planck, nici cu altceva. La ce bun? Și ce nevoie e de așa ceva? Și ce vrea să spună cu Muntele Seninătate? O fi vreo figură de stil pentru muntele Everest? Cum zice că toți oamenii se sinucid,

poate vrea să spună că cei care au urcat pe Everest au încercat numai să se sinucidă, și dacă vrem liniște trebuie să stăm la poalele muntelui. În clipa de față. Dar clipa de față există și pe coastă, și în vârf, acolo unde s-au urcat să-și trăiască clipa. Nu știu ce-i cu „pe fața planetei luneci”. Cred că încep să fac spume la gură. „Leagănul tău...” Cine stă în leagănul lui — în gloria lui? Nu-i dau de rost. Mă izbesc de un zid. Gata... mă-sii! Banii și toate. Să-i ia dracu’! Când am bani, sunt mâncat de viu, ca peștii piranha din filmul acela despre jungla braziliană. Era oribil când au mâncat bivoul acela în râu. A pălit, s-a făcut ca țărâna, și în cinci minute n-a mai rămas decât scheletul, fără un oscior clintit, plutind în jos pe râu. Dar când n-o să mai am nimic, au să mă lase cel puțin în pace.

— Ce zici? spuse doctorul Tamkin.

Zâmbi înțelept de parcă era momentul ca Wilhelm să-și dea seama cu ce fel de om are de-a face.

— Drăguț. Foarte drăguț. Scrii de mult?

— De ani de zile caut să-mi perfecționez acest stil de gândire. L-ai putut urmări pe tot parcursul?

— Încerc să înțeleg cine este acest tu.

— Acela ești chiar dumneata.

— Eu! Cum? E valabil pentru mine?

— De ce să nu fie? La dumneata mă gândeam când am făcut-o. Desigur, eroul poemului este umanitatea bolnavă. Dacă aș putea să-i deschid ochii, ar fi minunat.

— Dar, ce legătură am eu?

— Ideea principală a poeziei mele este construcția sau distrucția. Între ele nu există cale de mijloc. Mașinile înseamnă distrucție, Banii înseamnă distrucție. După ce sapă și ultimul mormânt, grovarul trebuie să-și primească plata. Dacă ai avea încredere în natură, n-ar trebui să te temi. Te-ar susține. A fi creator înseamnă a fi una cu natura. Rapid. Darnic. Inspirat. Să modelezi frunzele. Să învolutezi apele pământului. Omul dirijează toate acestea. Toate creațiile sunt, de drept, moștenirea lui. Nu știi ce ai în tine. Omul fie creează, fie distruge. Neutralitate nu există...

— Am înțeles că nu ești un începător, spuse Wilhelm. Aș vrea să-ți aduc numai o critică. După mine „ca ce” e greșit. Ar trebui să scrii „de ce”...

Și se gândea: *Vasăzică așa? Am riscat totul. Numai o minune mă poate salva. Banii s-au dus, și atunci nu mă vor mai putea distruge. Dar nici nu-i poate lua el ca să-i piardă. Sunt și banii lui în joc. Cred că nici el n-o duce prea bine. Așa cred. Sunt sigur fiindcă, dacă stau să mă gândesc, îl treceau toate sudorile când semna cecul acela. Dar în ce m-am băgat! Apele Pământului se vor învoluta asupra mea.*

CAPITOLUL V

CU GESTURI TACTICOASE, în vitrina prăvăliei un om cu un căuș

răspândeă gheață sfărâmată printre trufandale. Erau acolo și turchestani, liliac, lalele cu miezul negru și strălucitor. Din peșterile cerului se slobozîră după o clipă nenumăratele zgomote ale străzii. În timp ce treceau prin șuvoiul de oameni și mașini de pe Broadway, Wilhelm își spunea: *Motivul pentru care Tamkin îmi predică mie este că cineva i-a predicat lui, și motivul pentru care a scris poezia este că vrea să-mi dea un sfat bun. Toată lumea pare că știe ceva. Chiar oameni ca Tamkin. Mulți știu ce să facă, dar câți o pot face?*

Acum credea cu fermitate că trebuie, că poate și că, în cele din urmă, va intra din nou în stăpânirea lucrurilor bune, fericite, liniștite și plăcute ale vieții. Făcuse greșeli, dar le putea îndrepta. Fusesse prost, dar putea fi iertat. La timpul pierdut trebuia să renunțe. Ce altceva putea face? Lucrurile erau prea complexe, dar puteau redeveni simple. Renașterea era posibilă. Mai întâi trebuia să scape din oraș. Nu, mai întâi trebuia să-și scoată banii.

Din carnavalul străzii — cărucioare, viori și acordeoane, lustragii, cerșetori, praful rotindu-se ca o femeie pe catalige — intrară pe scena îngustă și aglomerată a bursei. Era plină ochi de mulțimea de pe Broadway. Ce se întâmpla cu slănina? Din capătul holului, Wilhelm încercă să citească cifrele mărunte. Directorul neamț se uita prin binoclu. Tamkin trecu în stânga lui Wilhelm și-și acoperi capul chel bine cunoscut.

— Tipul o să întrebe din nou despre taxa adițională, mormăi el. Trecuseră totuși neobservați. Ia te uită, prețul slăninei se menține, spuse el.

Tamkin avea probabil ochi foarte buni dacă putea să citească cifrele peste atâtea capete și de la distanța asta — alt domeniu în care era ieșit din comun.

Sala era plină de lume. Toți vorbeau în același timp. Numai din față puteai să auzi zgomotul angrenajelor dindărătul tablei. Anunțurile teleimprimite se schimbau pe ecranul luminos de deasupra.

— Asta-i slănina. Ia să vedem acum secara, zise Tamkin ridicându-se pe vârfuri.

Aici era cu totul alt om, activ și nerăbdător. Îi împingea în lături pe cei care-i stăteau în drum. Fața lui căpătă un aer hotărât și în colțurile gurii i se formară niște umflături ciudate sub mustăți. Îi arătă lui Wilhelm noi semne pe tablă.

— Astăzi se pregătește ceva, spuse el.

— Atunci, de ce-ai zăbovit atât la micul dejun? i-o întoarse Wilhelm.

În sală nu erau locuri rezervate, numai cele obișnuite. Tamkin stătea întotdeauna în rândul al doilea în sectorul mărfurilor. Niște cunoscători își puseseră pălăriile pe scaune ca să-i țină loc.

— Mulțumesc, mulțumesc, le spuse Tamkin, iar apoi i se adresă lui

Wilhelm: Am aranjat încă de ieri.

— Bună idee, încuviință Wilhelm.

Se așezară.

Lângă perete ședea cu mâinile încrucișate un bătrân afacerist chinez cu o haină de șantung. Lucios și gras, purta o pălărie albă de tip Vandyke. Într-o zi Wilhelm îl văzuse pe Riverside Drive împingând un cărucior cu două fete — nepoțelele sale. Mai erau și două femei de vreo cincizeci de ani, probabil surori, niște afaceriste versate și capabile, după cum spunea Tamkin. Nu i se adresau lui Wilhelm. Dar cu Tamkin făceau cu plăcere conversație; Tamkin vorbea cu toată lumea.

Wilhelm ședea între domnul Rowland, un om bătrân, și domnul Rappaport, care era foarte bătrân. Ieri, Rowland îi spusese că în 1908, când era în primul an la Harvard, maică-sa îi dăruise de ziua lui douăzeci de acțiuni ale unei oțelării, și de atunci se pasionase după știrile financiare; nu practicasese niciodată dreptul, urmărind toată viața bursa. Acum făcea speculații numai cu soia, în care se specializase. Cu toate că juca foarte prudent, spunea Tamkin, câștiga cam două sute de dolari pe săptămână. Ciupeli, dar în fond era burlac, pensionar, și n-avea nevoie de bani.

— Fără angarale, adăugase Tamkin. Nu are problemele dumitale sau ale mele.

Cum, și Tamkin? Avea tot ceea ce îi stătea în putință unui om să aibă — știință, limbă greacă, chimie, poezie, persoane care să depindă de el, poate chiar fata aceea frumoasă, epileptică. Spunea adesea despre ea că e un copil minunat, pur și spiritualizat care nu știe ce-i lumea. El o ocrotea și, dacă nu mințea, o adora. Iar dacă-l încurajai pe Tamkin dându-i crezare și te abțineai să-i pui întrebări, aluziile lui deveneau din ce în ce mai îndrăznețe. Uneori spunea că-i plătește lecțiile de muzică. Câteodată părea să insinueze că tot el finanțase expediția fratelui ei — operatorul — În Brazilia. Și mai vorbea uneori de plata unei pensii pentru copilul rămas orfan al unei iubite de mult moarte. Aceste aluzii aruncate în treacăt, ca pentru sine, ajungeau să capete dimensiuni senzaționale prin repetarea lor continuă.

— Cât despre mine n-am nevoie de mulți bani, spuse Tamkin. Dar omul nu poate să trăiască numai pentru sine; am și eu nevoie de bani pentru anumite lucruri importante. Cam cât crezi că-ți trebuie ca să te descurci?

— Nu mai puțin de cincisprezece mii, după ce achit impozitele. Atât îmi trebuie pentru nevastă-mea și cei doi băieți.

— Nu mai ai pe nimeni altcineva? spuse Tamkin cu o șiretenie aproape crudă.

Dar privirea îi deveni mai îngăduitoare când îl văzu pe Wilhelm că se fâstăcește, nedorind să-și amintească alte dureri.

— Da, da — a existat cineva. Dar nu reprezenta o problemă bănească.

— Sper, zise Tamkin. Dacă dragostea e dragoste adevărată, e liberă. Cincisprezece miare nu e totuși prea mult să ceri de la viață, cu inteligența dumitale. Idioții, criminalii înrăiți și ucigașii au milioane de risipit. Ei își împart lumea — petrolul, cărbunile, lemnul, metalul și pământul — ba sug încă și aerul și cerul. Consumă și nu aduc niciun beneficiu. Unui om ca dumneata, modest o viață întreagă, unui om care vrea să simtă și să trăiască, îi e greu — spuse Tamkin așa cum vorbea el, cu paranteze — să nu dorească să schimbe un dram de suflet pentru un kilogram de putere socială. Un astfel de om nu se va descurca niciodată fără ajutor în lumea noastră. Dar nu te neliniști. (Wilhelm se cramponă de această asigurare.) N-avea nicio grijă, o să câștigăm mai mult decât ai nevoie.

Doctorul Tamkin îl liniștea întotdeauna pe Wilhelm. Spunea adesea că uneori câștigă până la o mie de dolari pe săptămână din speculațiile cu mărfuri. Wilhelm examinase chitanțele, dar până în clipa asta nu-i trecuse niciodată prin cap că s-ar putea să existe și chitanțe pentru datorii; Tamkin i le arătase numai pe cele pentru câștiguri.

— Dar cincisprezece mii nu-i o cifră exagerată, îi tot șoptea Tamkin. Pentru așa ceva nu-i nevoie să te obosești cu drumurile, ocupându-te de tot soiul de oameni încuiați. Cred că multora nu le plac evreii, nu-i așa?

— Nu-mi dă mâna să bag de seamă. Sunt bucuros când am de lucru. Tamkin, vrei să spui că ai putea să salvezi banii noștri?

— Oh, nu ți-am spus ce-am făcut ieri înainte de închidere? Am cedat unul din contractele pentru slănină și am cumpărat un transport de secară din recolta de decembrie. Secara a crescut cu trei puncte și mai compensează din pierdere. O să crească și slămina.

— Unde e secara? Doamne, ai dreptate! spuse Wilhelm pus pe jar și se ridică în picioare să privească; noi speranțe îi năvăliră în inimă. De ce nu mi-ai spus mai înainte?

Și Tamkin, zâmbind ca un vrăjitor binevoitor, replică:

— Trebuie să înveți să ai încredere. Cota scăzută a slăninei nu poate să se mențină mult. Ia uită-te la ouă. Nu ți-am spus că nici ele n-or să mai coboare? Uite cum se ridică. Dacă am fi luat ouă, acum am fi stat mult mai bine.

— Și atunci, de ce n-am luat?

— Era cât pe ce. Aveam o comandă cu douăzeci și patru de cenți bucata, dar când a ajuns la douăzeci și șase și o pătrime, s-a schimbat și am pierdut ocazia. Nu-i nimic. Slămina o să ajungă la prețul de anul trecut.

Poate. Dar când? Wilhelm nu-și putea îngădui prea multe speranțe.

Totuși, pentru scurt timp putea să respire mai în voie. Către prânz operațiile deveniră din ce în ce mai active. Numerele strălucitoare se schimbau pe tablă sfârâind ca o cușcă mare cu păsări artificiale. Slănina oscila undeva între două puncte, dar secara creștea încet.

Închise puțin ochii gravi, obosiți, și dădu din capul ca de Buddha, prea mare ca să suporte nesiguranța. Pentru câteva momente în care își regăsi pacea, gândul îi zbură înapoi, în curtica sa din Roxbury.

Respira dulceața unei dimineți pure.

Asculta trilurile păsărelor.

Niciun dușman nu voia să-i ia viața.

Wilhelm se gândea: *Scap eu de aici. New York-ul nu mai e pentru mine.* Și oftă ca prin somn.

Tamkin spuse: „Scuză-mă”, și plecă. Nu putea sta liniștit locului, ci trecea de la sectorul de mărfuri la cel de acțiuni și înapoi. Avea zeci de cunoscuți cu care discuta întruna. Ce făcea? Oare dădea sfaturi, aduna informații, le transmitea altora, sau poate practica meseria misterioasă pe care o exercita de fapt? Hipnotismul? Poate că-i făcea pe oameni să cadă în transă în timp ce vorbea cu ei? Ce pasăre rară, neobișnuită era și Tamkin ăsta, cu umerii lui ridicați, cu capul chel, unghiile încovoiate ca niște gheare și ochii aceia căprui, blânzi, ucigători, grei.

Îi plăcea să filosofeze, și cum era printre puținii oameni de acest soi, putea să te surprindă, să te câștige, să te emoționeze. Poate că voia să facă bine, sau poate doar să se ridice în viață; poate dorea să creadă în propriile lui profeții, sau căuta pur și simplu mulțumirea sufletească. Cine putea ști? Culesese mai multe idei bizare și Wilhelm suspecta numai, nu putea afirma cu certitudine, că Tamkin și le însușise.

Acum Tamkin și cu el erau parteneri de afacere, dar Tamkin nu avansase decât trei sute de dolari. Să spunem că nu făcea asta o singură dată, ci de cinci ori; atunci o investiție de o mie cinci sute de dolari îi pune la dispoziție cinci mii cu care să facă speculații. Dacă avea puteri discreționare în fiecare caz, putea să mute banii dintr-un cont în altul. Nu, neamțul probabil că-l supraveghea. Cu toate astea, nu era exclus. Calcule de genul ăsta îl îmbolnăveau pe Wilhelm. Evident, lui Tamkin îi plăcea riscul. Dar cum de făcea totuși față? Trebuie să aibă vreo cincizeci de ani. Din ce trăiește? Cinci ani în Egipt; înainte de asta Hollywood; Michigan; Ohio; Chicago. E sigur că un bărbat de cincizeci de ani își câștigă singur existența de cel puțin treizeci. Un lucru este cert: Tamkin nu lucrase niciodată într-o fabrică sau într-un birou. Cum o fi reușind? N-avea deloc gust la îmbrăcăminte, dar nu purta lucruri ieftine. Își cumpăra sacouri de catifea simplă sau reiată de la Clyde, cravate pictate, ciorapi în dungă. Împrăștiat un miros iute, acid; pentru un doctor, făcea cam rar baie. Totuși, doctorul avea o cameră bună la hotel, și asta de un an de zile. Dar și Wilhelm locuia tot acolo, cu o notă neplătită pusă acum în

caseta tatălui său. Oare fata cea frumoasă cu fusta strâmtă și cordon îi plătea? Oare își înșela așa-numiții pacienți? Nu puteai să pui atâtea întrebări fără răspuns în legătură cu un om cinstit. Poate că nici în legătură cu un om normal. Atunci, Tamkin era nebun? Bolnăviciosul domn Perls spusese la micul dejun că e greu să-i deosebești pe cei zdraveni de nebuni, și chiar așa era în orice oraș mare și mai ales New York — acest capăt al lumii, cu toate complicațiile și mașinăriile, cărămizile, tuburile, firele, pietrele, găurile și înălțimile sale. Toată lumea era oare nebună? Ce fel de oameni îți ies în cale? Fiecare vorbește o limbă a lui, gândită pentru a exprima doar gândurile lui; fiecare are ideile și obiceiurile lui și numai ale lui. Dacă voiai să discuți despre un pahar cu apă, trebuia să începi de la facerea lumii; apoi mărul; Avraam; Moise și Isus; Roma; Evul Mediu; praful de pușcă; revoluția; înapoi la Newton; înainte la Einstein; pe urmă războiul și Hitler. După ce treceai în revistă și restabileai adevărul în privința tuturor, puteai să pomenesti și despre paharul cu apă. „Simt că leșin, dați-mi puțină apă.” Chiar și atunci aveai noroc dacă te făceai înțeles. Și așa cu toate. Trebuie să traduci până-ți vine rău, să explici până nu mai poți, încoace și încolo, să treci prin toate chinurile iadului fiindcă nu înțelegi sau nu ești înțeles, fiindcă nu-i deosebești pe nebuni de cei zdraveni la minte, pe înțelepți de zănatici, pe tineri de bătrâni, pe bolnavi de sănătoși. Tații nu mai sunt tați, iar fiii nu mai sunt fii. Ziua trebuie să stai de vorbă cu tine însuși și noaptea să schimbi idei tot cu tine însuși. E greu să găsești pe altcineva cu care să stai de vorbă într-un oraș ca New York-ul.

Pe fața lui Wilhelm, cu ochii ridicați spre tavan, cu gura liniștită și buza de sus răsfrântă, se ivi o expresie bizară. Merse cu gândul mai departe — când stai așa, visând că toată lumea este însingurată, înțelegi că acesta nu este lucrul cel mai important. Mai e încă ceva, ceva de care nu te poți despărți. Paharul cu apă dispare și el undeva. Nu mai treci de la un simplu *a* mic și *b* mic spre *X* mare și *Y* mare, nici măcar nu mai contează dacă ajungi la o înțelegere în legătură cu paharul; dar, dincolo de aceste detalii, ceea ce Tamkin ar numi sufletul adevărat rostește niște lucruri simple și de înțeles pentru orișicine. Acolo, fiii și tații sunt ei înșiși, iar un pahar cu apă este numai o podoabă care aruncă un cerc strălucitor de lumină pe fața de masă; e o gură de înger. *Acolo există adevăr pentru toată lumea, iar bâjbâiala este numai... numai temporară*, cugeta Wilhelm.

Ideea acestui ceva, undeva, îi venise cu câteva zile înainte, când se dusesse în oraș să ia bilete pentru meciul de base-ball de sâmbătă (un cuplaj pe Polo Grounds). Trecea prin pasajul subteran din Time Square, un loc pe care-l urâse întotdeauna și acum îl detesta mai mult ca oricând. Pe pereți, între reclame, era scris cu cretă: „Nu mai păcătuiești” și „Nu mai mâncați carne de porc” (pe acestea le reținuse).

În tunelul întunecat, în bezna, căldura și graba care desfigurează și transformă totul în pete și fragmente de nasuri, de ochi și dinți, dintr-o dată, pe negândite, în pieptul lui Wilhelm năvălise un sentiment de dragoste atotcuprinzătoare pentru toți acești oameni imperfecti și fantomatici. Îi iubea. Pe toți, îi iubea cu pasiune. Erau frații și surorile lui. Și el era desfigurat și imperfect. Dar ce mai conta asta, dacă se simțea una cu ei, consumat în această văpaie a dragostei? Și mergând așa, începuse să rostească: „Frații mei — frații și surorile mele”, binecuvântându-i pe toți ca și pe sine însuși.

Așa că, ce importanță mai avea câte limbi existau, sau cât de greu era să descrii un pahar cu apă? Sau ce conta că, după câteva minute, nu s-a simțit deloc frate cu omul care-i vânduse biletele?

Chiar în aceeași după-amiază nu mai avusese o părere atât de bună despre izbucnirea lui de dăruire iubitoare. Ce se alesese din ea? Dacă tot fuseseră dăruiti cu puterea de a nutri asemenea simțăminte mai presus de voia lor, oamenii trebuiau să le dea glas din vreme în vreme. Fusesse și acesta un semn al căilor celor ascunse. Dar astăzi, în această zi a socotelilor, își consultă memoria și-și spuse: Trebuie să mă întorc la acea clipă. Ea a fost începutul cel bun, care mă poate duce departe. Spre ceva bun și mare. Cum ar fi adevărul.

Bătrânul din dreapta, domnul Rappaport, care era aproape orb, îl tot întreba pe Wilhelm:

— Care e prețul la grâul de toamnă? Spune-mi și pentru recolta de soia din iulie.

Când îi spunea, nu mulțumea. Spunea „O.K.” sau „Bine”, și-i întorcea spatele până avea nevoie din nou de el. Era foarte bătrân, mai bătrân chiar decât doctorul Adler și, dacă-l credeai pe Tamkin, fusese odinioară un adevărat rege al puilor de găină și se retrăsese cu o avere mare.

Wilhelm avea o senzație ciudată în legătură cu puii de găină — simțea că era ceva sinistru. În călătoriile sale vedea adesea ferme de păsări. Clădirile acelea de lemn, lungi, cam dărăpănate, apărând pe câmpiile necultivate, semănau cu niște închisori. Luminile ardeau toată noaptea ca să le mintă pe bieteile găini și să le facă să ouă mai mult. Cât despre tăierea lor... Dacă ai îngrămădi unele peste altele cotețele păsărilor sacrificate într-o săptămână, grămada ar fi mai înaltă ca Everestul sau Muntele Seninătate. Sângele ar umple golful Mexicului. Găinașul acid ar arde pământul.

Cât de bătrân, oh, cât de bătrân era acest domn Rappaport! Pe nas avea pete violete, și cartilajul urechii era răsucit ca o frunză de varză. Ochii îi erau tulburi și împăienjeniți, și ochelarii nu-i mai erau de niciun folos.

— Băiete, citește-mi, te rog, cota la care a ajuns soia, spuse el, și Wilhelm îi făcu pe plac.

Se gândea poate că bătrânul ar putea să-i vândă vreun pont, să-i dea vreun sfat sau vreo informație în privința lui Tamkin. Dar ți-ai găsit! Își nota numai câte ceva pe un carnet și băga carnetul în buzunar. Nu lăsa pe nimeni să vadă ce scrisese el. Și Wilhelm se gândea că un om care se îmbogățise omorând milioane de bieți pușori nu putea să se poarte într-alt fel. Dacă exista o viață viitoare, va trebui să dea socoteală pentru uciderea tuturor păsărilor. Ce-ar fi să-l aștepte toate? Dar dacă exista o viață viitoare, fiecare va trebui să dea socoteală. Dacă există o viață viitoare, puii vor avea situația cea mai bună.

O, Doamne! Ce idei stupide îi veneau în dimineața asta. Ptiu!

În sfârșit, bătrânul Rappaport catadicsi să-l bage în seamă pe Wilhelm. Îl întrebă dacă își rezervase locul la sinagogă pentru *Yom Kippur*.

— Nu, spuse Wilhelm.

— Atunci, n-ai face rău să te grăbești dacă vrei să spui un *Yiskor* pentru părinții tăi. Eu nu lipsesc niciodată.

Iar Wilhelm se gândea: *Da, cred că ar trebui să spun o rugăciune pentru mama, măcar din când în când*. Mama sa aparținuse congregației reformiste. Tatăl său nu avea nicio religie. La cimitir, Wilhelm plătise unui om ca să spună o rugăciune pentru ea. Omul se plimba printre morminte și ceruse un bacșiș pentru *El molai rachamin*. „Tu, Dumnezeuule îndurător”, asta credea Wilhelm că înseamnă. *B’gan Aden* — „în paradis”. *B’gan Ay-den*. Banca spartă de lângă mormânt îi trezise o clipă dorința de a acționa. Wilhelm se ruga adesea în felul lui. Nu mergea la sinagogă, dar din când în când se ruga așa cum simțea el. *Și totuși, reflecta acum, în ochii tatei sunt un evreu rău. Nu-i place cum mă port. Numai el este evreu așa cum trebuie. Orice ai face, până la urmă tot prost ieșe*.

Domnul Rappaport mormăi ceva și trase din trabucul său lung. Tabla bâzâia ca un roi de albine electrice.

— Fiindcă v-ați ocupat de păsări, credeam că faceți speculații și cu ouă, domnule Rappaport.

Wilhelm încercă să-l cucerească pe bătrân cu râsul lui calm, gâlgâit.

— A, da? Din loialitate, nu? spuse bătrânul Rappaport. Ar trebui să rămân în aceeași branșă. Mi-am petrecut o mare parte din viață printre pui. Am ajuns expert în determinarea sexului la pui. Trebuie să-i deosebești pe cocoșei de puicute de cum se fac mai măricei. Nu e ușor. E nevoie de o experiență îndelungată. Crezi că e un fleac? O întreagă industrie depinde de asta. Da, din când în când, contractez și ouă. Ce te interesează astăzi?

Wilhelm spuse neliniștit:

— Slănină. Secară.

— Cumperi sau vinzi?

— Am cumpărat.

— Aha, mormăi bătrânul.

Wilhelm nu-și putu da seama ce voia să însemne asta. Dar, firește, nu te puteai aștepta să spună clar ce gândește. Nu făcea parte din codul său de comportare să dea informații cuiva. Wilhelm dorea cu ardoare ca domnul Rappaport să facă o excepție în cazul lui. Numai de data asta! Fiindcă situația era critică. În tăcere, cu un soi de concentrare telepatică, se ruga ca bătrânul să rostească doar un cuvântel care l-ar fi putut salva, să-i facă cel mai mic semn. *Oh, vă rog — vă rog, ajutați-mă!* — aproape că rosti cu voce tare. Numai dacă Rappaport ar închide un ochi, sau și-ar pleca puțin capul într-o parte, sau și-ar ridica un deget arătând spre o coloană din ziar sau spre o cifră din carnet. O indicație! O indicație cât de mică!

La capătul trabucului se formase un vârf perfect de scrum, fantoma albă a frunzei de tutun, cu vinișoarele și cu mirosul ei pătrunzător. Bătrânul o ignora, în ciuda frumuseții ei. Căci era frumoasă. Îl ignora și pe Wilhelm. Pe urmă îl auzi pe Tamkin spunându-i:

— Wilhelm, ia te uită cum a săltat secara noastră.

Secara de toamnă urcă cu trei puncte chiar în timp ce urmăreau cu atenție rolele care se roteau repede și luminile care bâzâiau agitat.

— Încă un punct și jumătate și putem acoperi pierderile de la slănină, spuse Tamkin.

Îi arată calculele făcute pe marginea ziarului *Times*.

— Cred că ar trebui să începem să vindem. Ne retragem și scăpăm numai cu o pierdere mică, zise Wilhelm.

— Să plecăm acum? Nici nu mă gândesc.

— De ce nu? De ce să mai așteptăm?

— Pentru că, spuse Tamkin cu o privire zâmbitoare, aproape fățiș batjocoritoare, trebuie să-ți păstrezi capul atunci când piața dă semne de nervozitate. Acum e momentul să demonstrezi ce poți.

— Eu m-aș retrage cât suntem încă în câștig.

— Nu, nu trebuie să intri în derută. Pentru mine e clar ce se întâmplă acolo, pe piața din Chicago. Stocul de secară de toamnă e foarte redus. Ia te uită, a mai urcat cu un sfert de punct. Trebuie să ne ținem tari.

— Mi-a cam trecut cheful de speculații, spuse Wilhelm. Parcă nu mă simt în siguranță când urcă atât de repede. S-ar putea să coboare la fel de repede.

Sec, de parcă vorbea cu un copil, Tamkin îi explică pe un ton de exasperare resemnată:

— Ascultă, Tommy. Eu am pus diagnosticul corect. Dacă vrei să vând, pot să dau ordinul de vânzare. Dar tocmai asta e diferența dintre sănătate și patologie. În primul caz, subiectul este obiectiv, nu-și schimbă hotărârea în fiecare minut, îi place să riște. Nevropații sunt diferiți. Nevropații...

— Dă-o dracului, Tamkin! spuse Wilhelm grosolan. Termină. Nu-mi place deloc. Lasă la o parte caracterul meu. Nu mai înghit chestii dintr-astea. Îți spun că nu-mi place.

Așa că Tamkin nu mai insistă și dădu înapoi.

— Voiam să spun, reluă el pe un ton împlânzit, că în calitatea dumitale de comis-voiajor ești, în fond, un tip de artist. Cel care vinde aparține sferei vizionare a meseriei de om de afaceri. Și pe urmă mai ești și actor.

— Indiferent ce tip sunt...

Wilhelm simți în gât un nod de furie și în același timp de slăbiciune. Tuși de parcă era răcit. Trecuseră douăzeci de ani de când apăruse pe ecran ca figurant. Cânta din cimpoi într-un film care se chema *Annie Laurie*. Annie venise să-l pună în gardă pe tânărul nobil scoțian; el n-a vrut s-o creadă și i-a chemat pe cimpoiieri s-o dea afară. Râdea de ea în timp ce tânăra fată își frângea mâinile. Wilhelm, îmbrăcat în kilt, cu picioarele goale, sufla, sufla și nu ieșea niciun sunet. Desigur, toată muzica era înregistrată. După aceea se îmbolnăvisе de gripă și din când în când mai suferea încă de piept.

— Ai ceva la gât? spuse Tamkin. Probabil ești prea tulburat ca să gândești limpede. Poate că ar trebui să experimentezi câteva din exercițiile mele mentale pentru a te menține în prezent; te ajută să nu mai gândești atât la viitor si la trecut si înlătură dezorientarea.

— Da, da, da, da, spuse Wilhelm cu ochii ținți la secara de toamnă.

— Natura cunoaște un singur lucru, și anume prezentul. Prezentul, prezentul, eternul prezent, ca un val mare, enorm, uriaș — colosal, strălucitor și frumos, plin de viață și de moarte, urcând până la cer, sălășluind în mare. Trebuie să mergi în pas cu prezentul, cu clipa de față, cu măreția...

„... mai suferea încă de piept”, continua Wilhelm să-și amintească. Margaret îl îngrijise. Aveau două camere pline cu mobile, care le fuseseră confiscate mai târziu. Nevastă-sa ședea pe pat și îi citea. O puneă să-i citească zile întregi, și ea-i citea povestiri, poezii, tot ce se găsea prin casă. Când încerca să fumeze, se simțea amețit, se sufoca. Îl obligaseră să poarte o vestă de flanelă.

Vino, tristețe!

Tristețea cea mai dulce!

Ca pe propriul meu prunc

Te ocrotesc la sânu-mi!

De ce-și amintea asta? De ce?

— Trebuie să selectezi un fapt aflat în prezent, în momentul imediat, actual, spuse Tamkin. Și să-ți spui mereu: clipa de față, clipa de față, clipa de față. „Unde mă aflu?” „Aici.” „Când?” „În clipa de față.” „Alege-ți un obiect sau o persoană. Indiferent care. În clipa de față văd o persoană.” „În clipa de față văd un bărbat.” „În clipa de față

văd un bărbat care stă pe scaun.” Uite, eu, de pildă. Nu lăsa mintea să-ți rătăcească. „În clipa de față văd un bărbat în costum cafeniu. În clipa de față văd un sacou de catifea reiată.” Trebuie să îngustezi cercul conștiinței, element cu element, să nu lași imaginația să ți-o ia înaintea. Să exiști în prezent. Să trăiești ora, momentul, clipa.

Încearcă să mă hipnotizeze sau să mă convingă? se întreba Wilhelm. Să-mi abată gândul de la vânzare? Dar chiar dacă-mi rămân cei șapte sute de dolari, la ce bun?

Cu ochii plecați, cu pleoapele acoperite de vinișoare proeminente, Tamkin continuă intonând parcă o litanie:

— „În clipa de față văd un nasture. În clipa de față văd ața cu care se coase nasturele. În clipa de față văd ața verde”.

Se studia, centimetru cu centimetru, ca să-i arate lui Wilhelm cât de calm devenise. Dar Wilhelm auzea vocea lui Margaret, în timp ce-i citea cam în silă:

Vino, tristețe!

.....

Am vrut să te părăsesc,

Am vrut să te înșel,

Dar acum dintre toți pe tine te iubesc.

Pe urmă, mâna bătrână a domnului Rappaport îl apăsă pe picior și-l auzi spunând:

— Ce se aude cu grâul meu? Idioții ăștia stau în față și nu pot să văd.

CAPITOLUL VI

CÂND PLECARĂ LA masă, secara continua să urce, iar slănina stătea pe loc. Mâncară la bufetul expres cu fațada poleită. Interiorul etala același gust artistic ca și fațada. Hrana era somptuoasă. Pești întregi erau încadrați ca în tablouri cu felii de morcovi, iar salatele arătau ca niște peisaje în terase sau ca piramidele mexicane; feliile de lămâie, de ceapă și de ridichi făceau de rușine soarele, luna și stelele; prăjiturile cu frișcă erau groase cam de o palmă, iar pateurile, umflate de parcă ar fi fost plămădite în visurile unor mâncăcioși.

— Ce vrei să mănânci? întrebă Tamkin.

— Nu cine știe ce. Am mâncat destul la micul dejun. Găsesc eu o masă. Adu-mi niște iaurt cu pesmeți și o ceașcă cu ceai. Nu vreau să-mi pierd vremea cu prânzul.

Tamkin îi spuse:

— Trebuie să mănânci.

Nu era ușor să găsești un loc liber la ora asta. Bătrânii își omorau timpul stând de vorbă la o cafea. Cucoanele bătrâne, rujate, rimelate și vopsite, folosind șampon albăstrui, fard pentru ochi și purtând o groază de bijuterii ca la teatru, te priveau mândre, iar multe cu o expresie care nu se potrivea cu vârsta lor. Oare nu mai existau

doamne în vârstă, respectabile, care să îndeplinească, să facă de mâncare și să aibă grijă de nepoței? Bunica lui Wilhelm îl îmbrăca în costumaș de marinar, îl sălta pe genunchi, îi sufla în budinca de ovăz ca să se răcească și-i spunea: „Amirale, trebuie să mănânci”. Dar la ce bun să-și mai amintească de toate astea după atâta vreme?

Reuși să găsească o masă, iar doctorul Tamkin se apropie cu o tavă încărcată cu farfurii și cești. Luase friptură, varză roșie, cartofi, o felie mare de pepene verde și două cești cu cafea. Wilhelm nu putu să înghită nici măcar iaurtul. Îl durea încă în piept. Imediat Tamkin îl antrenă într-o discuție nesfârșită. O făcea oare ca să-l ducă cu vorba și să-l împiedice să vândă secara, sau ca să recâștige terenul pierdut atunci când îl înfuriase pe Wilhelm cu aluziile că ar fi un nevropat? Sau poate că îi plăcea doar să flecărească?

— Cred că-ți faci prea mult sânge rău în legătură cu ceea ce vor spune soția și tatăl dumitale. Are oare atât de multă importanță?

Wilhelm replică:

— Un om poate să se plictisească tot analizându-se sau încercând să-și aranjeze existența. Poate să-și petreacă toată cea de-a doua jumătate a vieții recuperând greșelile primei jumătăți.

— Cred că tatăl dumitale mi-a spus că o să-ți lase niște bani.

— Probabil că are bani.

— Mulți?

— Cine știe, spuse Wilhelm prudent.

— Ar trebui să te gândești ce-ai să faci cu ei.

— S-ar putea ca atunci când o să pun mâna pe ei să fiu prea ramolit ca să mai fac ceva. Dacă o să pun mâna vreodată.

— Ar fi cazul să-ți faci un plan amănunțit. Să-i investești cum trebuie.

Începu să vorbească despre niște planuri de cumpărare a unor acțiuni, de folosirea lor ca garanție pentru cumpărarea altora, cu un profit sigur de doisprezece la sută. Wilhelm nu putea să urmărească detaliile. Tamkin spuse:

— Dacă ți i-ar face cadou acum, n-ai mai avea de plătit taxe de moștenire.

Plin de amărăciune, Wilhelm îi răspunse:

— Ideea morții gonește din capul lui taică-meu orice alte gânduri. Mă silește și pe mine să mă gândesc la ea. După aceea mă urăște, când vede că a reușit. Când ajung la disperare — desigur că mă gândesc la bani. Dar nu vreau să i se întâmple nimic. Bineînțeles că nu vreau să moară. Ochii căprui ai lui Tamkin clipiră șiret. Poate că nu mă crezi. Poate că din punct de vedere psihologic nu poate fi așa. Dar îți dau cuvântul meu de onoare. Gluma-i glumă, dar nu glumesc cu lucruri dintr-astea. Atunci când va muri, o să mă consider oarecum jefuit. N-o să mai am tată.

— Îl iubești pe bătrân?

Wilhelm înțelese despre ce-i vorba.

— Desigur, desigur că-l iubesc. Tatăl meu. Mama mea...

În timp ce rostea vorbele, simți în fundul sufletului o smucitură ciudată. Când un pește mușcă momeala, simți o forță vitală în mâna care ține undița. O ființă misterioasă ascunsă sub valuri, mânată de foame, a înghițit cârligul și vrea să fugă, luptă, se zbate. Wilhelm nu reușise niciodată să identifice natura acestei smucituri din fundul sufletului său. Nu ieșise niciodată la iveală. Dispărea.

Iar Tamkin, care se pricepea să sucească mințile, începu să-i povestească — sau să inventeze — bizara istorie a tatălui său.

— Tata era un mare cântăreț, spunea el. Ne-a părăsit pe toți — eram cinci copii — fiindcă s-a îndrăgostit de o soprană. Niciodată nu l-am învinuit, ci am admirat felul cum s-a lăsat condus de principiul vital. Am vrut să fac și eu la fel. Din cauza nefericirii, la o anumită vârstă creierul începe să moară. (*Adevărat, adevărat!* gândi Wilhelm.) După douăzeci de ani, în timp ce experimentam un procedeu pentru firma Eastman Kodak, în Rochester, l-am întâlnit pe bătrân. Mai făcuse cinci copii. (*Minciuni, minciuni!*) A plâns; era rușinat. N-aveam nimic cu el. Bineînțeles că m-am simțit înstrăinat.

— Și tata îmi e oarecum străin, spuse Wilhelm.

Și începu să mediteze: *Unde e omul familiar de altădată? Sau eu cel de altădată? Catherine — ea nici nu mai vorbește cu mine; propria mea soră. Poate că tata refuză să accepte nu atât necazurile cât nehotărârea mea. E prea mult. Viața ruinată, și peste toată zăpăceala asta — haos și beznă. Oare pentru tata despărțirea ar fi mai ușoară dacă n-am rămâne prieteni? Poate că ar trebui să se înfurie — „Fie ca blestemul meu să te lovească unde te-ai afla!” Și de ce, se întrebă Wilhelm mai departe, i s-ar face lui sau altcuiva milă de mine? Și de ce-aș fi eu mai de plâns decât un altul? Numai capul meu necopt își închipuie că oamenii sunt miloși atunci când ai nevoie de compătimire.*

Pe urmă Wilhelm începu să se gândească la cei doi copii ai săi și să se întrebe cum apărea el în fața lor și ce-or fi gândind despre el. Acum toate erau bune din cauza base-ball-ului. Când se ducea să-i ia ca să meargă pe stadionul Ebbets, nu se simțea el însuși. Își punea un fel de mască, dar se simțea de parcă înghițise un pumn de nisip. Bizara casă atât de familiară, îngrozitor de stânjenitoare; câinele, Forfecuță, se tăvălea pe spate, lătra și scheuna. Wilhelm se purta de parcă nu era nimic neobișnuit, dar îl copleșea o oboseală grea. Pe drum se gândea la anecdote despre vechiul Pigtown și Charlie Ebbets, pe care să le spună puștilor și răscolea amintiri despre vechile stele de cinema, dar nu prea era întotdeauna ușor să găsească ceva interesant de spus. Ei nu știau cât îi iubea. Nu. Era marea lui durere și o învinuia pe Margaret că-i stârnește împotriva lui. Voia să-l distrugă, în timp ce ea

purta masca blândetii. Fusese obligat să se ducă la Roxbury și să-i dea explicații preotului, care nu manifestase niciun pic de înțelegere. Nu le pasă de indivizi, numai legile lor contează, Olive spunea că o să se mărite cu el chiar și fără cununie religioasă, când o să divorțeze. Dar Margaret nu voia să-l lase. Tatăl lui Olive era un bătrânel cumsecade, înțelegător, care practica osteopatia. În cele din urmă îi spusese: „Uite ce e, trebuie să-i dau un sfat lui Olive. Ea m-a rugat. În ceea ce mă privește, sunt liber-cugetător, dar fata trebuie să trăiască în lume”. Și până acum Wilhelm și Olive trecuseră prin foarte multe clipe grele, și ea începea să se teamă cumplit de zilele pe care le petrecea el la Roxbury. Wilhelm tremura ca nu cumva s-o supere pe această fată micuță, frumușică, brunetă, pe care o adora. Când se întâmpla să se scoale duminica dimineață târziu, îl trezea aproape în lacrimi fiindcă întârziase la biserică. El încerca s-o ajute să-și prindă ciorapii, să-și tragă combinezonul și rochia și chiar îi potrivea pălăria pe cap cu mâinile tremurânde; pe urmă se repezea s-o ducă la biserică, conducând în viteză a doua, uituc cum era, scuzându-se și străduindu-se s-o liniștească. Întotdeauna ea cobora la colțul dinaintea bisericii, ca să nu dea lumii motiv de bârfeală. Chiar și așa, îl iubea și s-ar fi căsătorit cu el dacă ar fi obținut divorțul. Dar Margaret trebuie să fi mirosit ceva. Margaret îi spunea mereu că, de fapt, el era acela care nu vrea să divorțeze; că îi e teamă. Wilhelm țipa: „Ia-mi totul, Margaret. Lasă-mă să mă duc la Reno. Tu nu vrei să te recăsătorești?” Nu. Umbla cu alți bărbați, dar îi lua banii lui. Trăia numai ca să-l pedepsească. Doctorul Tamkin îi spuse lui Wilhelm:

— Tatăl dumitale te invidiază.

Wilhelm zâmbi:

— Pe mine? Asta-i bună.

— Bineînțeles. Oamenii îl invidiază totdeauna pe bărbatul care-și lasă nevasta.

— Oh, spuse Wilhelm disprețuitor. Dacă e vorba de nevastă, n-are de ce să mă invidieze.

— Ba da, iar soția te invidiază și ea. Se gândește: „E liber, umblă cu femeii tinere”. Ea n-a început să se treacă?

— N-aș putea spune, zise Wilhelm.

Amintirea soției sale îl întrista. O vedea clar, cu douăzeci de ani în urmă, îmbrăcată într-un taior de lână albastră, cu o pălărie cu boruri moi din aceeași stofă. El își plecase capul blond și se uitase pe sub pălărie la fața ei simplă, deschisă, la ochii vioi, la năsul drept, la linia feței delicat trasată și dureros de clară în amintire. Era o zi răcoroasă, și simțea mirosul pinilor în soare, în canionul de granit. Toate se petreceau la sud de Santa Barbara.

— Are patruzeci și ceva de ani, zise el.

— Căsătoria mea a fost o tragedie, spuse Tamkin. Nevasta mea era

alcoolică. Nu puteam s-o scot la vreun local fiindcă spunea că se duce la toaletă și dispărea la bar. Îi rugam pe barmani să nu o servească. Dar o iubeam din tot sufletul. Era cea mai spirituală fată pe care am cunoscut-o vreodată.

— Unde-i acum?

— S-a înecat, spuse Tamkin. La Provincetown, Cape Cod. Cred că s-a sinucis. Era tipul de sinucigașă. Am încercat tot ce mi-a stat în putință ca s-o lecuiesc. Fiindcă adevărata mea menire, spuse Tamkin, este cea de tămăduitor. Eu sunt cel rănit. Sufăr. Aș vrea să scap de bolile altora, dar nu pot. Eu îmi aparțin mie însumi numai cu împrumut, ca să spun așa. De fapt aparțin umanității.

Mincinosul! își spunea Wilhelm în gând. *Ce minciuni. A inventat o femeie, a omorât-o tot în imaginație, s-a intitulat tămăduitor și și-a compus o mutră atât de sinceră, încât seamănă cu o oaie năbădăioasă. Asta e, un vax umflat și un escroc cu picioarele urât mirositoare. Doctor! Un doctor s-ar spăla. Își închipuie că face o impresie nemaipomenită și doar că nu te invită să-ți scoți pălăria atunci când vorbește despre sine; își închipuie că are imaginație, dar n-are; și nici deștept nu e.*

Atunci, ce caut cu el aici și de ce i-am dat șapte sute de dolari? se gândea Wilhelm. Da, asta era ziua socotelilor. Era o zi în care, vrând-nevrând, trebuia să privească adevărul drept în față. Răsuflă adânc, și pălăria diformă i se plecă pe nas acoperindu-i fața bălană bronzată și congestionată. Tamkin era un șarlatan și, mai mult, unul ajuns la disperare. De altfel, Wilhelm știuse întotdeauna adevărul despre el. Dar probabil că în străfundurile minții sale își închipuise că, în treizeci sau în patruzeci de ani, Tamkin se aflase de multe ori la strâmtoare, reușind întotdeauna să iasă cu fața curată, și că va reuși probabil să treacă și prin această criză, trăgându-l și pe el, pe Wilhelm, la liman. Și dintr-o dată Wilhelm își dădu seama că, de fapt, stătea pe spinarea lui Tamkin. Avea senzația că picioarele nu-i mai ating pământul, ci că-l călărește pe celălalt. Stătea în aer. Tamkin trebuia să pășească înainte.

Doctorul, dacă doctor era, nu părea neliniștit. Fața lui era arareori expresivă. Vorbind întotdeauna despre emoții spontane, receptori deschiși și impulsuri libere, era totuși la fel de inexpressiv ca o perniță de ace. Atunci când puterea hipnotică nu se manifesta, buza inferioară, atât de groasă, îl făcea să pară aproape cretin. În ochi îi sclipea teama și câteodată umilința, încât îți era milă de el. Wilhelm îi surprinsese expresia asta o dată sau de două ori. *Ca un câine*, se gândea el. Poate că acum nu arăta astfel, dar era foarte nervos. Wilhelm o simțea fără să-i dea mâna s-o recunoască deschis. Doctorul avea nevoie de puțin spațiu, de puțin timp. Nu trebuia să fie silit acum. Așa că Tamkin continuă cu poveștile sale.

Wilhelm își zicea: *Îi stau în cârcă... În cârcă. Am dat șapte sute de*

dolari, așa că trebuie să joc cum îmi cântă. Trebuie să merg împreună cu el. E prea târziu. Nu mai pot să dau înapoi.

— Îl știi, spunea Tamkin, pe bătrânul ăla aproape orb, Rappaport — nu mai vede aproape deloc — ei bine, e una dintre cele mai interesante personalități de pe aici. Grozav ar fi dacă l-ai putea face să-ți spună odată adevărata lui poveste. E fascinantă. Știi ce mi-a povestit? Auzi adesea despre bigami care duc o viață ascunsă. Dar bătrânul nu a ascuns niciodată nimic. E un adevărat patriarh. Să-ți spun ce-a făcut. Are două familii separate — una în Williamsburg, și alta în Bronx. Cele două neveste știu una de alta. Nevasta din Bronx e mai tânără; are acum aproape șaptezeci de ani. Când se plictisea de o nevastă, se ducea să stea la cealaltă. Între timp își vedea de afacerile lui cu păsări la New Jersey. De la o nevastă are patru copii, iar de la cealaltă șase. Toți sunt mari acum, dar nu-și cunosc frații și surorile lor vitrege și nici nu vor să știe unii de alții. Îi găsești pe toți în cartea de telefon.

— Nu-mi vine să cred.

— Mi-a spus-o chiar el. Și mai știi ceva? Când avea încă vederea bună, citea mult, dar numai cărțile lui Theodore Roosevelt. Le avea pe toate în fiecare din locuințele sale, și i-a crescut pe copii în spiritul acestor cărți.

— Te rog, spuse Wilhelm, slăbește-mă cu chestiile astea. Te rog foarte mult...

— Îți spun toate astea, vorbi Tamkin punându-și din nou în funcțiune subtilitatea hipnotică, cu un anume scop. Vreau să vezi cum unii oameni se eliberează de sentimentele lor morbide de culpabilitate și-și urmează instinctele. Instinctiv, femeia știe cum să lovească, distrugându-l pe bărbat prin acest sentiment de culpabilitate. Este o distrucție cu totul specială, și ea-l blestemă ca să-l facă impotent. De parcă ar spune: „Până ce nu-ți dau eu voie, nu vei mai fi niciodată bărbat”. Dar bărbatul ca tatăl meu sau domnul Rappaport răspund: „Femeie, ce ești tu pentru mine?” Dumneata nu poți deocamdată să faci așa ceva. Te afli abia la mijloc. Ai dori să-ți urmezi instinctul, dar ești prea tulburat. În legătură cu copiii, de pildă...

— Ascultă, îl întrerupse Wilhelm bătând din picior. Un singur lucru: să n-aduci vorba de băieți. Las-o baltă!

— Voiam numai să-ți spun că pentru ei e mai bine așa decât să vadă certuri în casă.

— Mi-a luat copiii. Wilhelm își mușcă buzele. Era prea târziu să dea înapoi. Frica îl cuprinse dintr-o dată. Plătesc și plătesc mereu și nu-i văd niciodată. Cresc fără mine. Ea îi crește după chipul și asemănarea ei. O să mi-i facă dușmani. Mai bine să nu mai vorbim de asta.

Tamkin nu se lăsă:

— De ce-o lași să te chinuiască? Părăsind-o, o învingi. Nu-i face

jocul. Ascultă, Wilhelm, eu încerc să-ți fac un bine. Vreau să-ți spun, nu te căsători cu suferința. Unii o fac. Se unesc cu ea pentru vecie, dorm și mănâncă împreună, ca bărbat și nevastă. Dacă se întâlnesc cu bucuria, consideră că e un adulter.

Când Wilhelm auzi asta, fu silit să admită că vorbele lui Tamkin ascundeau un mare adevăr. Da, se gândi Wilhelm, suferința e singurul fel de viață de care oamenii sunt siguri, și dacă o azvârlă câteodată, se tem că nu le mai rămâne nimic altceva. El știe asta. De data asta șarlatanul știe ce vorbește.

Privindu-l pe Tamkin, își închipui că vede această mărturie înscrisă pe fața lui spână. Da, da, și el. Printre o sută de minciuni, în sfârșit un adevăr. Să urlî ca lupul la fereastră. Dar nimeni nu poate să mai suporte. Toată lumea e atât de sătulă, încât cineva trebuie să strige sus și tare acest adevăr. Acest adevăr!

Pe urmă Wilhelm se ridică brusc și spuse:

— Gata, Tamkin, hai înapoi la bursă.

— N-am terminat pepenele.

— Nu face nimic. Ai mâncat destul. Vreau să mă întorc.

Doctorul Tamkin împinse către el cele două bonuri de pe masă.

— Cine a plătit ieri? Cred că e rîndul dumitale.

De abia când ieșeau din bufet, Wilhelm își aduse aminte perfect că tot el plătise și cu o zi înainte. Dar nu merita să se certe.

În timp ce mergeau pe stradă, Tamkin repeta mereu că cei sortiți suferinței erau câtă frunză și iarbă. Și îi spunea lui Wilhelm:

— În cazul dumitale, sunt optimist. Și am văzut o lume întreagă de inadptabili. Cu dumneata sunt speranțe. De fapt, nu vrei să te distrugi. Te zbați să nu-ți înăbuși simțămintele, Wilhelm. Îmi dau seama. Șapte la sută din locuitorii acestei țări se sinucid prin alcoolism. Poate încă trei la sută, prin stupefiante. Cam șaiszeci la sută mor de plictiseală. Încă douăzeci la sută și-au vîndut sufletul diavolului. Rămâne un procent destul de scăzut pentru cei care vor să trăiască. Țsta e singurul lucru important în lumea noastră. Există doar două clase de oameni. Unii vor să trăiască, dar marea majoritate refuză.

Acest fantastic Tamkin începea să se întrecă pe sine.

— Nu vor, continuă el. Altfel, la ce bun atâtea războaie? Să-ți mai spun ceva. Dragostea de moarte se reduce la un singur lucru; ei vor să mori și tu împreună cu ei. Fiindcă te iubesc. Să nu-i înțelegi greșit.

Adevărat, adevărat! se gândea Wilhelm profund mișcat de această revelație. *Cum de știe toate astea? Cum poate un om să fie în același timp palavragiu, escroc, impostor și totuși să înțeleagă atât de bine totul? Eu cred în ceea ce spune. Simplifică mult — totul. Oamenii cad ca muștele. Eu încerc să rămân în viață și mă chinui prea mult. De asta mi se învârteste capul. Străduindu-te atât, nu faci decât să obții rezultatul contrar. Oare de*

la ce punct ar trebui s-o iau de la capăt? Să mă întorc și să încerc încă o dată.

Bufetul expres era la numai câteva sute de metri de bursă și, în timp ce parcurgea această distanță, gândurile lui Wilhelm se întorceau și ele, pas cu pas, de la considerațiile generale la problemele de moment. Cu cât se apropia de bursă, cu atât trebuia să se gândească mai mult la bani.

Trecură pe lângă cinematograful unde rulau numai jurnale de actualități și unde micii lustragii strigară după ei. Același bătrân cu barbă, cu fața-i de cerșetor bandajată și picioarele subțiri în zdrențe, cu vechi tăieturi de ziare lipite de cutia viorii ca să demonstreze că odată fusese violonist de concert, arăta cu arcușul spre Wilhelm spunând: „Dumneata!” Wilhelm merse mai departe îngrijorat, încercând să traverseze cât mai repede Strada 72. Era la amiază, iar șuvoiul tumultuos al omenirii se scurgea către Piața Columb, unde-i aștepta larg deschisă gura inimii orașului, iar zgârie-norii scui-pau înapoi focul auriu al soarelui.

Apropiindu-se de fațada de piatră lustruită a noii clădiri a bursei, Tamkin spuse:

— Ăla din ușă nu e domnul Rappaport? Cred că ar trebui să poarte baston alb, dar nu vrea să admită că nu mai vede.

Domnul Rappaport nu se ținea bine pe picioare; avea genunchii moi și pantalonii ținuți de bretele îi atârnav de parcă n-ar fi avut nimic în ei.

Îl opri pe Wilhelm cu mâna întinsă, fiindcă-l recunoscuse nu se știe prin ce minune. Îi porunci cu voce profundă:

— Du-mă la standul cu țigări de foi.

— Vreți ca eu...? Tamkin! șopti Wilhelm. Du-l dumneata.

Tamkin scutură din cap.

— Vrea să-l duci dumneata. Nu-l refuza pe bătrân. Și îi șopti cu vocea scăzută: Acest minut este un alt exemplu al clipei de față. Trebuie să-ți trăiești clipa, iar dumneata refuzi. Un om îți cere ajutorul. Nu te gândești la bursă. N-o să fugă de-aici. Arată că-l respecți pe bătrân. Hai, acesta-i principalul.

— Du-mă, spuse din nou bătrânul negustor de pui.

Plictisit, Wilhelm se strâmbă la Tamkin. Apucă apoi cotul osos, dar parcă lipsit de viață al bătrânului.

— Hai să mergem, spuse el. Sau, mai bine, așteptați puțin, să mă uit întâi pe tablă să văd ce se întâmplă.

Dar Tamkin îl și pornise pe domnul Rappaport. Acesta mergea, și din mers îl certă pe Wilhelm:

— Nu mă lăsa în mijlocul trotuarului. Mi-e frică să nu mă răstoarne cineva.

— Hai să mergem. Veniți.

Și îl îndemnă înainte, în timp ce Tamkin intră la bursă.

Pe Broadway, șuvoiul de oameni și vehicule părea să se prelingă din ceruri, de acolo de unde veneau razele fierbinți ale soarelui. Dinspre răsuflătorile metroului se ridicau mirosuri tari de piatră încinsă.

— Huliganii ăștia cu cașul la gură mă îngrijorează. Mi-e frică de puștii portoricani și de tinerii care se droghează, spuse domnul Rappaport. Sunt puși pe hartă.

— Mie-mi spuneți? M-am dus la cimitir și am găsit banca de piatră de la mormântul mamei spartă. Le-aș fi sucit gâtul pentru asta. La ce tutungerie mergeți?

— Pe partea cealaltă a străzii. Firma aceea „La Magnita”, chiar lângă automat.

— De ce nu la tutungeria de pe partea asta?

— N-au marca pe care o fumez eu, de-asta.

Wilhelm înjură, dar pe înfundate.

— Ce spui?

— Taxiurile astea păcătoase, spuse Wilhelm. Parcă ar vrea să ne calce pe toți.

Intrară în magazinul răcoros, parfumat. Cu mare grijă, domnul Rappaport își așează trabucurile lungi în diferite buzunare, în timp ce Wilhelm îl înjura în gând: *Hai mai repede, bătrân păcătos. Ce mai cârcotaș! Nimic nu-i place! Toți trebuie să-l servească.* Rappaport nu-i oferi lui Wilhelm niciun trabuc, dar arătându-i unul spuse:

— Ce zici de mărimea ăstora, ai? Sunt țigări din care fuma Churchill.

Abia dacă se ține pe picioare, se gândea Wilhelm. Îi cad pantalonii fiindcă nu mai are carne pe el. E aproape orb, zbârcit tot, dar câștigă încă bani la bursă. Trebuie să fie căptușit cu parale. Și pot să jur că nu le dă o lețcaie copiilor. Unii dintre ei trebuie să aibă cam cincizeci de ani. De asta există bărbați în puterea vârstei care par totuși copii. El e stăpânul banilor. Gândește-te doar: Cine stăpânește totul? Bătrâni ca el. Fără nevoi. Nu au nevoi, așa că au tot ce le trebuie. Eu am nevoie, și n-am un ban. Ar fi prea frumos altfel.

— Sunt mai bătrân decât Churchill, spuse Rappaport.

Acum avea chef de vorbă! Dar dacă-l întrebai ceva la bursă nu se ostenea să-i răspundă.

— Fără îndoială, spuse Wilhelm. Hai să mergem.

— Și mie mi-a plăcut să lupt, ca și lui Churchill, spuse bătrânul. După ce le-am tras o mamă de bătaie spaniolilor, am intrat în marină. Ei, pe vremea aceea nu-mi păsa. Ce-aveam de pierdut? Nimic. După bătălia de la San Juan, Teddy Roosevelt în persoană m-a trimis la plimbare de la locul cu pricina.

— Fiți atent la bordură, spuse Wilhelm.

— Eram curios și voiam să văd ce se mai întâmplă. N-aveam nicio

treabă, dar am luat o barcă și m-am dus pe plajă. Doi dintre băieții noștri erau morți, acoperiți cu steagul american ca să nu-i mănânce muștele. Așa că i-am zis băiatului care era de santinelă: „Ia să-i vedem pe băieți. Vreau să știu și eu ce s-a petrecut aici”. Și el zice: „Nu”. Dar până la urmă l-am convins. Așa că a dat la o parte steagul și i-am văzut, înalți, amândoi niște domni, cu cizme. Erau foarte înalți. Și amândoi cu mustăți lungi. Băieți din înalta societate. Cred că pe unul dintre ei îl chema Fish, de pe undeva din Hudson, o familie foarte bine. Când mă uit în sus, cine stătea lângă mine? Teddy Roosevelt, cu pălăria în mână, uitându-se la băieți, singurii care au murit acolo. Pe urmă îmi spune: „Ce caută marina aici? Ai primit vreun ordin?” „Nu, să trăiți” — zic eu. „Atunci, șterge-o de pe plajă.”

Bătrânul Rappaport era foarte mândru de această amintire.

— Tot ce spunea era scurt, clar și precis. Grozav mai țin la Teddy Roosevelt, spuse el. Țin la el!

Ah, cum sunt și oamenii! Aproape că nu mai e printre noi, viața i s-a dus, dar Roosevelt a ținut la el și de asta ține la el. Cred că și asta-i dragoste. Wilhelm zâmbi. Probabil că restul poveștii lui Tamkin era adevărat — despre cei zece copii, cele două neveste și cartea de telefon.

Spuse cu voce tare:

— Hai mai repede, domnule Rappaport.

Și-l grăbi pe bătrân, ținându-l de cotul mare și găunos; îl ținea strâns prin țesătura subțire a hainei. Reintrând în sala bursei, unde în lumina puternică rolele se învârtteau cu un răpăit de tobă pe tablele de lemn, semănând mai mult ca oricând cu un teatru chinezesc, Wilhelm își încordă privirea să vadă tabla.

Cotele de la slănină nu-i păreau cunoscute. Suma aceea nu putea fi slănină! Te pomenești că au pus cifrele într-o rubrică greșită. Urmări linia până la capăt. Coborâse la nouăsprezece cenți, adică cu douăzeci de puncte mai puțin ca la amiază, Iar secara? Scăzuse la cota inițială, așa că pierduseră ocazia de a vinde în avantaj.

Bătrânul domn Rappaport îi comandă lui Wilhelm:

— Citește-mi cotele grâului.

— Lăsați-mă-n pace o clipă, spuse el, și-și feri fața cu brațul.

Îl căuta pe Tamkin, capul chel al lui Tamkin, sau Tamkin cu pălăria de pai cenușie cu panglică de culoarea ciocolatei. Nu-l văzu nicăieri. Unde putea fi? Locurile lor de lângă Rowland erau ocupate de alții. Se îndreptă spre locul unde stătuse mai înainte domnul Rappaport și zgâlțâi spătarul scaunului, până ce noul ocupant, un roșcovan cu o față îngustă, hotărâtă, se aplecă să-i facă loc fără să-i cedeze scaunul.

— Unde e Tamkin? îl întrebă Wilhelm pe Rowland.

— Nu știu. S-a întâmpat ceva?

— Trebuie să-l fi văzut. S-a înapoiat de curând.

— Nu știu. Nu l-am văzut.

Wilhelm căută după un creion în buzunarul de sus al hainei și începu să calculeze. Degetele îi amortiseră și, în agitația sa, îi era teamă să nu se încurce la zecimale, așa că verifică scăderile și înmulțirile ca un școlar la examen. Inima lui, obișnuită cu multe soiuri de crize, era cuprinsă acum de o panică necunoscută. Așa cum se temuse, era la pământ. Nici nu mai era nevoie să-l întrebe pe directorul neamț. Putea să vadă și singur că mașina electronică ce ținea socotelile îl eliminase din competiție. Probabil că directorul știuse de la început că Tamkin nu e om de încredere, și ar fi putut să-l avertizeze. Dar nu voia să se bage.

— Ai pierdut? îl întreabă domnul Rowland.

Iar Wilhelm răspunse destul de liniștit:

— Putea să fie și mai rău.

Băgă bucata de hârtie în buzunar, acolo unde erau mucurile de țigări și pachetele cu pilule. Minciuna îi fu de ajutor, deși o clipă se temu că va începe să plângă. Dar se încordă și efortul îi provocă o durere violentă, un junghi în piept, ca atunci când simți un gol sub claviculă. Nici bătrânul rege al orățăniilor, care între timp aflase de scăderea secarei și a slăninei, nu-i spuse că era o catastrofă.

— O cădere momentană. Nimic grav, spuse el, rămânând stăpân pe sine.

Nevoia de a plânge, ca un necunoscut din mulțime, îl împingea, îl înghiontea pe la spate, și Wilhelm nu îndrăznea să se întoarcă. Își spuse: *N-am să plâng în fața ăstora. Să mă ia dracu' dacă izbucnesc în plâns în fața lor ca un puști, deși n-o să mă mai vadă probabil niciodată. Nu! Nu!* Și totuși, lacrimile neplânse băteau la poarta ochilor și-și cereau dreptul să iasă, iar Wilhelm arăta ca un om gata să se înece. Dar când i se adresa cineva, răspundea foarte clar. Încerca să vorbească tăntoș.

— ... pleci? îl auzi pe Rowland întrebându-l.

— Poftim?

— Credeam că pleci și dumneata. Tamkin spunea că în vara asta se duce să-și petreacă vacanța în statul Maine.

— A, dacă plec?

Wilhelm nu mai așteptă altă întrebare și se duse să-l caute pe Tamkin la toaleta pentru bărbați. În față era camera unde se afla mecanismul care pune în funcțiune cifrele de pe tablă. Bâzâia și sfârâia ca niște păsărele mecanice, iar tuburile sclipeau în întuneric. Niște oameni de afaceri stăteau de vorbă la toaletă cu țigările în mână. De după ușă se vedea o pălărie cenușie de pai cu o panglică de culoarea ciocolatei.

— Tamkin, spuse Wilhelm încercând să identifice picioarele care apăreau pe sub ușă. Tamkin, ești înăuntru? urmă el înăbușindu-și

mânia. Răspunde-mi. Sunt eu, Wilhelm.

Pălăria dispăru, se auzi zăvorul și dinăuntru ieși un necunoscut care-l privi agasat.

— Dumneata vrei să intri? spuse unul dintre cei care așteptau, atrăgându-i astfel atenția lui Wilhelm că trecuse peste rând.

— Eu? Nu, spuse Wilhelm. Caut pe cineva.

Furios peste măsură, își spuse că Tamkin trebuia să-i dea cel puțin două sute de dolari, partea lui din depunerea inițială. *Și asta, înainte să ia trenul spre Maine. Înainte să apuce să cheltuiască vreun ban pentru vacanța lui — mincinosul! Am intrat în tărășenia asta ca parteneri egali.*

CAPITOLUL VII

EU ERAM CEL călărit; eu îl duceam pe Tamkin în spinare și îmi închipuiam că lucrurile stau invers. Pe lângă Margaret îmi trebuia acum și el în spinare. Uite așa mă călăresc toți, apucându-mă cu ghearele și dând din copite. Vor să mă rupă, să mă calce în picioare și să-mi frângă oasele.

Din nou violonistul bătrân și cărunț arătă cu arcușul spre Wilhelm, în timp ce acesta trecea pe lângă el. Wilhelm nu-i dădu nimic de pomană, prefăcându-se că nu bagă de seamă piaza rea. Se strecură greoi printre mașini și, intrând în hotel, se repezi cu pașii lui sprinteni pe scara care ducea la mezanin, împodobită cu oglinzi întunecate, care estompau defectele oamenilor. Din hol îi telefonă lui Tamkin în cameră și, văzând că nu răspunde nimeni, luă liftul. O femeie de vreo cincizeci de ani, fardată, cu o capă de vizon, ținea în lesă trei cățeluși minusculi, creaturi astenice cu ochi negri ieșiți din orbite, cu trupul ca niște cerbi pitici, cu picioarele cât crenguțele. Era estoniana cea excentrică, aceea care fusese mutată împreună cu câinii la etajul doisprezece. Și ea îl recunoscu pe Wilhelm.

— Sunteți fiul doctorului Adler, spuse ea.

Țeapăn, Wilhelm încuviință printr-o înclinare a capului.

— Sunt bună prietenă cu tatăl dumitale.

El stătea într-un colț, evitându-i privirea, iar ea își închipuia că o făcea intenționat, din snobism, și își propuse să-i menționeze doctorului incidentul.

Căruciorul cu lenjerie era chiar în fața ușii lui Tamkin și cheia cameristei se vedea în broască.

— Doctorul Tamkin a fost aici? o întrebă el.

— Nu, nu l-am văzut.

Totuși, Wilhelm intră să arunce o privire prin cameră. Examină fotografiile de pe masă, încercând să identifice în diferitele chipuri pe oamenii bizari care populau poveștile lui Tamkin. Sub antenna de televizor cu cele două coarne lungi, subțiri, erau stivuite volume mari și grele. Citi titlul unuia: *Știință și sănătate*; mai erau multe cărți de poezie. File din *Gazeta Wall Streetului* spânzurau în dezordine de pe noptieră, ținute de greutatea carafei pline cu apă. La picioarele patului

era un halat de baie cu dungi albe și roșii, și o pijama scumpă de pânză fină. Camera era cât o cutioară, dar de la fereastră vedeai fluviul până spre pod, și în partea cealaltă până la Hoboken. În fața ochilor totul era profund, azuriu, murdar, complex, cristalin, ruginit, se vedeau scheletele roșii ale noilor blocuri ridicate pe colinele din New Jersey, transatlanticele enorme din radă, macaralele de care atârnavu bărbi încâlcite de parâme. Fluviul pătrundea până aici, cu mirosul sărat al fluxului, impregnând totul. Din toate părțile se auzeau sunete de pian și voci de bărbați și femei cântând game și arii de operă, toți deodată, amestecându-se cu gunguritul porumbeilor de sub streșină. Din nou Wilhelm ridică receptorul telefonului.

— Vreți să-mi spuneți dacă doctorul Tamkin este în hol? întrebă el.

Când telefonista îi spuse că Tamkin nu era acolo, Wilhelm o rugă să-i dea legătura cu taică-su, dar nici doctorul Adler nu era în cameră.

— Vă rog, dați-mi maseurul. Vă rog, sala de masaj. Nu mă înțelegeți? Sala de cultură fizică pentru bărbați. Da, la domnul Max Schilper, de unde vreți să știu cum îi zice sălii?

Pe urmă se auzi o voce străină:

— Toctorul Adler?

Era fostul boxer ceh cu nasul și urechile deformate, care era ajutor de maseur și le dădea clienților la intrare săpun, cearceafuri și sandale cu tălpi de lemn. Vocea tăcu. Se lăsă o tăcere fără sfârșit. Wilhelm ciocăni în receptor cu unghiile, fluieră, dar nu-i răspunse nici maseurul, nici telefonista.

Camerista îl observă între timp, bănuitoare că examinează cutiile cu pilule de pe masa lui Tamkin. Lui Wilhelm i se cam terminaseră pilulele de Fenafen și căuta ceva cu care să le înlocuiască. Înghiți totuși o pilulă dintr-ale sale, ieși din cameră și chemă liftul. Se îndreptă spre sala de cultură fizică. Prin ferestrele aburite văzu imaginea bazinului cu unde verzui clipocind chiar sub treapta cea mai de jos a scării. Dând la o parte perdelele, intră în vestiar. Doi bărbați înfășurați în prosoape jucau ping-pong. Nu prea știau să joace și mingea sălta până-n tavan. Negrul de la toaletă lustruia pantofii. Nu-l cunoștea pe doctorul Adler după nume, așa că Wilhelm coborî în camera de masaj. Pe mese erau întinși bărbați goi. Camera nu era prea luminată, era foarte cald și sub cercurile de lumină albă și lăptoasă ale becurilor luceau trupuri palide. Pe pereți erau agățate calendare cu poze de fete drăguțe, îmbrăcate sumar. Chiar pe prima masă văzu întins un bărbat cu o barbă pătrată și picioare scurte, bine legat și plin de păr negru. Ținea ochii închiși, savurându-și voluptatea. Putea să fie un rus ortodox. Înfășurat într-un cearceaf, lângă el aștepta un altul, proaspăt bărbierit și roșu după baia de aburi. Avea o față mare, fericită și părea pierdut în cine știe ce reverie. Apoi urma un atlet cu o musculatură superbă, puternic și tânăr, cu un trup alb, zdravăn și cu

un zâmbet oarecum mânios întipărit pe față. Doctorul Adler era întins pe cea de a patra masă, și Wilhelm se aplecă asupra corpului palid și puțințel al tatălui său. Coastele erau înguste și mici, burta rotundă, albă și proeminentă, părând să aibă o existență aparte, independentă. Pulpele erau descărnate, brațele aveau mușchii lăsați, iar gâtul era plin de crețuri.

Maseurul, îmbrăcat numai în maiou, se aplecă și-i șopti la ureche:

— A venit fiul dumneavoastră.

Când doctorul Adler deschise ochii, primul lucru pe care-l văzu fu fața lui Wilhelm. Citi pe ea tulburare și, ca un reflex instinctiv, încercă să înlăture pericolul contagiunii, spunând senin:

— Va să zică, mi-ai ascultat sfatul, Wilky?

— Ah, tată! spuse Wilhelm.

— Să înoți un pic și să-ți faci masaj.

— Ai primit biletul meu? spuse Wilhelm.

— Da, dar mă tem că va trebui să apelezi la altcineva, fiindcă eu nu te pot ajuta. Nu mi-aș fi închipuit că stai atât de prost cu finanțele. Cum de s-a întâmplat? N-ai pus nimic de o parte?

— Ah, tată, te rog, îl imploră Wilhelm aproape împreunându-și mâinile.

— Îmi pare rău, spuse doctorul, te rog să mă crezi. Dar am adoptat o anumită conduită. Am cugetat asupra ei, sunt convins că este cea mai nimerită și, ca atare, nu vreau s-o schimb. N-ai fost chibzuit. Ce s-a întâmplat?

— Multe. Foarte multe. De toate. Aveam eu niște bani, dar m-am purtat ca un prost.

— Ai făcut speculații? I-ai pierdut? E ceva în legătură cu Tamkin? Ți-am spus, Wilky, nu te baza pe Tamkin. Dar nu m-ai ascultat... Bănuiesc eu...

— Da, tată, i-am încredințat banii.

Doctorul Adler își lăsa brațul în mâinile maseurului, care tocmai îl ungea cu ulei aromat.

— I-ai încredințat banii? Și te-a înșelat?

— De fapt... Wilhelm aruncă o privire maseurului, dar acesta părea cufundat în lucrul său; probabil că nu obișnuia să tragă cu urechea. Am făcut-o, recunosc. Trebuia să te ascult.

— În sfârșit, nu vreau să-ți amintesc de câte ori te-am avertizat. Trebuie să fie foarte dureros.

— Da, tată, așa e.

— Nu știu de câte ori trebuie să te frigi cu ciorbă ca să înveți să sufla și-n iaurt. Veșnic aceleași greșeli.

— Sunt de acord, spuse Wilhelm, cu disperarea înscrisă pe față. Ai dreptate, tată. Fac aceleași greșeli și mă frig mereu. Parcă... Sunt un prost, tată, și nu știu cum, parcă nu pot să respir. Mă ține ceva în piept

și simt că mă înăbuș. Nu pot să-mi recapăt răsuflarea.

Privea fix la goliciunea tatălui său. Deodată își dădu seama că doctorul Adler se străduia să nu-și iasă din sărite. Era pe punctul de a exploda. Wilhelm făcu o mutră lungă și spuse:

— Nimănui nu-i convine ghinionul, nu-i așa, tată?

— Aha! Acum se cheamă că e ghinion. Cu un minut înainte era prostie.

— E prostie... câte puțin din amândouă. E adevărat că nu-mi intră o dată în cap... Dar totuși...

— Nu vreau să ascult niciun fel de amănunte, spuse tatăl său. Și așa vrea să înțelegi că sunt prea bătrân ca să preiau noi responsabilități. Sunt prea bătrân. Și cei care nu vor decât să aștepte ajutor... n-au decât să aștepte. Deși, ar fi cazul să renunțe.

— Nu e vorba numai de bani — mai sunt și alte lucruri pe care un tată le poate da unui fiu.

Își ridică ochii cenușii și nările îi vibrară cu o expresie de suferință și chemare care-l înverșunară și mai mult pe taică-su.

Bătrânul încercă să-l prevină:

— Ascultă, Wilky, îmi pui prea mult răbdarea la încercare.

— N-aș vrea să te enervez. Dar un cuvânt din partea ta, doar un cuvânt, mi-ar fi de ajuns. Niciodată nu ți-am cerut prea mult. Dar n-ai pic de milă, tată. Nu vrei să-mi dai nici bucățica pe care ți-o cerșesc.

În clipa aceea înțelese că reușise să-l înfurie de-a binelea pe taică-su. Doctorul Adler încercă să spună ceva, pe urmă se ridică și-și adună cearceaful în jurul trupului. Deschise gura mare, strâmbă, ca un hău întunecat, și-i spuse lui Wilhelm:

— Vrei să devii crucea mea. Ei bine, n-am de gând să port nicio cruce. Mai degrabă te las să crăpi, Wilky, decât să ajungi un calvar pentru mine!

— Tată, ascultă! Ascultă-mă!

— Pleacă de-aici. E un adevărat chin chiar și să mă uit la tine, tontălăule! strigă doctorul Adler.

Wilhelm simți cum i se urcă sângele la cap, că-l cuprinde o furie egală cu cea a tatălui său, dar pe urmă îi trecu și rămase la fel de neajutorat, pradă nenorocirii sale. Spuse țeapăn, cu un formalism bizar:

— O.K., tată. Cred că ajunge. Cam asta am avut să ne spunem.

Și plecă cu același pas greoi, ieșind pe ușa care dădea spre piscină și baia de aburi, și urcând obosit cele două etaje interminabile până la parter. Apoi luă din nou liftul până la mezanin. Întrebă la recepție de doctorul Tamkin. Un funcționar îi spuse:

— Nu, nu l-am văzut. Dar cred că aveți ceva în casetă.

— Pentru mine? Ia să văd, spuse Wilhelm, și citi un mesaj din partea soției sale.

Pe hârtie scria: „Doamna Wilhelm roagă să telefonați. Urgent”.

De câte ori primea un mesaj urgent de la soția sa, îl fulgera o teamă cumplită să nu se fi întâmplat ceva cu copiii. Alergă în cabina telefonică, răsturnă pe raftul îngust de oțel de sub telefon tot mărunțișul din buzunare și formă numărul.

— Da? auzi vocea soției sale.

Forfecuță lătra în salon.

— Margaret?

— Da, bună.

Niciodată nu schimbau alt fel de salut. Îi recunoștea imediat vocea.

— Copiii sunt bine, sănătoși?

— Sunt afară, cu bicicletele. De ce să nu fie bine? Forfecuță, taci din gură!

— M-a speriat telefonul tău, spuse el. Aș vrea să nu mai întrebuițezi atât de des cuvântul „urgent”.

— Aveam să-ți spun ceva.

Vocea ei familiară, inflexibilă, trezi în el un fel de foame nebună, nu de Margaret, cât de tihna pe care o cunoscuse odată.

— Mi-ai trimis un cec predatat, spuse ea. N-am să îngădui una ca asta. Ai întârziat și așa cinci zile după întâi. Cecul tău poartă data de douăsprezece.

— Ei bine, n-am bani. Nu am, pur și simplu. Nu poți să mă bagi la închisoare pentru asta. Dacă fac rost de ei până la douăsprezece, se cheamă ca am noroc.

— E de preferat să faci rost, Tommy, spuse ea.

— Da? Și de ce, mă rog? Ia spune-mi, de dragul cui? Ca să spui minciuni despre mine în dreapta și-n stânga? Tu...

Ea i-o tăie scurt.

— Știi pentru ce. Trebuie să-i cresc pe băieți.

Wilhelm începu să nădușească în cabina strâmtă. Capul îi căzu în piept și ridică din umeri în timp ce aranja mecanic monedele după mărime.

— Mă zbat cât pot, spuse el. Am avut ghinion. De fapt, un ghinion atât de mare încât nu m-am dezmeticit încă. Nici nu știu ce zi e astăzi. Nu mă pot gândi la nimic. Mai bine nici nu încerc. Azi a fost o zi cumplită, Margaret. Să dea Dumnezeu să nu mai trec niciodată printr-o astfel de zi. Să știi că nu mint. Așa că astăzi nu vreau să mă gândesc. Măine o să stau de vorbă cu niște amici. Unul e director comercial. Celălalt e de la televiziune. Dar nu ca să joc, adăugă grăbit. Vreau să aranjez o afacere cu el.

— Vorbe goale, Tommy, spuse ea. Ar trebui să cârpești într-un fel relațiile cu societatea Rojax. Ei te-ar angaja din nou. E timpul să nu te mai porți ca un puști.

— Ce vrei să spui?

— Ei bine, vorbi ea cu vocea măsurată și inflexibilă, ai încă mintea unui puști. Dar nu mai merge la vârsta ta. În fiecare zi ai vrea s-o iei de la capăt. Dar peste optsprezece ani ieși la pensie. Nimeni nu mai vrea să angajeze un începător la vârsta ta.

— Știu. Dar de ce e nevoie să fii atât de aspră? Nu pot să mă târăsc în genunchi în fața lor. Și, de fapt, n-ai de ce să fii atât de aspră. Nu ți-am făcut niciun rău.

— Tommy, trebuie să mă țin tot timpul după tine ca să-ți cer banii pe care, de fapt, mi-i datorezi, și detest asta.

Detesta de asemenea să i se spună că are o voce aspră.

— Încerc să mă controlez, adăugă ea.

O vedea în fața ochilor, cu șuvițele cărunte tăiate scurt și egal în jurul feței drăguțe, hotărâte. Se mândrea că e obiectivă. *Nu suportăm, se gândea el, să spunem lucrurilor pe nume. Chiar dacă trebuie să plătim cu sânge. Chiar cu prețul vieții unui om. Este calea celor slabi, liniștiți și drepți. Și pe urmă — pac! te pocnesc de-ți sar ochii!*

— Să mă întorc la Rojax? Ar trebui să mă târăsc pentru asta. Și-apoi, n-au nevoie de mine. După atâția ani, ar fi trebuit să mă avanseze. Cum să vă întrețin pe voi trei și să trăiesc și eu numai cu jumătate din regiune? Și de ce să încerc numai eu, când tu nu vrei să ridici un deget măcar? Te-am lăsat să studiezi, nu-i așa? Pe atunci spuneai...

Ridicase vocea. Ei nu-i conveni și-l întrerupse.

— M-ai înțeles greșit, spuse ea.

— Înțelege odată că mă omori. Nu poți să fii chiar atât de inconștientă. „Să nu ucizi!” Nu-ți mai amintești de porunca din Biblie?

— Bați câmpii, spuse ea. Când o să te calmezi, lucrurile o să-ți apară în altă lumină. Am încredere în talentul tău de a câștiga bani.

— Margaret, nu-ți dai seama de situație. Va trebui să-ți iei un serviciu.

— Imposibil. Nu pot să las doi copii mici de capul lor.

— Nu mai sunt niște țănci, spuse Wilhelm. Tommy are paisprezece ani, Paul împlinește zece.

— Ascultă, spuse Margaret cu glas ponderat, cum vorbea de obicei. Nu mai putem discuta dacă urlă în felul ăsta, Tommy. Copiii sunt la o vârstă periculoasă. Sunt doar atâtea bande de delincvenți minori — și de vină e faptul că părinții lucrează sau sunt despărțiți.

Încă o dată îi amintea că el îi părăsise. Ea rămăsese să-i crească pe copii, iar el trebuia să-și plătească prețul libertății.

Libertate! gândi cu amărăciune crescândă. *Gust de cenușă în gură, nu libertate. Dă-mi copiii! Sunt și ai mei. Oare tu ești femeia cu care am trăit? vru să spună. Ai uitat că am împărțit atâta vreme patul? De ce trebuie să te porți cu mine astfel, fără milă?*

Ar fi mai ușor dacă s-ar întoarce la Margaret — și, de fapt, asta voia

ea să-l facă să simtă.

— Ești nenorocit? spunea ea. Dar ai meritat-o.

Și el nu se putea întoarce la ea, așa cum nu-i putea ruga pe cei de la Rojax să-l angajeze din nou. Chiar dacă l-ar fi costat viața, tot nu putea. Margaret îi ruinase fericirea cu Olive. Îl lovise, îl zdrobise, voia să-i fure și ultima picătură de viață.

— Margaret, vreau să te gândești din nou la un serviciu. Ți-ai luat licența. De ce ți-am plătit taxele?

— Pentru că atunci părea practic. Dar nu e. Băieții în creștere au nevoie de autoritatea părinților și de un cămin.

El o imploră:

— Margaret, înțelege-mă. S-ar cuveni. Nu mai știu ce să fac și simt că mă sufoc. Cred că nu vrei să fii răspunzătoare pentru distrugerea unui om. Trebuie să cedezi. Simt că înnebunesc.

Fața i se lățise. Izbi cu pumnul în metalul și în lemnul și în cuiele din pereții cabinei.

— Lasă-mă să răsuflex. Dacă mor, ce-o să se întâmple? Și mai e ceva ce nu pot să înțeleg la tine. Cum poți să tratezi astfel pe un om cu care ai trăit atât? Care ți-a dat ce avea mai bun? Care a încercat? Care te-a iubit?

Numai pronunțând cuvântul iubire, și începu să tremure.

— Aha, spuse ea cu răsuflexarea tăiată. Ajungem și la asta. Ce ți-ai închipuit? Că totul o să meargă ca pe roate? Știam eu că aici vrei să ajungi.

Probabil că nu voise să-i răspundă atât de brutal, dar suferise mult și acum nu putea să nu-l chinuiască și să-l facă să sufere cum suferise și ea.

El izbi din nou în perete, de data asta cu încheieturile degetelor, iar în plămâni îi mai rămăsese doar atât aer cât să vorbească în șoaptă, fiindcă inima părea că vrea să-i iasă din piept cu bătaie înfiorătoare. Se ridică și dădu din picioare în despărțitura strâmtă.

— N-am făcut întotdeauna tot ce mi-a stat în putință? urlă el, deși în urechile sale vocea îi răsună slabă și pierită. Trebuie numai să dau și să nu primesc nimic în schimb? Nu există lege care să pedepsească ce faci, dar ceea ce faci e o crimă. În fața lui Dumnezeu — și nu glumesc. În fața lui Dumnezeu! Odată și odată băieții vor afla.

Pe un ton ferm, egal, Margaret îi spuse:

— Nu suport să țiți la mine. Când o să poți vorbi normal și o să ai să-mi spui ceva rațional, am să te ascult. Dar nu acum.

Și închise telefonul.

Wilhelm încercă să smulgă aparatul din perete. Scrâșnind din dinți, trase de cutia neagră cu degetele înnebunite, țișând. Pe urmă văzu o doamnă mai în vârstă uitându-se speriată prin ușa de sticlă, și atunci ieși în fugă din cabină, lăsând tot mărunțișul pe raft. Coborî repede

scările și ieși în stradă.

Pe Broadway era încă după-amiază, și aerul cald, vaporos zăcea nemișcat sub spițele de plumb ale soarelui, iar în fața măcelăriilor și zarzavageriilor se vedeau urme de pași întipărite în rumeguș. Iar marea, marea mulțime, șuvoiul nesfârșit al milioanelor aparținând tuturor raselor și tuturor neamurilor se scurgea, se înghesuia, oameni de toate vârstele, de toate inteligențele, posesori ai tuturor secretelor omenești, vechi și viitoare, pe fiecare față zugrăvită esența unui motiv sau a unui simbol — *muncesc, cheltuiesc, caut, desenez, iubesc, mă agăț, țin, cedez, invidiez, aspir, disprețuiesc, mor, ascund, vreau*. Repede, mai repede decât poate omul să numere. Trotuarele erau mai late decât drumurile; strada însăși era imensă, strălucea și mișuna de oameni, iar lui Wilhelm i se părea că pulsează până la ultimele limite ale suferinței. Și deși soarele semăna cu o țesătură rară, apăsarea lui, pe care o simțea fizic, îl făcu să se simtă ca beat.

O să divorțez orice ar fi, își jură el. Cât despre tata... cât despre tata... va trebui să vând mașina și să plătesc hotelul. Va trebui să mă târăsc în genunchi până la Olive și să-i spun: „Nu mă părăsi. N-o lăsa să câștige, Olive!” Și se gândea mai departe: *Am să încerc s-o iau de la capăt cu Olive. De fapt, trebuie. Olive mă iubește, Olive...*

După un șir de limuzine, aproape de cotitură i se păru că-l vede pe doctorul Tamkin. Bineînțeles că se înșelase atunci când văzuse pălăria cu panglică de culoarea ciocolatei și nu voia să repete aceeași greșeală. Dar cine putea fi dacă nu Tamkin omul care vorbea atât de convins, cu umerii lui ascuțiți, cu cineva în fața salonului de pompe funebre? Uite ce înmormântare mare. Căută să descopere fața cunoscută sub borul cenușiu întunecat, la modă. Erau două mașini deschise pline cu flori și un polițist încerca să facă loc pentru trecători. Chiar acolo nu era oare blestematul de Tamkin, vorbind cu fața-i solemnă și gesticulând cu mâna răsfirată?

— Tamkin! țipă Wilhelm, înaintând.

Dar fu împins la o parte de un polițist care-și ținea bastonul de ambele capete, ca un tăvălug. Wilhelm fu îndepărtat și atunci îl înjură încet pe polițistul care continua să-l împingă înapoi, înapoi, în burtă și în coaste, spunând: „Circulați, vă rog”, cu fața roșie și transpirată, cu sprâncenele ca o blană roșcovană.

Wilhelm îi spuse de sus:

— N-ar trebui să împingeți oamenii.

Polițistul n-avea de fapt nicio vină. Promise ordinul să facă loc. Wilhelm era împins înainte de mulțime. Strigă din nou:

— Tamkin!

Tamkin însă dispăruse. Sau, mai degrabă, acum era el însuși împins de pe stradă în templu. Înghesuiala înceta înăuntrul, unde era întuneric și răcoare. Aerul condiționat îi zvânta fața, pe care și-o ștergea mereu

cu batista ca să nu-l mai mănânce sudoarea. Suspină auzind notele orgii care se zbuciuma și palpita prin nenumăratele ei tubulețe și se uită la oamenii din strane. Bărbații în costume sobre și cu pălării negre intrau și ieșeau pe podeaua pardosită cu plută, înaintând pe coridorul dintre bănci. Albul vitraliilor era ca sideful, albastrul părea o panglică de catifea.

Chiar dacă Tamkin era afară, se gândi Wilhelm, n-am decât să-l aștept aici unde e răcoare. Ce ciudat, nu mi-a spus că se duce azi la o înmormântare. Dar așa e el.

Peste câteva minute îl uitase pe Tamkin. Stătea lângă perete împreună cu ceilalți și privea la sicriu și la șirul de oameni care se mișcau încet, privind fața celui mort. Pe urmă intră și el în șir și încet, încet, pas cu pas, inima bătându-i neliniștită, înfricoșată dar parcă îmbogățită, se apropie de sicriu și, la rândul lui, se opri și aruncă o privire în jos. Răsuflarea i se opri când privi spre mort, fața îi tresări, iar în ochi îi sclipiră lacrimi.

Mortul era cărunt. Pe frunte îi atârnav doi cârlionți de păr cărunt. Dar nu era bătrân. Avea o față lungă, nasul osos, puțin întors la vârf. Sprâncenele erau ridicate de parcă rămăsese cufundat într-o cugetare perpetuă. Iată-l la capăt, după toate nenorocirile și distracțiile vieții, când trupul nu mai era trup. Wilhelm se simți atât de impresionat de această expresie meditativă, încât nu se putea urni din loc. În ciuda groazei și a înțepăturilor în inimă, nu se putea hotărî să plece. Se dădu la o parte și rămase lângă sicriu; ochii i se umplură în tăcere de lacrimi și, printre ele, continuă să-l privească pe mort, în timp ce oamenii din șir înaintau cu privirile plecate pe lângă sicriul învelit în satin, către locul unde erau depuși crinii, liliacul, trandafirii. Cu o mare amărăciune, aproape cu admirație, Wilhelm dădu din cap. La suprafață, mortul, cu cămașa cea mai bună, cu cravată și revere de mătase, cu fața pudrată, părând atât de elegant; dar numai puțin dedesubt, totul era... *negru*, se gândea Wilhelm, *totul în descompunere*.

Stând puțin la o parte, Wilhelm începu să plângă. La început încet, de milă, după aceea din cauza unei emoții mai adânci. Suspina tare, fața i se strâmbă și i se încinse, lacrimile îl frigeau. Un om — altă creatură omenească, asta-i trecu mai întâi prin cap, iar pe urmă îi veniră alte gânduri. *Ce-o să mă fac? Sunt un om sfârșit... Oh, tată, ce-ți cer oare? Ce să fac cu copiii — Tommy, Paul? Copiii mei. Și Olive? Doamne sfinte! De ce, de ce, de ce — ah, ajută-mă împotriva diavolului care vrea să-mi ia viața! Dacă vrei, ucide-mă. Ia-mi viața, ia-o.*

În curând cuvintele îi dispărură, îi dispăru rațiunea, îi dispăru coerența. Nu se mai putea opri. I se deschisese zăgazul tuturor lacrimilor, întunecat, adânc și fierbinte, și iată că ele curgeau din trupul lui zbuciumat; stătea cu capul plecat, cu umerii lăsați, strâmbându-și fața, frământându-și mâinile în care ținea batista.

Efortul de a-și reveni era inutil. Nodul cel mare de nefericire și durere din gât ieșise la suprafață și Wilhelm plângea. Plângea din toată inima.

Era singurul din templu care suspina. Nimeni nu știa cine e. O femeie spuse:

— Poate că e vărul din New Orleans pe care-l așteptau?

— Trebuie să fie cineva foarte apropiat dacă suferă atât.

— Vai, vai! Să te jelească lumea astfel, spuse un bărbat privind cu ochi invidioși și sclipitori la umerii zguduiți de plâns ai lui Wilhelm, la fața încordată și la părul blond încărunțit.

— Poate e fratele mortului?

— Nu prea pare, spuse alt privitor. Nu seamănă deloc. Sunt ca ziua și noaptea.

Florile și luminile se contopeau extatic în ochii orbi și umezi ai lui Wilhelm; o muzică profundă, ca valurile mării, îi ajungea la urechi. Îi pătrundea în suflet, chiar așa cum se ascunsese în mijlocul mulțimii, căutându-și marea și fericita uitare a lacrimilor. O auzi și se cufundă dincolo de amărăciune, prin suspine sfâșietoare și hohote de plâns, întru îndeplinirea ultimei dorințe a inimii sale.